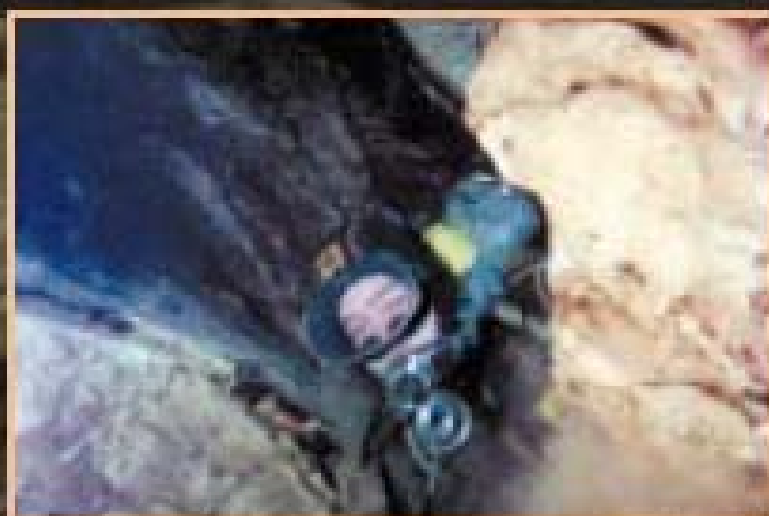

Mozsáry Gábor

FÖLD ALATTI VIZEK MÉLYÉN

**Búvár-barlangkutató kalandozások
Kárpát-medencei barlangokban**

Mozsáry Gábor

Föld alatti vizek mélyén

**Búvár-barlangkutató kalandozások Kárpát-medencei
barlangokban**

TARTALOM

Hogy kezdődött?

Az első erőpróba: a Kossuth-barlang

Az első siker helye: a Baradla-Alsóbarlang

A csúcs, amiről nem is álmodtunk: Csarnóháza

Szerencsés balesetek: a tapolcai Tavas-barlang

Távolba vesző kékség: a Malom-tó

Az ostromálló barlangrendszer: a Milada, a Feneketlen Lednice és a Kecső-forrás

Egy megnyert mérkőzés: Baradla-Alsóbarlang '82

A leírtakkal kapcsolatban megjelent szak-, illetve tájékoztató cikkek

„A gyermekkor természetes igénye: szabadság.
A felnőttkor természetes igénye: élet.
Az öregkor természetes igénye: nyugalom.”

(Weöres Sándor: *A teljesség felé*.
Részletek a *Természetes igények* című részből.)

– *A barlangi tavat nedvesen csillogó sziklafalak veszik körül. Csend van. A lámpák fénye tompán tükröződik a bizarr formákon. Lábunknál, a tó elsekélyesedő részénél kis patak ered. Követve útját, néhány kanyar után elvesz szemünk elől a sötétségben.*

Viszonylag száraz helyen ülünk, és nézzük a tó sima, sötét vizét. Nem sokan jártak még itt előtünk, tovább pedig még senki sem jutott. A barlang sziklamennyezete a tó felszínére hajlik, s a járat, ahonnan a tó kapja a vizét, a víz alatt folytatódik. Szifonnak nevezik ezt a jelenséget, amely a barlangok feltárása közben az egyik legnagyobb ellenfél. A beomlott folyosót ki lehet bontani, a megmászhatatlanak tűnő kürtőt valahogy mindig meg lehet mászni, a szűk hasadékok ki lehet robbantani. Mindezt szárazon, levegős járatokban. A szifont azonban át kell úszni, előre nem látható mélységben, bizonytalan távolságot megtenni a 8–10 °C-os vízben, míg újra levegős járatot találunk.

Gyakorlott búvárnak és gyakorlott barlangkutatónak kell ahhoz lenni, hogy valaki vállalkozhasson erre a feladatra.

Felkészülünk a merülésre: hárman „beöltözünk”. Beleszívunk a reduktorokba, jól adagolják-e a levegőt? Kipróbáljuk a telefont, felvillantjuk víz alatti lámpáinkat: minden megfelelően működik, indulás! Lassan, uszonyaimmal esetenül lépegetve, maszkommal a kezemben térdig gázolok a tóba. Régi bűvárszokás szerint maszkomba köpök, kiöblítem, ezzel elejét veszem a párasodásnak, majd arcomra teszem. A meder meredeken lejtteni kezd, ezért ráfékszem a vízre, és néhány tempó után lemerülök.

Teljes csend és sötétség vesz körül. Belefújok a reduktorba, a levegő megszokott, tompa buborékolással száll fel a nyakam mellett. Bekapcsolom a lámpát. Fénykévéje éles csíkot hasít ki a sötétségből. Alaposan szemügyre veszem a terepet: ferde törmelékletű tetején lebegek, előttem 6–8 méterre, zöldes színekben látszik a sárgás-fehér, csipkés szélű sziklafal. Valahol a fal és a lejtő találkozásánál kell lenni a keresett járatnak. Elindulok a lejtő irányában, s néhány méter múlva már látom a tágas, sötétlő nyílást.

Abban reménykedem, hogy ezután már felfelé kanyarodik a járat, s hamarosan felszínre érek. A nyíláson átúszva azonban csalódás ér: a folyosó éles kanyar után lefelé folytatódik. Bevilágítok: amíg lámpám fénye elér, széles, de elég alacsony mennyezetű járatot világít meg. Tovább úszom, egyre lejjebb, egyre lejjebb. Az ember itt elveszti arányérzékét. Fogalmam sincs, hány métert tettem meg, milyen irányban haladok. Ránézek a mélységmérőre: 19 métert mutat. „Hm... emelkedhetne” – gondolom, és úszom tovább, lefelé. Újabb, ki tudja hány méter után a járat hirtelen kitágul, a mennyezet meredeken felfelé emelkedik, s óriási, víz alatti teremben találom magam. Lámpám fénye csak a zöldesen csillogó vizet világítja meg, a szemközti falig nem ér el. Megnézem az órámat: 12 perce indultam el, 26 méter mélyen vagyok, tehát elég levegő maradt palackjaimbán. Beleszólok a telefonba, és elindulok felfelé. Jó messze lehetek már, alig tudom húzni a telefonzsinórt, ami Ariadne fonalaként köt össze a felszínnel. A sziklafal kiszögelléseibe kapaszkodva húzódkodom felfelé. A falon kívül a terem többi részét most nem látom. A lámpa fénye magasan felettem megcsillan, s én izgatottan kiabálok a telefonba: látom a felszínt! – meséli bátyám, dr. Mozsáry Péter.

Hogy kezdődött?

Miért csinál az ember ilyesmit? Nehéz meghatározni. Talán mert a körülmények hozzák. Ha így írom le: Miért csinál az EMBER ilyesmit? – mindjárt nyilvánvaló a válasz, ugyanazért, amiért az egyik kimegy a világűrbe szétnézni, a másik meg a telekre növényt gondozni, tenni-venni.

Egy tollforgató jóakaróm – egy korábbi beszélgetésünk alapján így próbálta megmagyarázni (idézem az idézetét): „Úgy érzem, nem tanultunk meg bánni a kor csodálatos technikai eszközeivel. Sőt egyre inkább rabjai vagyunk, nem használói. Hétféteken autóba ülve vagy a televízióra meredve, »biztonságot« nyújtó ablakon keresztül csodálkozunk a világra. Ezt az ablakot törjük át a föld mélyén, amikor egyre tökéletesebb technikai eszközeink segítségével mind mélyebbre hatolunk a föld alá a megismerhető ismeretlen világába.”

Biztos ez is benne van. Tény az, hogy vannak, és egyre többen vannak, akik lemerülnek a föld felszíne alatt található vizekbe. Kutatják azt, amit a természet azok elé tár, akik ilyen módon fordulnak feléje.

Hogyan jut valaki arra az elhatározásra, hogy a víz alatti barlangkutatással foglalkozzon? A magam tapasztalatából annyit tudok mondani, hogy elég egy újfajta megszállottság, némi kedvező körülmény, és máris ott találja magát az ember a lejtőn, amin nehéz megállni, és ami a vízhez vezet.

Kezdetben volt a barlangkutatás. Hagyományos eszközökkel, ami alapvetően egy overallt, tornacipőt, sisakot és lámpát jelent. Ez kiegészült időnként kötéllel, hágcsóval, csákánnyal, ásóval. Néha mérőeszközökkel, gyakran pedig fényképezőgéppel. Sokak szemében már ezen eszközök használata is megkérdőjelezi az épelméjűséget. Különösen a napsütéses vasárnap délutánokon föld alól előbújó sáros, szakadt ruhás csapatok láttán keltenek ez ügyben kételyeket. Természetesen némi megszállottság nélkülözhetetlen, s még van valami, ami tagadhatatlan és megfoghatatlan, s ami összefüzi ezeket a sáros népeket: ez a barlangjárás varázsa. Aki nem próbálta, talán nem is hiszi, aki próbálta, azok közül sem mindet érintette meg. Az ember őrzi a világosságot adó lángot, megy a folyosókon, bujkál lehetetlen szűk lyukakon, aztán fogást keres a sziklapárkányokon, vízbe gázol. Járja a föld belsejében lehetséges utakat. És közben szemlélődik. És remekül érzi magát. És éhes és fáradt és fázik és melege van és csuromvizes.

Szóval, mint említettem, vízben gázol. Aztán előfordul, hogy a víz mélyül (a barlangban a mélyülő vizek is 8–10 °C-osak), sőt a mennyezet is víz alá hajlik. Itt meg kell állni! A víz koromsötét. A karbidlámpa fénye nem világít be a vízfelszín alá. No, ekkor kell egy önkéntes, halálra szánt elemlámpa. Ezt bedugva a víz alá, szinte kigyullad az egész víztükör. A

kristálytisztá víz megmutatja mélységét, és ami még izgalmasabb, tovább, a zöldbe vesző távlatát is.

Most már ugye, látszik, milyen egyenes út vezet a bűvár-barlangkutatáshoz?

Az út mégsem ilyen egyenes. A kitérő a következőkből adódik: a barlangjáró-barlangkutató nincs szokva ahhoz, hogy víz alatt legyen. Azt, hogy vizes lesz, azt megszokta, de hogy víz alatt legyen, azt nem. Miként az elemlámpa. Ehhez bűvár kell. Meg bűvárlámpa. Tehát kerít az ember néhány bűvart, akiket kellően felajz a barlangkutatás irányába. Ezek eljönnek a kérdéses helyre, merthogy ők a víz alatt otthon vannak. Aztán a szifonhoz történő be- és lehurcolkodás közben kiderül, hogy a víz alatt lehet, hogy otthon vannak, de a barlangban biztos, hogy nem. Az pedig, hogy a barlangi víz alatt végképp nem, a merüléskor válik nyilvánvalóvá, amikor is kiderül, hogy a víz tényleg 8 °C-os, és csak addig kristálytisztá, amíg az első lépés fel nem kavarja a fenéken ülő finom agyagot. Utána világossárga, majd sárga, végül pedig sötétsárga. A lámpa fényét pedig csak akkor lehet látni, ha a lámpát közvetlenül szembefordítjuk a maszkkal úgy, hogy ne maradjon köztük vízréteg.

A kitérő idáig tart, ahol is ráébred az ember (vagyis a barlangkutató), hogy könnyebben lehet a barlangkutatóból bűvár, mint fordítva. Tisztelet az azóta látott kivételeknek, többek közt az Amphora Könnyűbűvár Klub majd itt szereplő tagjainak, akikkel együtt dolgozva váltunk mindannyian gyakorlott barlangi bűvárokká.

Innen az út már egyenes. Az ember megismeri, beszerzi, kitanulja, az adott speciális célra átalakítja és kiegészíti, majd pedig begyakorolja a barlangi bűvárkodást. Így bevetésre kész.

Lássuk, hová vezet első útja!

Az első erőpróba: a Kossuth-barlang

A Kossuth-barlang az Aggtelek melletti Jósavő falu határában nyílik. A földből bővizű forrás tör fel, fölötte, a hegyoldal aljában rácsos ajtó található. Itt lehet bejutni a 600 méter hosszan feltárt barlangba. A barlang érdekessége, hogy képződményekben szegény járatainak falai feketék, vize pedig „kellemesen meleg”, átlagosan 14 °C-os. Az első szakasz eléggé ridegen fogad. Szűkületeken kell átlapogatódni (a szó jól érzékelteti a kívánt mozgásformát), majd a gombákkal sűrűn befuttatott ácsolatok alatt kell finoman „átnégykézlábazni”. Mert ugye vas-tagok ezek a gerendák, de mit lehet tudni? Aki mindezekon átjut és még marad lelki- és jártányi testi ereje, az elnyeri jutalmát és felegyenesedve haladhat tovább. Rövid út után a csendnek vége szakad, távoli dübörgés hallatszik. Továbbhaladva a dübörgés egyre erősebb lesz. Elérjük a szembefolyó patakot, amely hol nyugodtabban, hol vízeséseket alkotva mossa a sziklahasadékot. A patakot felfelé követve juthatunk tovább a szifon felé. Mielőtt odaérnénk, még egy ajándék élményben van részünk: vízre kell szállni. Egy hosszú, 70 méteres szakaszon függőlegesen tartott szilvamaghoz hasonló a járat keresztmetszete, s ezt feléig víz tölti ki.

A tónál félig szétkorhadt stég, előtte a vízben pedig majdnem egészen szétkorhadt, koporsó formájú láda. Ez a csónak. Itt lent készült, lecipelt deszkákból, a tó méreteihez igazodva. Fénykorában három embert bírt el, ottjártunkkor már teleszívta magát vízzel, így már csak kettőt.

A Kossuth-barlang bejárata

A csónak orrában, három kis odaszögezett lécz közé éppen beleillik a karbidlámpa. Egyikünk beleül, a másikunk beleáll. Evező nem kell, aki áll, feltartott kézzel a mennyezethez támaszkodva löki a csónakot. Ez némi ügyességet igényel, mert felborulni és elsüllyedni is lehet. A lámpa meg belefördül a vízbe (tapasztaltam!), ha a csónak a falnak ütközik.

Az utazás rendszerint simán megy. A lámpa fénye a csónak árnyékával együtt imbolyog a feketén csillogó falakon. A láng minden egyes előrelendítésnél libben egyet, mélységes sötétségben hagyva az imént még sejtelmes fénnel borított alakzatokat. Csodálatos utazás ez! Úgy érzi az ember, mintha alvilági hajós lenne vagy Berend Iván a *Fekete gyémántokban*, aki a föld alatti tó körül található „jegeczeket” kutatja.

Egyre erősödő zúgás jelzi, hogy közeledünk a tó másik végéhez. A tóba zúduló patak tajtékos vize szinte el akarja lökni az érkező csónakot. Kikötünk, és csak most tűnik fel, hogy már arasznyi víz van a csónakban.

Már nincs messze a szifon. A patak ismét hosszan elnyúló, nyugodt víztükrövé válik. A vége félkörben záródik. A bal oldali falon, a félkör előtt kerek lyuk tátong. A vízen átvetett két vékony fatörzsön lehet oda átjutni. Bebújva az egy méter átmérőjű lyukon, szűk, hosszúkas hasadék oldalában találjuk magunkat, lábunk előtt ismét víz csillog.

A Kossuth-barlangban befelé menet félúton vízbe kell szállni

Most hagyjuk ott a csillogó vizet, és váltsunk néhány bizalmas szót. Műhelytitkokról. Olyan helyzeteket írok le az elkövetkező fejezetekben, amelyek megtörténtek, de még egyszer nem történhetnek meg, nem szabad megtörténniük! Mi akkor kezdtük kitaposni az útját egy, a hazai viszonyok közt még újfajta tevékenységnek. Sok dolgot tapasztaltunk és tanultunk a magunk kárán. Néhányszor csak a gondviselés mentett meg, és volt köztünk olyan, akit az sem. Amit leírok, annak eredményeink és az eredményekhez vezető út bemutatásán túlmenően az a célja, hogy akik nyomdokainkba lépnek, azok átvehessenek tapasztalatainkból.

A víz alatti barlangkutatás minden körütekintés mellett is sok kiküszöbölhetetlen veszéllyel jár. Éppen ezért az elérhető legnagyobb biztonság érdekében minden lehető meg kell tenni! Nem szabályzatot akarok írni, hanem rá akarom irányítani a figyelmet az emberben levő belső szabályzatra. Az egymás iránt érzett felelősség, bajtársiasság és bizalom nélkül nagyon megnő a kockázat.

A jó társakon kívül még két dolog kell. Jó minőségű, a céloknak megfelelő felszerelés és az, hogy aki barlangban merülésre vállalkozik, annak megszokott legyen a zavaros víz és a zárt tér. Vészreakciója ne a felfelé úszás legyen! Ez a második dolog gyakorlás kérdése. Az első a nehezebb ügy. Véleményem szerint nem szabad máshogy merülni barlangban, mint két teljesen független légzőkészülékkel!

Miről van itt szó?

A légzőkészülék elvi lényegét tekintve ugyanolyan, mint a propán-bután-palackos gázfőző. A nyomásálló gáztartályhoz (palack) csatlakozik a nyomáscsökkentő (reduktor), ehhez pedig a felhasználó: a gázegő vagy a bűvár szája. A palackokban, amelyek általában 2×5–10 literesek, közönséges levegő van, 150–200 bar (atmoszféra) nyomásra összesűrítve. A töltés különleges, úgynevezett háromlépcsős vagy négylépcsős kompresszorokkal történik. Ahogy ürül a palack, a nyomás folyamatosan csökken.

A belégzéshez a palackból kivett levegő nyomását a bűvart körülvevő víz nyomásával megegyezően kell csökkenteni. A bűvár által beszívott levegő nyomását nagyon finoman kell szabályozni, nehogy a reduktor „felfújja” a bűvár tüdejét, vagy netán nehezen adja neki a levegőt. A vízben egy méter mélységváltozás egytized atmoszféra nyomásváltozást okoz, s ezt a változást a reduktornak érzékelnie és követnie kell. A reduktor rendszerint két lépcsőben csökkenti a levegő nyomását. Az első lépcső úgy dolgozik, hogy a belőle kiáramló levegő a mindenkori környezeti nyomáshoz képest kb. 7 bar (atmoszféra) nyomású legyen. A második lépcső azután egy érzékeny membrán segítségével ebből a 7 bar túlnyomásból állítja elő a tüdőbe beszívható levegőt.

A légzőkészülékeken használatos reduktorok ezen túlmenően kétfélék: hát- vagy száj-reduktorok. A hát-reduktor esetében a fent tárgyalt két nyomáscsökkentő fokozat egy rendszerint lapos, kerek dobozban van elhelyezve, rajta a palackon, a bűvár nyaka mögött. Ebből a dobozból jön ki a bűvár két válla fölött egy-egy kétujjnyi vastag, harmonikás gumicső a szájában levő csutora két oldalához. Az egyik csövön kapja a friss levegőt, a másikon kifújja a használtat. Az elhasznált levegő egy, a reduktorban elhelyezett szelepen át távozik a víztérbe.

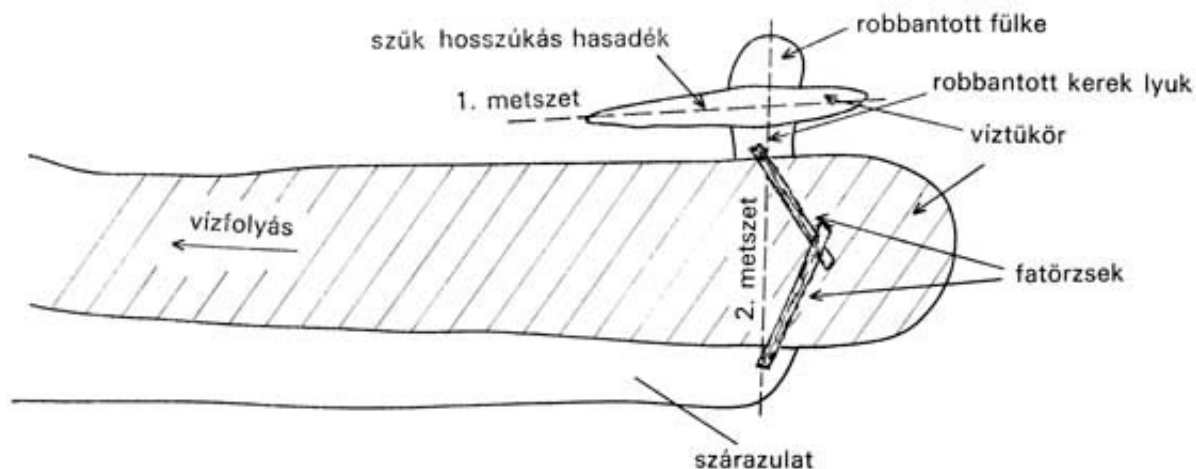
Ez a reduktortípus a sérülékeny, elálló légzőcsövek miatt kedvezőtlen a zárt térben, sziklák közt történő merüléshez. További hátránya, hogy kettő nem fér el egy légzőkészüléken. Később visszatérek rá, hogy ez utóbbi miért lényeges.

A száj-reduktor esetében az első nyomáscsökkentő fokozat a palackon van, a második pedig közvetlenül a bűvár szája előtt, rajta a csutora. A két lépcsőt ujjnyi vastag, erős, nyomásálló cső köti össze. A kilégzés a második lépcsőn elhelyezett szelepen keresztül történik.

A két reduktorfajtát összevetve a szájrduktor kevésbé sérülékeny, és kevesebb helyet foglal el. A nagyobb biztonság érdekében egyszerre kettőt is fel lehet szerelni egy készülékre, a következő módon: a légzőkészülék két palackján egy-egy külön csap, a csapokon egy-egy szájrduktoros légzőautomata. Hiába van rajtam egy híddal összekötött kétszer 10 literes, két reduktorral felszerelt készülék, ha az egyik reduktornál véletlenül ömleni kezd a levegő, egyáltalán nem biztos, hogy hátranyúlva el tudom zárni a csapját, és akkor elszökik az összes levegőm. Mert mondjuk ki nyíltan: aki barlangban alámerül, az gyakorlatilag saját magára van utalva! A biztosító bűvár a legtöbb esetben – szűk hely, kis víztér, zavarosodás miatt – inkább a jóakarát szimbóluma, mint ténylegesen segítőtárs. És még egy: a telefon. Igaz, hogy nyomja az ember nyakát, arcát a gumiruha alatt a gégemikrofon, vagy a hallgató, és a dróttal is bíbelődni kell, de bekövetkezhet olyan helyzet, amikor az életet jelentheti ez a kényelmetlenség.

Fejemhez vágták már: „Most azért ne merülhessek, mert nekem nincs két csapom a készülékemhez, mint neked?!” – És merült, és vissza is jött. Nem lett semmi baj. Ismerem azt a lelkiállapotot, amikor az embert elragadja a tenni vágyás, és nem méri fel a realitást, és ráadásul szerencséje van. Ezért tudom most itt róni a sorokat. De mégis! Újra és újra hangsúlyozom: nem szabad olyan kockázatot vállalni, ami az adott helyzetben kiküszöbölhető! És te, kedves, esetleg fiatal olvasóm, ha kedvet kapsz a barlangi bújáráshoz, s netán van barlangos- vagy bújártapasztalatod is, akkor se rohanj a következő hétvégén az elérhető legközelebbi vizes barlangba merülni! A következőkben leírtakkal egyik célom, hogy ne több, hanem kevesebb baleset történjen a merülések közben.

(Ott hagytuk abba, hogy 1969-ben kristálytisza víz csillog a lábunk előtt.) Megszemlélve a szűk hasadék alját, megint ugyanaz a varázslat játszódik le: a lámpát bemerítve a vízbe kigyullad a víztükör, eddig nem látott formák tárulnak a szemünk elé, a lámpa fénykévéje a zöldes derengésben vág utat magának. Látszik, hogy a hasadék a víz tükre alatt elszűkül, majd lefelé újra kiszélesedik. A szűkületen egy szélesebb rész van, ahol körülbelül 40 cm-re fut egymástól a két sziklafal. Ez elegendő ahhoz, hogy egy ember oldalt fordulva átférjen. Persze légzőkészülék nélkül. Nincs más megoldás, mint kézben tartott légzőkészülékkel megkísérelni a merülést. Ez nem könnyű feladat, mert külön figyelmet kell fordítani a készülék „idomítására”. Ügyelni kell a légtömlőre és arra, hogy az ember ne rántsa ki a saját szájából a reduktor csutoráját. S mindezt lehetőleg egy kézzel, mert a másikban lámpa van. A telefondrótot a felszínieknek kell eresztetniük, arra itt már végképp nincs helye és keze a merülőnek. (Később megtanultuk, hogyan lehet egy kézzel fogni a palackot, dróttekercset, lámpát, és a másik kézzel tekerni a telefondrótot.)

A Kossuth-barlang szifon körüli részének vázlatos rajza

A legalkalmasabb módszernek véelve, a következőképpen készítettük elő a merüléseket: a szokásos, hevederekkel a hátra erősíthető palackokról leszereltünk minden sallangot. Maradt egy-egy szülő palack, bennük a csappal. Ezekre került merüléskor a helyszínen a nyomáscsökkentő. Az így lemeztelenített palackkal sikerült legjobban gubancmentesíteni a merülőt. Akkor az ikerkészülék (a két teljesen önálló légzőkészülék) szükségessége még nem tűnt fontosnak. Épp az itt végzett merülések szerencsés kimenetelű balesete vezetett rá minket az ellenkezőjére.

Az első merülő és a hozzá tartozó biztosító felkészül a merülésre. A hasadékba a bejárást szolgáló kerek lyuk és annak folytatásaként – a továbbjutás reményében – robbantott, félgömb alakú fülke viszonylag kényelmes elhelyezkedést tesz lehetővé a merülést segítőknak és a szükséges felszerelésnek. Az első merülő, egyéni döntése alapján, uszony helyett tornacipőben indul.

„Itt, ebben a szűk hasadékban úgy sincs szükség az uszony nyújtotta gyors haladásra – mondja –, az uszony csak zavar.” (Mint kiderült, helyesen számított, bár ezzel vigyázni kell, mert ha véletlenül nagy víztérbe kerül az ember, uszony nélkül olyan tehetetlen – ha nincs ólommal lesúlyozva –, mint egy parafa dugó.)

Még egy nyomásmérés mindkét bűvár palackján. A kellő nyomás megvan, rákerül a nyomáscsökkentő. Az induló derékig beleereszkedik a vízbe a 40 centiméteres „tág” résznél. Utolsó apróságok: a gégemikrofon helyrepasszírozása a gumiruha alatt. Próba: „Szól?” „Szól!” Maszkpárátlanítás a hagyományos módszerrel, egy szívás a reduktorba: adagolja a levegőt. A készülődő maga mellé úsztatja a vízben súlytalanul lebegő légzőkészülékét, testével oldalt fordul a hasadékban, és lassan elsüllyed.

Fönről figyeljük lebegését. Egyre lejjebb látszik a fénykévéje. A hasadék alakú járat miatt az egész olyan, mintha egy perselybe villanykörtét eresztenénk le, amely egyre lejjebb levő részeket világít meg a lapos csatornában, majd fénye egyszerre eltűnik a kitáguló űrben.

Miközben a telefonból nyugodt, egyenletes időközönként hallatszik erőteljes, rövid levegőkifújása és lélegzetvétele, hozzánk ezüstös buborékok robajlanak fel ugyanebben az ütemben. Lassan elsötétedik az alattunk levő víztér, ahogy a merülő távolodik a hasadék aljától. A telefondrót szépen, meg-megállva siklik le a víz alá. Most már a felszálló levegőbuborékok sem egyenletesek. A sziklabiltozat valahol megfogja őket, és időnként nagy böffenésekkel adja ki magából. Telefon nélkül ezek az egyenetlenül feltörő levegőbuborékok bizony aggodalomra adnának okot, de így halljuk nyugodt, egyenletes lélegzetvételét. Már messze járhat... A ki nem mutatott izgalom ott bujkál az arcokon. Az eddig szigorúan, célszerűen végzett munka közben nem értünk rá a reménnyel és az izgalommal foglalkozni. Most azonban minden idegszálunkkal figyelve mindez ránk tör. Hol járhat? Mit lát? Vajon átjut-e valahova, fogunk-e látni, magunk körül érezni egy olyan világot, amit még nem tapodott ember lába?! Ez itt a vágy, a cél, a tét; és a másik: a sikeres visszatérés.

Nézzük az órát: múlnak a percek. Egyszerre haragossárga lesz a víz. A sárgaság lassan szétterjed a hasadékon kívül a főág vizében is. Jól látszik a víz mozgásának útja. A telefondrót már egy ideje áll. Némán nézünk egymásra. A légzés nyugodt. A víz mintha tisztulna. A telefonban felhangzik: „Jövök ki!” – ezt persze nem úgy kell elképzelni, mintha az otthoni telefonban hallanánk. A bűvár, szájában a fogai közt tartott csutorával nem tud rendesen beszélni. Emellett ha beszéd közben levegő is távozik a szájából, akkor annak dübörgése mindent elnyom. A bűvár által kiadott hangokat el lehet képzelni, ha megpróbáljuk utánozni. Csukjuk be a szánkat, és mondjunk pár szót anélkül, hogy közben levegőt fújnánk ki. Kiderül, hogy csak artikulálás nélküli, zöngés hangokat tudunk kiadni, amiknek tulajdonképpen mindössze dallamuk és ritmusuk van. Ez azonban elég arra, hogy azok, akik ismerik egymás beszédét, az egyszerűbb közléseket megértsék. Így aztán a telefonban nem lehet élmény-

beszámolót tartani, de a legszükségesebb információk továbbítására alkalmas. Ilyen első-sorban a légzés. Ez nemcsak a légzés tényét jelenti, hanem annál sokkal többet. A lélegzet-vételek gyakorisága, hossza elárulja, hogy izgul, fázik, erőlködik, és az adott személy alapos ismeretében még az ennél közelebbi dolgokat is. Másodsorban fontosak a rövid közlések, amik révén a bűvár segítséget kap. Például ha úgy szól: „jövök ki”, a telefondrótot egész enyhén feszítve kifelé kell húzni. Tud úgy is szólni: „lassabban”, vagy: „húzzad”. Nem történhet meg az, hogy mint a hőskorban alkalmazott, a rángatások számával remélt jelzés-átvitelnél: a jelek elvesztek, és a vészángatásra, amely „kihúzást kér”, elkezdtek gyorsan eresztetni az önsúlyánál fogva a járatban eltűnő kötelet, teljes kétségbeesésbe sodorva az életveszélyben levő bűvárt.

A felszínről jövő beszédet a bűvár tökéletesen hallja, ha azt nem légzés közben mondják be. Könnyebbség a merülőnek, ha percenként hallja, hogy hány perce merül, és körülbelül hány méter drótot vitt el. Ez nemcsak azt jelenti, hogy saját magának nem kell odavilágítania a csuklójára és leolvasni az időt – gyakran nincs is módja erre –, hanem valamiféle pszichés támogatást is nyújt. Persze mindez akkor még nem tisztult ki bennünk, csak idővel jöttünk rá.

A visszaindult bűvár tempójának ütemében tűnik elő a telefonzsinór a vízből. A tekercsben egyre nő a vizes menetek aránya a szárazon maradtakhoz képest. A visszainduláskor csomót kötöttünk a drótra, hogy le lehessen mérni, milyen hosszan úszott be a bűvár.

Közeledik. Most már a levegőbuborékok is a telefonon hallott ritmus szerint törnek fel a víz alól. Fény azonban még nem látszik. A drót pedig egyre tekeredik felfelé. Eredményhirdetés előtti izgalom lesz úrrá rajtunk. A víz sötét. Változik a drót meredeksége, felbukkan egy fej, villan a lámpa. Világított szegény, de nem sok segítséget nyújtott a visszatéréshez. A zavaros vízben csak a drót és az emlékezet jelenti a visszatérést. Az emlékezet azért kell, mert a drót szűkebb helyen is elfér, meghúzva hajlamos befeszülni egy szűk hasadék végébe. Ezeket a lehetséges csapdákat odafelé meg kell figyelni. Visszafelé ilyen helyeken be kell szólni a telefonba, hogy „ereszd!”, és a meglazult drótot a szűkületből kiemelve tud csak tovább kifelé haladni a bűvár.

Visszaérkezett! Látszik, hogy „kifagyott”, de még a vízben állva összefoglalja:

– Az indulásnál levő szűkület alatt a hasadék kupolaszerűen kiszélesedik, 4 méter mélyen elértem az alját. A járat itt 35–40 fokos lejtéssel folytatódik 4–5 méter hosszan, magassága 40–60 centiméter, alját ökölnyi-kétökölnyi kövekből és apróbb törmelékből álló, könnyen mozgatható omladék fedi. 4–5 méter után a járat ellaposodik, az utolsó méteren 10–15 cm magasságra szűkül, körülbelül 3 méter szélességben. A szűkületből erős áramlású víz folyik ki, ami jó látási viszonyokat teremt. A szűkületen átnézve tágas, tiszta vizű járatba láttam be, ami felfelé is vezethet, átjutni rajta azonban nem sikerült.

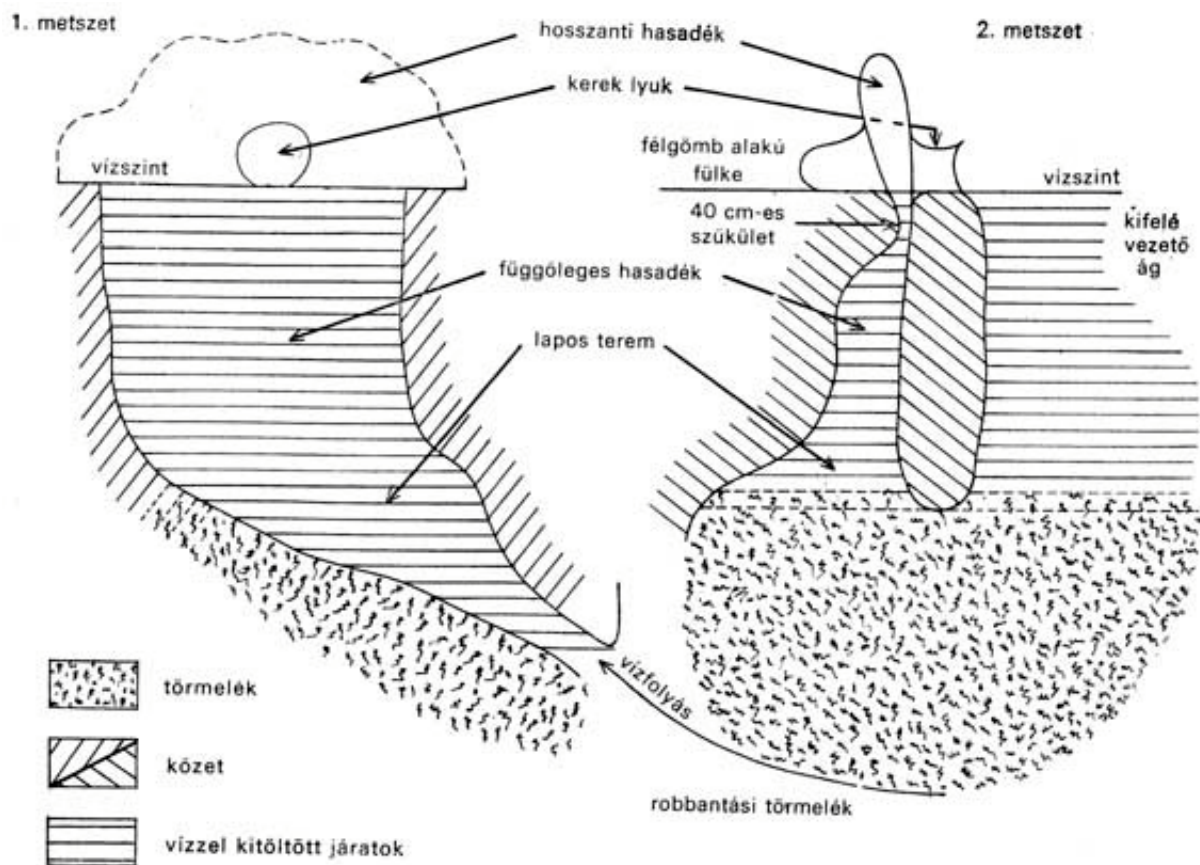
Közben megszabadítjuk szerelvényeitől, lekerül róla az ólomöv, a telefondrót, maszkját, lámpáját biztonságba helyezzük, ezek törékenyek. Nyomásmérés a palackon: megnyugtató, bőséges levegőtartalék maradt. Minden menetrendszerűen, simán zajlott le, csak hát az eredmény nem az, amit vártunk.

Felderítő társunk közben folytatja beszámolóját.

– Megpróbáltam a törmelékben utat tűrni magamnak. Ezzel előbbre is jutottam, de az átjutáshoz sok munkára van szükség. Szerencsére a víz szembefolyik, és a szűk keresztmetszet miatt a kérdéses helyet 1–2 perc alatt tisztára öblíti az áramló friss víz.

A víz viszonylag gyors tisztulását a merülés helyén is mindannyian tapasztaljuk. Így születik meg az elhatározás: végrehajtunk még egy merülést, megkezdve a rejtélyes eredetűnek tűnő törmelék félrerakását. Az eddig biztosítóként rajtra kész társunk ereszkedik most be a

hasadékbba. Jóval kisebb feszültség kíséri indulását, de a körültekintő óvatosság, amivel eligazítunk rajta mindent, most sem kisebb. Lassan eltűnik lefelé. A drót most határozottabban tekeredik le a dobról. A másodikként merülő már biztosra megy. Nem vizsgál végig minden felfelé vezető hasadékot, járhatónak látszó üreget. Egyenesen oda tart, ahonnan az előtte merülő visszafordult. A drótról is ugyanannyi tekeredik le, mint az előbb. Halljuk a lélegzését. Kicsit sűrűn, de egyenletes időközökben veszi a levegőt. Dolgozik. Küzd a kövekkel. Víz alatt ugyanaz a munka sokkal nagyobb igénybevételt jelent, mint szárazon.

A szifon függőleges metszete

Telnek a percek. A víz közben újra sötétsárga lett. Egyszer csak megtörik a két lélegzetvételi közti csend.

„Húzzátok!” – halljuk a telefonból.

Azt nem mondta, hogy „jövök ki”, de azért húzzuk. Jön néhány métert. Megint szól:

„Eresszétek!”

Nem értjük, mi lehet, de légzése rendben, baj nincs. Majd elmondja, mit csinált.

Újabb sötétsárga gomolyagok jönnek fel a tisztulófélben levő vízben. Kicsit előre megy a telefondrót, aztán úgy marad. Megint meglazul – finoman megfeszítjük –, majd megint halad előre. Ez így ismétlődik a váltakozva tisztuló, majd újra sárgán gomolygó vízáramlással együtt. Közben lélegzetén hallani, hogy erősen dolgozik. Már a huszadik percét kezdte a víz alatt, amikor halljuk:

– Jövök ki!”

Kezd kifelé emelkedni a vizes telefondrót. Közben rájöttünk, hogy megkönnyítjük a visszatérését, ha egy lámpával irányfényt adunk, és a drótot is ott húzzuk a vízből felfelé, ahol a hasadék egyetlen átjárható pontja van.

A felszínre érve elmondja a következőket:

– Először fejjel előre, ferdén lefelé lebegve, hasalva kezdtem el két oldalra rakni az előttem levő törmeléket. Ez sziszifuszi munka volt a szó szoros értelmében. Előre vizsgálódva úgy tűnt, hogy az ellaposodó járat után lefelé is tágul a tér, így egyszerűbb lenne a törmeléket lefelé továbbítani. Ez annál is inkább előnyös, mert onnan nem tud visszafolyni. (Onnan nem, de fentről kaphat utánpótlást. Ez is csak később derült ki.) Ekkor húztam vissza veletek a drótot, visszajöttem a kevésbé lapos, ferde, tágasabb részbe, megfordultam és lábbal előre, készülékemet magam mellé fektetve, hanyatt fekve kezdtem lerugdosni a törmeléket. Ez jóval hatásosabb módszernek bizonyult. Letúrva egy adagot, újra visszaaraszolva, megint újabbat túrtam lefelé. Így henger alakú, hosszanti mélyedés kezdett kialakulni a törmeléklejtőben.

Az eljárás jónak tűnt, s mivel más mód a továbbjutásra nem kínálkozott, ezt folytattuk tovább. Másnap is és még később, több alkalommal. Idővel rájöttünk, hogy honnan van ez a törmelék, ami annyi nehézséget okoz nekünk. Ez az az anyag, amit a korábbi továbbjutási kísérletek közben végzett robbantáskor „lelőttek”. A kerek lyuk és a félgömb alakú fülke anyaga. Levontuk a tanulságot. Lehet, hogy a robbantáskor azt mondták: „Vagy így sikerül továbbjutni, vagy sehogy. Nincs mit veszteni!” Volt mit... Jött egy új technika, de ide későn érkezett.

No de a végszó kimondása még korai lenne. Elkezdtünk rendszeresen feljárni a Kossuth-barlangba – túrni. A rajtunk uralkodó lázat talán az jellemzi legjobban (nem szégyellem bevallani), hogy 1969 novembere és 1972 áprilisa között ötször jártunk fenn túrni, alkalmanként 3–7 napot töltve ezzel. Nagyon szerettünk volna egy új barlangjáratot felfedezni bűvármódszerrel.

A végponton levő szűk hasadék, az alatta levő víz alatti ferde lapos terem és a sejtelmes zölden derengő szűkület ismerőssé vált. Kialakult a használt eszközök helye, a különféle résztvevők módja és ideje. Tudtuk már, ki mennyit bír ki a valójában eléggé hideg vízben, mennyi idő alatt lehet megjárni egy-egy töltésre váró palackkal az utat a bejáratig.

A törmelék letúrása lassan haladt. A munkát a következő ütemben tudtuk végezni: körülbelül öt percre rugdostuk a köveket lefelé vakon, egy szuszra. Utána 1–2 perces pihenőt tartva a víz annyira feltisztult, hogy a tapogatódzás után szemünkkel is ellenőrizhettük a munkát. Egy-egy merülés egyéni tűrőképesség szerint 25–35 percre tartott. Naponta a résztvevők számától függően 2–2,5 órát merültünk. Az átjutást az is hátráltatta, hogy egyik alkalomról a másikra valamennyi mindig visszatemetődött a kialakított mélyedésbe. Kezdtük kitanulni a „szakmát”. Ráébredtünk például az ikerkészülék előnyére. Történt egyszer, hogy Szilágyi Károly, az egyik legnyugodtabb társunk tért vissza a „tethelyről”. Vezettük kifelé a telefondróttal, adtuk az irányfényt. Fel is jött annak rendje-módja szerint. Aztán közölte, hogy itt, a hasadék alján kifújta a levegőt. Szívott is volna helyette másikat, de nem jött... Pedig a palackban még bőven volt. Így is jó – gondolta –, és kijött anélkül. Mert mit tehetett volna mást? És ki is ért. Mert nem volt messze és bírta, nem esett pánikba. Mindössze annyi történt, hogy a reduktorban egy picit műanyagdarabka kicsúszott a helyéről, és elzárta a levegő útját. Szóval, jó volna ikerkészüléket használni.

Tény, hogy ilyen eset azóta sem fordult elő, és az is tény, hogy ma már a reduktorgyártók igen komoly garanciát vállalnak termékeikre.

1972. április 1-jén reggel kissé fázósan kászálódunk ki Škoda Coloniálunk üléseiről a Kossuth-barlang bejáratánál. Kirakjuk a holmit a kocsiból, hogy előkészüljünk a leszállításra. Az ólomöv nehéz, az agyag sáros, a barlangból kifolyó víz meg hideg. Lassan összeverődik a

társaság. Ki-ki beöltözik overalljába, lelket verünk a karbidlámpákba. Beosztjuk, szokás szerint, kire mennyi cucc jut. Az egyik csomag nehéz, de jó a fogása, a másik könnyebb, de terjedelmes. Az egyéni áldozatvállalásnak tág tere nyílik. Végül mindenkinek van mindene, otthagyjuk a napvilágot, elindulunk lefelé.

Lent a szifonnál elkezdjük a szokásos munkát, s rövidesen sikerül a szűkületet annyira megtisztítani, hogy átússzunk rajta. Irsai Sándorra esik a választás. Érezzük mindannyian a kockázatot, tudjuk, hogy a törmeléklejtő álnok, megcsúszhat.

Sanyi készülődik. Karjára az óra és a mélységmérő mellé tájoló is kerül. Alumíniumpalackos készülék az egyik, mágnesmentes lámpa a másik kezébe. Fontos, hogy megtudjuk, a további járat milyen irányba halad az eddigi járatokhoz képest.

Elindul lefelé. Elér a szokott helyre, itt a csomó a telefondróton. Gyorsan kioldjuk, és engedjük előrejutni az ismeretlenbe. Lassan, óvatosan áthalad a szabaddá tett szűkületen, aztán elkezd száguldani! Alig győzzük letekerni a vezetékét! Aztán egyszer csak (jó sokat vitt el!) megtorpan. Mi az, talán átért? Látom, a feszültség mellett bizakodó remény bujkál a többiek arcán. Én is ilyesfélét érzek! Aztán beszél: „Jövök ki!” Hangján hallani, hogy víz alól beszél. Lassan jön. A víz egészen átláthatatlanná változik. Látszik, hogy agyag keveredett bele. Ismét szól: „Húzzatok!” A drót erős, hát segítünk neki emelkedni. Már sejtjük, hogy nem oda jutott, ahova indult. Csupa agyag a kihúzott drót. Csak sikerüljön a visszatérés! Látjuk a dróton, hogy most van a szűkületnél. Hosszú másodpercek! Nagyon lassan jön. Aztán megindul. Most már minden rendben! Irányfényt kár adni, de a dróttal mutatjuk a feljutás helyét. Végre kibukkan a vízből! Mindenki fellélegzik, legjobban talán ő. Mindene csupa agyag. Lekapja a maszkját.

– Gyerekek! – kiáltja és megcsóválja a fejét. – Én ide többet le nem megyek!

Függőlegesen tartott szilvamághoz hasonló a járat keresztmetszete, s ezt feléig víz tölti ki. A csónak orrában, három kis odaszögezett lécz közé éppen beleillik a karbidlámpa. Evező nem kell, aki áll, feltartott kézzel a mennyezethez támaszkodva löki a csónakot.

Sanyi a következőket mesélte, mikor végre kilihegte magát. Átjutva a szűkületen, tágas keresztmetszetű, vízzel teljesen kitöltött járatba került. A falakat finom agyaglerakódás borította. Felfelé nem látott továbbjutási lehetőséget, ezért elindult lefelé. A járat a törmeléklejtő folytatásaként, 35–40 fokos lejtéssel tart lefelé, az iránya a szifon előtti főág irányával megegyezik. Ezen az agyaglejtőn csúszott-úszott lefelé. Sietnie kellett, hogy a saját maga által felkavart agyagfelhőt mindig megelőzze. A víz tisztulására itt nem számíthatott, mert a nagy keresztmetszet miatt az áramlás észrevehetetlenné lassult. A lejtő egyenesen vezetett lefelé, a járat azonban hirtelen leszűkült. A szűkület is agyagos volt. Lámpájával gyorsan bevilágított rajta, látta, hogy a járat tovább megy – lefelé. Gyors pillantás a mélységmérőre: 28 métert mutat! (Az utóbb lemerő telefondrót ekkor 50 méter távolságot jelzett.) Az agyagfelhő már kezdte beburkolni. Még felvilágított maga fölé, ahol mintha két agyagos kürtő indulna... Tudta, hogy nincs már miért időznie lent, vissza kell tértie. Teljes feketeség vette körül, a lámpa fényét már nem látta. Beleszólt a telefonba, és felfelé indult a lejtőn. Kicsit talán több ólom volt rajta az itt célszerűnél. Nehezen emelkedett, az agyag is ragadt. Ekkor szólt, hogy húzzuk! A drót feszítésére a kivezető irány tartása miatt volt szüksége. Lassan felért a törmeléklejtő aljához. Felmászott a kövekre. Kitapintotta a felülről lelógó sziklát. Tudta, hogy a szűkületnél van. Karjával kezdte keresni a törmelékben a henger alakú mélyedést. Módszeres végigtapogatással rátalált.

Belapogatta magát az árokba, maga mellé fektette a készülékét. Lassan, araszoló mozgással feltornázta magát a lapos teremig. Itt már „otthon” volt. A vakon is ismerős helyeken végiglökte magát, kibukkant, lekapta a maszkját, és a kiáltással lehullott róla a feszültség. Rajta kívül ott lent azóta sem járt senki.

* * *

Sanyi után a szűkületben később átbújt még Ember Sándor, Nagy János és Péter bátyám is. Ők a járat közelebb eső részeit vizsgálták meg tüzetesen. Továbbjutási lehetőséget, áramló vizet sehol sem találtak. Világossá vált, hogy a továbbjutás – lefelé vezet.

Bátyám visszatéréskor történt, hogy a szűkületen való visszajövetelkor megállt a telefondrót. Érezzük, hogy ő maga is egy helyben áll, picit sem közeledik. A telefonban halljuk, hogy légzése gyorsul. Nyilván dolgozik, erőlködik!

Összenézünk. A törmeléklejtő!

– Valami baj van? – kérdezi a telefonos.

Semmi válasz. Dolgozik tovább, liheg.

Ülünk tehetetlenül. A törmeléklejtő!

Megpihen, majd újra folytatja.

Lassan mozdul a drót, megindul, közeledik. Irányfény, s végre itt van!

Kibukkan a vízből, leveszi maszkját, s fejét ingatva halkán mondja:

– Rám csúszott a törmelék.

Miért nem mondtad a telefonba?

– Minek? – kérdezi vissza és hosszan ránk néz.

Erre nincs mit válaszolni.

A beleölt munka és a bravúros teljesítmény imponáló, de az eredmény siralmas. Nem számítottunk rá, hogy ilyen mélységekkel kell birkóznunk! A mélység elsősorban azért okoz gondot, mert 10 méter mélyen kétszer, 20 méter mélyen háromszor és 30 méteren négyszer

annyi levegőt fogyaszt a bűvár, mint a felszínen. A levegőnek pedig egy palackban annyinak kell lenni, hogy a visszatérést még váratlan akadály esetén is fedezze. Valahogy így számolunk: egyharmad oda, egyharmad vissza, egyharmad tartalék, ha valami közbejönne. Ez a beosztás 30 méter mélyen már jelentősen korlátozza az eltölthető időt. Lehetne nagyobb készülékkel merülni, de a járat elején levő két szűkület, különösen a második, a maga veszélyességével szinte lehetetlenné teszi ezt.

A kutatást úgy lehetne folytatni, ha a főág felől – amelynek medre közös a szűk hasadék és a ferde terem aljával – kitisztítanánk a robbantási törmeléket. Ezzel megszüntetnénk a második szűkületet. Merülhetnénk a főág felől, ezzel kikerülhetnénk az első szűkületet. A járhatóvá vált úton háton viselt, nagy térfogatú készülékkel lehetne merülni, jóval kisebb kockázattal.

A kihívás megvolt, meg is haladta erőnket, de ezt még nem akartuk belátni. Mindenféle tervet szőttünk a törmelék ellen. Felmerült például, hogyha a törmelék egy részét megköjtjük, rögzítjük, akkor csak egy részét kell kibányászni. Újabb és újabb megoldásokon törtük a fejünket, de párhuzamosan keresni kezdtük, hol, melyik barlangban lehetne még szifonúszással próbálkozni.

Aki keres, az állítólag talál. Rövidesen meghívást kaptunk – bár, mint később kiderült, a meghívó személy nem is volt erre illetékes –, hogy vizsgáljuk meg Baradla-Alsóbarlang tavát. Lelkesedésünk óriási volt, otthagytuk a kemény diót (még visszatértünk egyszer hozzá!), és belevágtunk a várva várt sikereket meghozó, új küzdelembe.

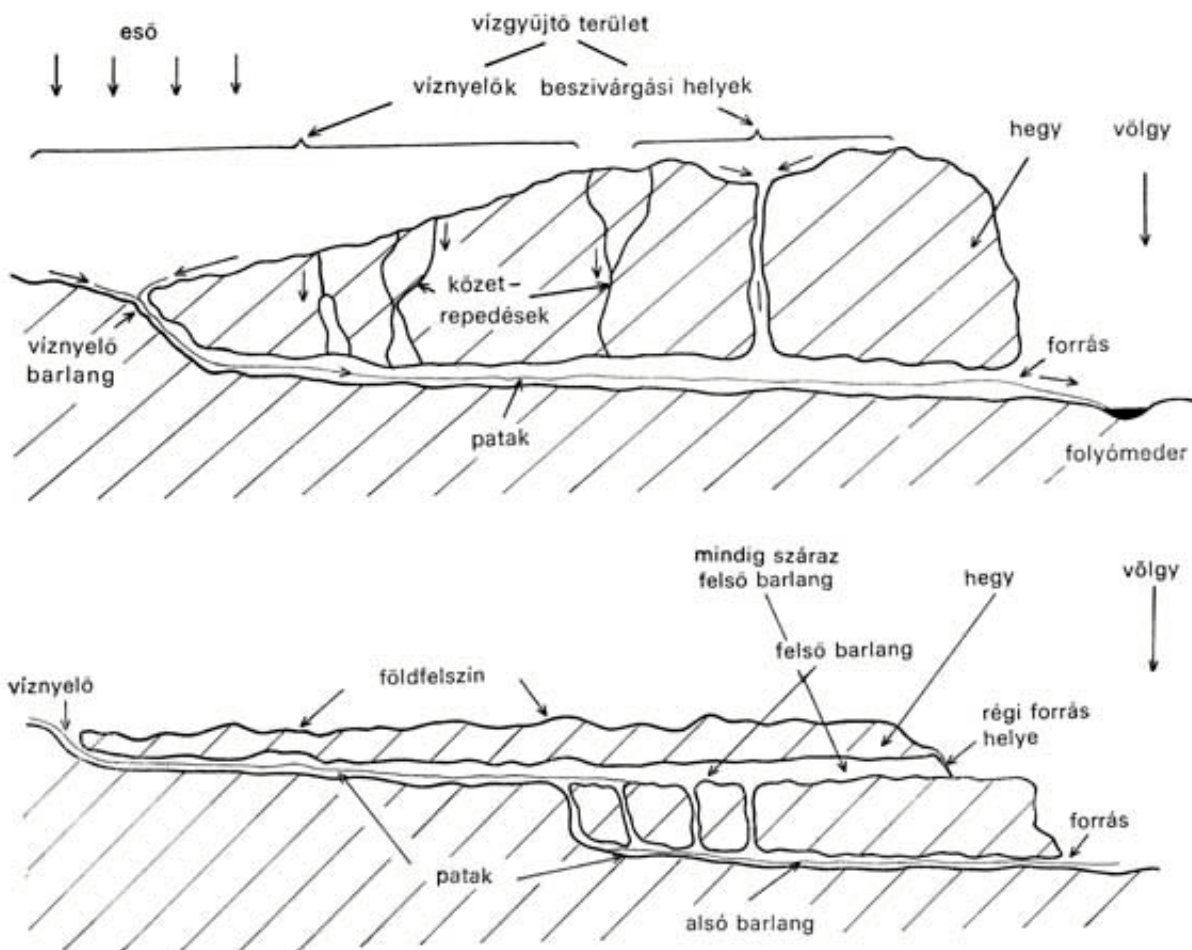

Merülés után a Kossuth-barlang hasadéékában. Dr. Mozsáry Péter és Nagy János

Az első siker helye: a Baradla-Alsóbarlang

Az aggteleki cseppkőbarlangot talán mindenki ismeri. Ennek a – hivatalos nevén – Baradla-barlangnak van egy kevésbé ismert része. Annyira kevésbé ismert, hogy nagy részében ember még nem is járt! De van, ezt senki sem vitatja, sőt azt is tudjuk, hogy hol van! Az ismert főág alatt. Körülbelül párhuzamosan fut vele. Ez a barlang még fiatal, serdülőkorban van. Ez nem vicc! A barlangok is fejlődnek, és öregszenek is. Hogyan? Mondjuk, van egy hegyünk, benne egy legszebb korban levő barlanggal. Ez azt jelenti, hogy kellemes, tágas, cseppköves járatai vannak, patak folyik benne, amely barátságosan kanyarog a járat alján. Épp olyan, mint az aggteleki, amit annyian megcsodálnak. Ha esik az eső, akkor utána a patak is megduzzad, a látogatók nyakába is több víz csöpög, mert beszivárog a sok-sok kőzetrepedésen. És szinte semmi sem változik. Legalábbis emberre szabott mértékkel mérve. Amikor a barlang öregedni kezd, a patak vize kezd elszivárogni, mint a felszínen a lehullott eső. Utat keres magának lefelé, kialakít a körülményektől függően egy másik járatot: új forrást talál majd a későbbi korok embere. A korábbi patakos járat száraz lesz. Az új barlang pedig egyre növeli méreteit, serdül. Egyre hosszabb szakaszon nyúlik a felső barlang alá, nő a keresztmetszete is. Tavaszi olvadáskor, árvízkor még nem mindig tudja levezetni az áradatot, ilyenkor a felső ágba is hosszabban követhető a vízfolyás. De már vannak a felső barlangnak mindig szárazon maradó részei.

Mindez így van Aggtelken és Jósuvafőn is, minthogy a Baradla-barlang épp ezt a két falut köti össze. Az Alsóbarlang nyílása is ott található a nagyközönség által használt bejárat alatt Jósuvafőn.

A barlangok fejlődésének két szakasza

Elindulva az autóparkolóból a lefelé vezető meredek sétaúton, pár perc múlva vízfolyás keresztezi utunkat. Mögötte rét, tovább egy tó látszik, jobbra pedig a hegyoldal. Ennek aljában kővel szépen kirakott, rácsos ajtós barlangbejárat sötétlik. Víz csordogál ki belőle, előtte bővizű zuhatag. Olyan, mint a mesében.

Ide készültünk 1972 őszén.

A kora délelőtti erősödő napsütése beragyogja a környéket.

Mivel mindannyian az alkalomhoz illően vagyunk öltözve – overall stb. –, a lámpák életre keltése után indulhatunk is befelé. Most nincs más célunk, mint megismerni a helyi viszonyokat. Meghívónktól mindössze annyit tudunk meg, hogy a barlang körülbelül 200 méter hosszan járható, s víz gátolja a továbbjutást. Addig is több helyen vízben kell haladni. Még annyit tett hozzá, hogy próbálkoztak itt már búvárok, de valami omlást találtak, amin nem sikerült átjutniuk. Ez nem volt túl biztató, mert – víz alatti omlás! – az ilyesmitől már elégünk volt.

A Baradla-Alsóbarlangba beöltözve indulunk el, mert már a bejáratban víz fogad

A barlang bejáratában keresztben elhelyezett deszkákkal körülbelül egy méter magasra van felduzzasztva a víz. A hegybe messze benyúló víztükör és a ráboruló boltozat remek visszhangot ad. Bekiabálunk: Szervusz! Ezt teljes hosszában visszaválaszolja: Szervusz! Barát-ságos barlang.

Átlépve a deszkagáton, a hús víz combig ér. Beszivárog a bűvárruha alá. Beszivárog?! Hát miféle bűvárruha az? Ez az úgynevezett nedves ruha. Több darabból áll: nadrág, kabát, sisak, csizma, kesztyű. Öt milliméter vastag szivacszerű anyagból van. Lényege az, hogy szinte tökéletesen rásimul a testre, rugalmas és jó hőszigetelő. Az a néhány deci víz, ami a vízbeereszkedéskor alámelegy, az alatta is marad és átmelegszik. Ez futó kellemetlenség. Bőven kiegyenlíti ezt a nedves ruha sok előnye a teljesen vízhatlan, zárt ruhával szemben. Kényelmes, a mozgásban kevésbé gátol, és ha kiszakad, az nem jelent teljes védtelenséget, mint egy lyuk a zárt ruhán, ami alatt rendes meleg ruha – pulóver stb. – van.

Kezünkben a karbidlámpa mellett víz alatti reflektor is van. No meg egy maszk. Elindulunk. A víz sekélyedik, lassan kilábalunk belőle. Kisebb-nagyobb termeken, folyosókon haladva, helyenként kúszva, egy mélyebb tónál majdnem úszva kanyargunk befelé. Később a vizet elhagyva, sziklákra felmászva, hosszabb száraz út után eljutunk az ismeretlen szifon táváig. Egy rövid lejtőn leereszkedünk, víz csillan előttünk, s a mennyezet ráborul a tóra.

Jön ismét a varázslat: belevilágítunk a kristálytisztá vízbe, az magába szívja a benne levő reflektor fényét, s megmutatja a medrét, távlatát. Lábunk alatt a meder egyenletesen lejt a járat folytatásának irányában. Belegázolunk a vízbe. A kis tó túlsó oldalát szegélyező sziklafalnál már jócskán derékig ér a víz. A felkavart agyag ott terjeng a lábunk körül. Felteszem a maszkomat, hogy megnézzem, milyen tág a víz alatti járat. Persze csak az arcomat dugom a vízbe úgy, hogy a felsőtestem ne legyen vizes, mert a bűvárruhának csak a nadrágrésze van rajtam. Ahogy lehajolok, érzem, hogy a mellemen a ruha átnedvesedik. Amúgy sem lehet innen fentről rendesen belátni, ruhámnak pedig már úgymint mindegy, hát belefekszem a vízbe.

A Baradla-Alsóbarlang bejáratí tárója belülről

Lecuccolás szárazon...

... és vízben

Csodálatos az a nyugodt, csendes, áttetsző világ. A felkavart agyag lassan zavarossá teszi előttem a vizet, így hát előrébb lököm magamat egy testhossznyival. Levegővel még bírom, miért ne szemlélődjem? Felnézve ezüsttükör csillan felettem. Hohó! Az szabad vízfelszín! Már is itt a szifon túloldala, minden „szerelés” nélkül átúszom! – villan át az agyamon. Továbblendítem magam, és már fenn is vagyok. Nagy a csalódásom, amikor látom, hogy mindössze egy méter átmérőjű, félgömb alakú zárt térbe jutottam. Rögtön megfordulok a tengelyem körül, hogy arcom a kivezető irányba nézzen, és ekkor döbbenek rá, hogy milyen felelőtlen örültséget csináltam! Kint társaim nem tudják, hol vagyok, csak annyit, hogy eltűntem a zavaros vízben. Mert kötél persze nincs rám kötve, hiszen én csak benézni akartam a járatba. Gyorsan mély lélegzetet veszek, s lemerülök a sárgás színű, zavaros vízbe. Lökök magamon kettőt, nekiütközöm valaminek! Egy pillanatra átvillan az agyamon: ha itt fal van, akkor most jobbra vagy balra lendüljek? A következő pillanatban kezek ragadnak meg, s máris ott állok halotthalvány társaim között, akik kirántottak a vízből, ahogy nekiúsztam a lábuknak. Annyira megkönnyebbültek, hogy nincs is erejük leteremteni, pedig megérdemelném. Rettentően szégyellem magam!

Rövid pihenő után elindulunk kifelé. Közben megtudom, hogy már azon voltak, hogy egyikük megfogja a másiknak a bokáját, s ő benyúl annyira, amilyen hosszúra ki tud nyújtózni, és úgy tapogat, hátha megtalál engem!

Szokatlanul csendes mindenki, de azt hiszem, én hallgatok a legmélyebben. Mentségem: már húszéves voltam, és még sosem úsztam át szifont...

* * *

Elmúlt a dél, a délelőttből már csak a tanulság s a néma megbánás maradt meg. Délután van, s mi teljes felszerelésben ott állunk ismét a tó partján, izzadtan a rajtunk levő teher miatt. Letesszük holmijainkat, pihenünk.

Most még szép tisztán csillog a víz

Lassan kezdünk készülődni. Mire minden készen áll, a verejték már kihűlt hátunkon. Merülés előtti utolsó pillanatok: a telefon bekapcsolva, a levegőcsapok kinyitva. Az elfojtott izgalom szinte ordít belőlünk! Itt ma biztos, hogy átjutunk, ma van az a nap, amikor megvalósul a régi álom: szifonúszással eddig még soha nem látott, csodálatos új járatokat fogunk találni, talán több kilométerest, talán páratlan képződményekkel, vagy ha nem is lesz olyan nagy és szép, akkor is nagy élményajándékot kapunk!

Bátyám indul. Lassan beereszkedik a vízbe, akklimatizálódik. Aztán lassan elmerül. Egy ideig még dereng a lámpa fénye a sziklák alól, aztán az sem. Úgy érzem, elnyelte testvéretem a szikla és a csend. Az éppen hogy feszesen tartott telefondrót lassan, egyenletesen siklik be a vízbe. Eközben én ugrásra készen várakozom mint biztosító. Időnként a fülemre nyomják a telefonkagylót, hallom, ahogy nyugodtan, egyenletesen veszi a levegőt. Elhalad az általam délelőtti „felfedezett” buborék alatt, s most jobbra kanyarodik a járat. Továbbúszik, s nemsokára a telefont tartó társunk felkiált:

– Azt mondja, átért – fülíg húzódik a szája. Óriási az izgalom! Valakit gyorsan felszerelnek biztosítónak, én pedig ráakasztom a csuklómra kötött karabinert a telefondrótra, s felkészülök az indulásra. Ez az óvintézkedés azért szükséges, hogyha elgémberedett ujjaim közül kicsúszna a drót, akkor se tévedjek el a már átláthatatlan vízben.

Lassan belecsúszom a tóba. Kiöblítem a maszkomat, arcomra teszem és – izgulok. Minden kész, elindulok. Dermesztő sötétség borul rám, ahogy alámerülök. A lámpám fénye nem látszik, de a reduktor megnyugtatóan adja a levegőt, s a dróttal a biztonság szalad az ujjaim között. Úszom előre. Egyszerre csak koppan a fejem s a légzőkészülék csapja. Előretapogatok s érzem, hogy a zsinór felfeszül a plafonra, nyilván itt van a legmélyebben benyúló sziklaél. Lefordulok a drót alá, s folytatom vak lebegésemet. Néhány apró koccanás után hirtelen vége szakad a víznek, s ott állok egy barlangi tóban, melynek partjáról bátyám int felém, balról pedig a felfedezés néz rám az ismeretlen járatból. Előttem apró mésztufa gátak mögül csörgedezik a patak...

Az éppen hogy feszesen tartott telefondrót lassan, egyenletesen siklik be a vízbe

Nehézkesen partra mászom a víz alatt súlytalan, de a levegőn harminc kiló súlyú felszereléssel, s egymást segítve levetjük a most már szükségtelen holmit. Közben mindenfelé világítunk.

– Nézd! – S sorra vesszük a látnivalókat: fölöttünk beláthatatlan magasságú keskeny nyelőbetorkollás látszik, előttünk pedig körülbelül három méter magas, négy méter széles, sötétbe vesző tágas járat indul. Ez az, amire már oly régóta várunk! Egy első bejárás, sikeres szifonúszás révén!

A tó partján talált szigetelőszalag-tekerics jelenlétére ilyen elragadtatott állapotban könnyű magyarázatot találni: az árvíz sodorta be, és épp itt rakta le...

Elmondjuk a látottakat a kint várakozóknak, majd útra kelünk. Olyan érzéssel indulok el, mint aki egy nagy díjat megy átvenni.

Áhítattal szemléljük a falakat, az élénk táruló látványt. Lábunk alatt kövek közt kanyarog a patak. Kisebb sziklatömböket kerülgetünk mi is. Egy helyen foszladozó, láthatóan döglött gilisztaszerűséget pillantok meg a vízben. Megnézem gyorsan, és továbbindulunk. Lelkesedés ide vagy oda, nagyon fáznak. Siettetett az is, hogy társainkkal azt beszéltük meg, hogy a telefonösszeköttetés megszakításától számítva legfeljebb harminc percet leszünk távol. A telefondrótot a felszerelés lerakásakor ugyanis szétkapcsoltuk.

Húszméteres egyenes szakasz után a folyosó hegyes szögben balra kanyarodik. A tágas járatban folytatva utunkat, nemsokára ismét vízbe érünk. Előttünk sziklák tornyosulnak. Gyorsan végigfűrkésszük a víz alatti részeket, sehol sincs továbbvezető út. Felmászunk a sziklára.

Gyors keresés után járható nyílást találunk. Ezen bejutunk egy kisebb szoba nagyságú terembe, benne körös-körül kötömbök.

Mint később kiderült, utunk csak innen kezdve volt első bejárás. Ez volt az az omlás, ameddig az előttünk járók eljutottak, tehát nem a víz alatt akadtak el.

Persze ez az ott átélt, vélt felfedezés örömét már nem ronthatta el.

Elemünkben vagyunk, mint minden ember, aki úgy érzi, hogy valami fontosat tesz. Végigbújuk az összes rést, lent félig vízben fekve, fent éles kövek közt préselődve. Már-már abbahagyjuk, amikor egy lapos, látszólag zárt üreg végén sikerül felbújni két kőlap közé. Az egyik kicsit ingatag... Innen egy szűkületen át nagyobb üregbe jutunk, itt már fel lehet állni. Átmászunk még egy lyukon, s végre mögöttünk van az egész ingó-mozgó halmaz. Körülvilágítunk. Nagy teremben állunk. Előttünk az odadobott kesztyű: egy, az eddigieknél nagyobb tó, amelybe belegázolva csodálatosan tágas járatot látunk a víz alatt eltűnni.

Szemlélődünk. A csend s az érintetlenség varázsa fenséges hangulatot áraszt. Itt ember még nem járt! Úgy érzem, tanúja vagyok valami visszafordíthatatlannak, megismételhetetlennek, s ez most már örökre összeköt ezzel a hellyel.

* * *

A következő napon öten vágunk neki a barlangnak. Nagy János kint marad a tegnap átúszott első szifon előtt, vállalva a biztonsági ember fagyoskodó, hálátlan szerepét. Ember Sándor és Irsai Sándor pedig átúszik velünk, és megmutatjuk az omlás előtti új szakaszt.

Elcipeljük hármunk teljes felszerelését az omlásig. Innét láncba fekve, guggolva átadogatunk mindent a másik tóhoz. Áttelepülésnek nevezzük el ezt a műveletet, amelyben mindenki komolyan és kivételes körültekintéssel vesz részt. Itt a száraz járatokban karbidlámpával világítunk. Most ragyogja be először ezeket a falakat a sárgás meleg fény, amelytől barátságossá szelídülnek az ismeretlen zugok.

Vége minden a túloldalon van. Arcunk piros, gőzölgünk, mint négy mozdony. A felszerelés főbb darabjai eléggé elhagyták magukat a szűk járatokban.

A házigazda otthonosságával mutatjuk be két társunknak az új termet, és a tóban a vélt továbbjutás irányát. Elgondolkozva szemlélik a vizet, ma övék a felfedezés terhe, öröme!

Beöltöznek. Ember Sándor elindul.

Újra feszült várakozás kerít hatalmába mindannyiunkat. Csend van. A vezeték rendületlenül tekeredik le a dobról. Időnként felhangzik a telefonból a lélegzetvételt jelentő szörcsögés. Minden a megszokott módon zajlik.

Egyszer csak halljuk:

„Átértem, de megyek tovább!” – Tisztán lehet hallani, amit mond: nem víz alól beszél. Aztán megint hallatszik a víz alatti légzése, s a telefondrót tekeredik lefelé. Egyikünk sem érti. Egy idő múlva ismét halljuk, hogy nem a víz alatt lélegzik, s a drót is áll. Aztán ismét halad tovább a víz alatt. Vége – körülbelül negyven méter vezeték fogyhatott el – felderítőnk megáll, s közli, hogy nagy levegős teremben van, kiért a vízből.

Beöltözöm biztosítónak, Sanyi, az eddigi biztosító utána indul. Amíg ő végigbolyong csuklójára kötött karabinerével a telefondrót jelezte úton, addig mi megtudjuk felderítőnkől, hogy a negyven méteres úszás közben háromszor is a felszínre lehet jönni, s a negyedik alkalommal lesz csak vége a víznek. A szifonokban egy-másfél méter mélyre kell csak merülni. Törmelékekkel borított teremben ül, távolabb víz látszik...

Befut hozzá Sanyi. Ők is, én is letesszük felszerelésünket. Megbeszéljük, hogy legkésőbb harminc perc múlva jelentkeznek. Kattan a telefon, majd csend. Elmentek körülnézni.

Bizakodva ülünk a parton. Most talán hosszabb az új levegős járat. Lassan peregnek a percek. Gőzölögve szárad rajtunk a ruha, némaság vesz körül bennünket. A cipekedés verejtéke már kihűlt testünkön, s hangtalanul reszketünk, ahogy átjár a hideg. Meleg teára és ujjnyi vastag szalonnára gondolok, miközben kezemről agyagos lé csöpög.

– Jöhetnének már! – mondom.

– Bár még sokáig ne jönnének! – ez a másik szempont.

Ez minden. A hidegről a világért sem beszélénk.

Aztán vége szakad a várakozásnak. Kattan a telefon. Megtudjuk, hogy a teremből csak egy járható út vezet ki: a túlsó oldalán levő tóból, a víz alatt.

Tehát ismét szifonúszás – de nem ma.

Közben egyikük már elindult, ki is bukkan rövidesen. Nem sokkal utána feltűnik a másik sisakos fej is. Kimásznak gyorsan, s összecsomagolunk. Senkit sem kell biztatni.

Mire a barlangból kiérünk, sötét van. Hat órát voltunk lent, egész idő alatt vizesen. A víz hőfok úgy 9 °C körül járt. Civilizált környezetbe érve meggyötört testünket meleg vízzel és egyéb kellemes folyadékokkal áztatjuk a kiadós vacsora előtt, közben és után...

Ilyenkor érzem úgy, hogy nincs az a csoda vagy felemelő élmény, amiért én még egyszer ilyen hideg vízbe menjek! Másnap pihenünk.

Bágyadt őszi napsütésben, rozsdaszínű erdőben bolyongunk. Testileg-lelkileg átmelegsünk, s estére távoli már a tegnapi reszketés.

Szóba hozom a patakban látott gilisztát.

Én is láttam ilyeneket lent a víz alatt – teszi hozzá tegnapi felderítőnk. Napirendre térünk a kukacok fölött, de bennem ott motoszkál tovább a gondolat.

Este felkészülünk a másnapi mérkőzésre. A felszerelést a kialakult új helyzethez kell igazítani. Vezetékeket, csatlakozókat, lapos elemeket forrasztok össze, hogy egyszerre tudjunk összeköttetést teremteni mindegyik szifonon keresztül. Belekerül a holnapi cuccos zsákba pár konzerv is, ezeknek nem árt a szifon, így tudunk majd valamit lent is enni.

* * *

Újra itt állunk a hűvös barlangszáj előtt. A Nap lejjebb van, mint két nappal azelőtt, mikor ideérkeztünk.

Ma vajon mi vár ránk?

Elindulunk. Magabiztosan, menetrendszerűen haladunk befelé. A szifonba érve lelassul a menet. Ügyelünk a biztonságra. Minden szifonba csak akkor indul a következő, ha az előtte levő már kibukkant a túloldalon. Lassú, de biztonságos módszer. Ennyivel tartozunk egymásnak és magunknak is.

A második, számomra még új szifonsorban harmadikként úszom át. A víz persze már feketekávé, így le kell mondanom a gilisztafogásról. Pedig a tegnapi beszélgetés óta egyre jobban foglalkoztat a gondolat. Bizonyára valami érdekesség lesz ez, talán tudományos jelentősége is van, hiszen ide még nem jutott el gyűjtő! Most azonban a továbbjutás az első, mindenki erre összpontosít, én sem járhatok külön utakon.

Végül a nagy, sziklatörmelékes teremben vagyunk mindannyian. Tulajdonképpen egyszerű a dolgunk. Ahogyan kijöttünk az egyik tóból, átsétálunk a másikhoz, s rövid telefondrót-bekötés után máris nekivágok az ismeretlennek. Már nincs olyan nagy izgalom, mint az elsőnél volt. Öt szifonnal a hátunk mögött már nem olyan félelmetes a hatodik. A várakozás, a felfedezés titokzatossága persze megmaradt.

Lebegek. Alattam sóder, fölöttem szikla, előttem – távlat. A giliszták ügye rég kiment a fejemből. A víz gyönyörű, és itt még tényleg senki sem járt! Nekem ez az első ilyen víz alatti élményem! A járat enyhén lejt, tágas, lapos folyosó. Néhány méter után, egy sziklaél alatt áthaladva már emelkedik is. Még néhány méter és távol már csillog a plafon. Az a szabad vízfelszín jelenti, ott a túloldal. Kibukkanok. Megint elfog a felfedezés különös, megfoghatatlan érzése. Magas hasadék alján, hosszú, agyagos, elsekélyesedő tóban vagyok. Vízfolyás nem látszik.

Egy perc telik el, és bátyám mellettem áll. Kilábalunk a partra. Letesszük a felszerelést, s újra előtűnik a titokzatos ajándék, amit most fogunk felbontani. Töredezett kötömbökön indulunk el, enyhén felfelé kell mászni. Lámpáink fénykévéje ide-oda cikázik. A hasadék teremmé szélesedik körülöttünk. A terem tetején jókora kürtő indul felfelé. A falak vastagon agyagosak, mállékonyak, ruhánk vizes: felmászni nem lehet. Itt nem szabad megkockáztatni a leesést! Továbbhaladunk, előre. Lefelé tartunk a nyelő alatti törmelékkúpáról, s nemsokára ismét egy tó partján vagyunk. Ez más, mint a többi, furcsa, halott tó. Medrét vastag agyag borítja, áramlásnak nyoma sincs benne. Jobb oldalán sziklafal, amelyen a víz alatti lapos, hosszú, vízszintes rések tátonganak. A továbbjutás útja csak erre lehet!

Odaúszom. Mindegyikbe bevilágítok. Szűkek. Egy helyen találok akkora részt, hogy hátról levett, kézben tartott és előretolt légzőkészülékkel meg lehet próbálni tapogatódzva, hátha sikerül átjutni valahova.

Ez nem túl biztató, de egyelőre elég is. Visszaindulunk. A terem szélén egy kétarasznyi kötélrészletet felerősítünk egy kiugró sziklára; jelnek, emléknek. Még egyszer végignézzük a falakon, a tavon, majd csendben becsúszunk az általunk felkavart, kivezető utat jelentő sötét-sárga vízbe. Lámpáink erőlködése hiábavaló.

Visszatérés a szifonból

Budapestre hazaérve elvittem az ELTE állatrendszertani tanszékére a patakban talált, foszladozó gilisztát, amit társaim sürgetése ellenére halásztam ki a kövek közül, és egy kis dobozban kimentettem a szifonon át. Dr. Zicsi András professzor vizsgálta meg. Nagyon régi elhullott példány volt, semmit sem lehetett meghatározni belőle. Mint mondotta, Aggtelek környékén már olyan sokan és sokat gyűjtöttek, hogy bizonyára ezt a fajt is ismerik. Mindamellettt nagyon érdekes, hogy barlangban, víz alatt él, s ezért ha tudunk, hozzunk ép példányokat. Mindjárt adott is formalinos szeszt, amiben konzerválhatjuk a gyűjtött állatokat.

* * *

Határtalanul lelkesedtünk! Széltében-hosszában meséltük a nagy felfedezéssorozatot. Együtt örült velünk a baráti kör, a barlangkutatók lelkes csapata. Ez volt a kezdet, s úgy éreztük, ezután már csak így folytatódhat minden. Persze ilyen allelujás diadalmenetben ritkán van alkalma bárkinek is részt venni, és az sem tart sokáig. Következett a kevésbé látványos, de nem kevésbé fárasztó munka: a térképezés.

Szép dolog az, hogy elmeséljük, ennyi meg annyi métert úsztunk be, de ez a levegőben lóg, amíg le nem tesszük az asztalra a térképet az újonnan feltárt szakasról. Ha az ember elér valamilyen eredményt, az csak akkor válhat közkinccsé, ha dokumentálva van!

A térképezés úgy történik, hogy a bejáratnál megáll egy ember, és megfogja a mérőszalag elejét. A másik elindul befelé, és csévéli le a szalagot. Addig megy, ameddig ki tudják úgy feszíteni, hogy csak az eleje és a vége érjen a sziklához. Ekkor megméri az adott szakasz hosszát, egy pontos iránytűvel pedig az irányának az északi irányhoz bezárt szögét. Ha a járat nem vízszintes, akkor lejtésszögét is kell mérni. Ezután a második ember odahívja az elsőt. Az odafogja a második által használt érintési ponthoz a mérőszalag elejét, és a második továbbindul. Új érintési pontot keres, újabb szakaszt mérnek fel. Így haladnak végig az egész barlangon.

A mért adatokat a hosszértékek kicsinyítésével papírra vetve egy egyenes vonalakból álló, sokszögű cikcakkos vonalat kapunk, ami végigkígyózik a barlangon. Köréje lehet rajzolni a barlang körvonalát. Ez rendszerint a térképezéskor helyenként feljegyzett keresztmetszeti méretek alapján történik.

Mindez nem túl bonyolult művelet, de sok türelmet, gondosságot és meleg ruhát igényel. A víz alatt persze egy fokkal komplikáltabb. Írni is kell, beszélni nem nagyon lehet egymással, igyekezni kell a zavarosodás miatt, s mérést ismételni csak újabb alkalommal lehet, ha szükséges.

Mielőtt ehhez hozzáfogtunk volna, még egy továbbjutási kísérletet tettünk. Két irányban. Az egyik a rés a legutolsó tóban, a másik pedig a felmászás az agyagos kürtön, amit a múltkor meg se próbáltunk. A harmadik – egyéni program – a gilisztafogás. Társaimat ugyan bizonyos fokig ingerültté tette, amikor én ezt forszíroztam. Idővel aztán rám hagyták, sőt néha fogtak nekem, ha épp a kezük ügyébe akadt.

Következő alkalommal már ismerős volt a barlang. Az ősszel bent hagyott drótok mutatták az utat, végigvezettek a víz alatti folyosókon, gyorsan haladtunk befelé. A hosszú szifonsorban alkalmunk volt a titokzatos életmódot folytató, 8–10 centiméteres gilisztákból néhányat begyűjteni. Megfigyeltem, hogy az enyhén áramló vizet, az agyagos medret kedvelik. Sűrűn egymás mellett, testük egy részét az agyagba fúrva, másik részükkel a vízben lebegve élnek. Néhány példány az agyag felszínén csúszva, féregmozgással haladt tovább. A lámpa fényére nem reagálnak, felénk közeledve azonban – a kezünk mozgásával keltett nyomáshullám következtében – hirtelen összehúzódva eltűnnek az agyagba fúrt járataikban.

A második szifonsor után következik a harmadik szifon, s utána már ismét a házigazda érzésével kalauzoló társaimat. Megmutatom nekik a nagy törmelékűpot, felette a nagy kürtöt s a holt tavat. Aztán – félig-meddig kötelességtudatból – megpróbálkozom a szifonúszással.

A légzőkészüléket betolom magam előtt a résbe és utánanyomakodom. Ping... ping... – a palack és a szikla találkozásának fém hangja hallatszik. Leszegett fejjel igazgatom magam előre. Rossz érzés, ahogy rám fekszik a sziklafal. Nem tudok felnézni, bár úgysem látnék semmit. Egyszer csak nem megy tovább a palack. Próbálom lejjebb, feljebb, jobbra, balra. Hiába. Nem lehet továbbjutni. Kihátrálok, s kiderül, annyira voltam csak bent, hogy a cipőm még éppen nem tűnt el. (Nem úgy, mint első alkalommal!)

Ezután ketten két helyen megpróbálunk felmászni a kürtőbe. Sajnos, minden mállik. Egyre-másra válnak le kezünk alól a fogások, így aztán feladom a reménytelen küzdelmet. Szerényen érdeklődve tettem fel a kérdést:

– Te, ha innen lesz a fene, ugye elég, ha a bejáratra írjuk, hogy itt nyugszol? – Erre Péter bátyám is feladja a küzdelmet az általa elért négyméteres magasságban.

Mindannyian tudjuk, hogy innen valakit komoly sérüléssel kihozni szinte lehetetlen lenne.

Több eredményt vártunk ettől az úttól.

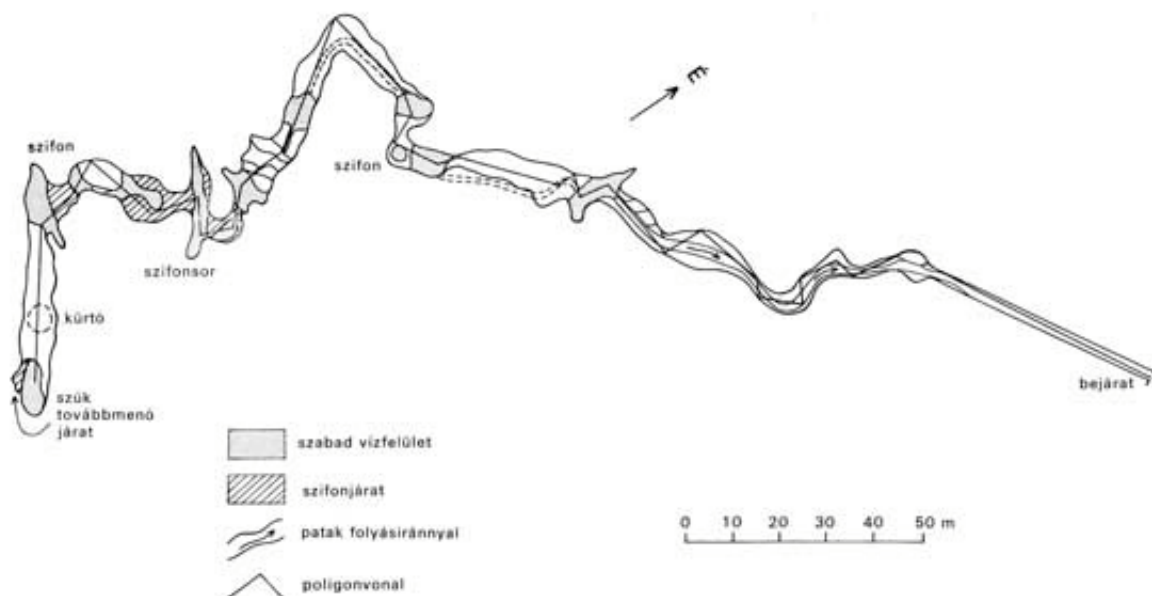
* * *

Itthon ismét felkerestem dr. Zicsi Andrást. Érdeklődve vizsgálta a férgeket, de sajnos újabb probléma merült fel. Egyik giliszta sem volt ivarérett. E nélkül pedig nem lehet közelebbről meghatározni. Hozzunk még! – biztatott, látva várakozásteljes arcomat.

* * *

Többször felkerestük a barlangot. Feltérképeztük a szifonokon át, végig a halott, mozdulatlan tóig.

A mérésből kiderült, hogy a korábban 192 méter hosszan ismert barlang most már 396 méter lett. A legérdekesebb az volt, amikor összerajzoltuk az Alsóbarlang térképét a látogatók által járt középső szinttel, a Baradla-barlang térképével. Kiderült, hogy az általunk feltárt barlangszakasz a középső szakaszban található legnagyobb víznyelő irányába mutat, és elért végpontunk éppen félúton van odáig. A gyakorlat igazolni látszik az elméletet, miszerint a középső barlangszakaszban elszivárgó víz alacsonyabb szinten új barlangot alakít ki.

A Baradla-Alsóbarlang alaprajza

A térképezés közben nem volt alkalmunk gyűrűsférget gyűjteni, ezért egy alkalommal dr. Zicsivel és munkatársaival kizárólag gyűjtési céllal kerestük fel ismét a barlangot. Bejöttek velünk a helyenként derékig érő vízben az első szifonig.

Fél éve volt, hogy először ugyanitt álltunk, merülésre készen, és éreztük, hogy ma a természet új titkát tárja fel előttünk. Most ugyanígy nagy várakozással és reménnyel jöttünk.

Bemerülök a vízbe, s máris előttem lebegnek a giliszták a meder fenekén. Elkapok egyet. Szorítom, mert csúszik, húzom, de tartja magát. Aztán érzem, hogy enged: jön kifelé. Közben a körülötte levők láthatatlanná váltak. Hiába tudom, hogy sok van itt közvetlen előttem, a zavaros víz miatt tovább kell úsznom. Nincs idő a rab példányt dobozba tenni, markomba fogom, s két ujjal már el is kapom a következőt. Az ötödik után már nincs szabad ujjam, a másik kezemet lefoglalja a lámpa. Nem baj, mert közben véget ért a szifon is. Bátyám is kibukkan mellettem. Dermedt ujjakkal dobozba tesszük a zsákmányt, egy-kettő el is siklik közben, s mivel nem fogtunk sokat, átmegyünk az omlás előtti tóhoz. Ott is akadnak szép számmal, sikerül is gyűjteni belőlük. Bizakodva indulunk vissza. Erősen szorítom a szifonban a dobozom tetejét. Mikor kibukkanok, akkor veszem csak észre, hogy egy lyukon az egyik giliszta már félig kilóg. Vajon hány lépett meg útközben?

Átadjuk a gyűjteményt. Reméljük, lesz végre köztük ivarérett is! Zseblámpa fényénél folyik az izgatott vizsgálat. A feszült csendben csak dr. Zicsi kemény hangja hallatszik, ahogy sorra veszi az állatokat:

- Nem ivarérett.
- Nem ivarérett.
- Nem ivarérett.
- Háát ez... ez sem igazán...
- Nem ivarérett!
- Nem.
- Ez az!
- Nem.
- Nem.

Kilenc darabból „másfél” ivarérett példány! Első pillanatra furcsának tűnik, mert megszoktuk az emberi társadalmat – magyarázza dr. Zicsi –, de az állatvilágban változatlanul a nagy szaporulat és a fiatal egyedek nagyszámú elhullása a jellemző.

Kifelé menet fúrja az oldalunkat a ki nem mondott kérdés: új faj vagy nem új faj? Megértjük, hogy zseblámpa fényénél nem lehet egy ilyen fontos kérdést eldönteni. Kint a napfényen újabb alapos vizsgálat következik.

– Most már majdnem biztos: új faj! A végső igent a szövettani vizsgálat után mondom ki, de most is 99 százalék.

Fent a Tengersizem Szálló éttermében nagy feltűnést keltünk, ahogy beállítunk ázottan, ki bűvárruhában, ki overallban. Nem szokás ide így bejönni, de ma különleges nap van, s ez nyilván látszik rajtunk. Körbeállunk, s aki ismerős éppen ott van, az is vendég. Összekoccintjuk poharainkat:

– Szervusz, szervusz! Köszönöm, fiúk, a munkátokat, s az új faj a ti neveteket fogja viselni.

Kicsit hitetlenkedve, jóleső érzéssel hallgatom. Kutatva vizsgálom az arcokat, nem bujkál-e fojtott mosoly valamelyiken. De nem. Mindenki komoly, szó sincs viccről, s engem valami könnyűvé formáló érzés kerít hatalmába.

Nagy ajándékot kaptam ismét.

* * *

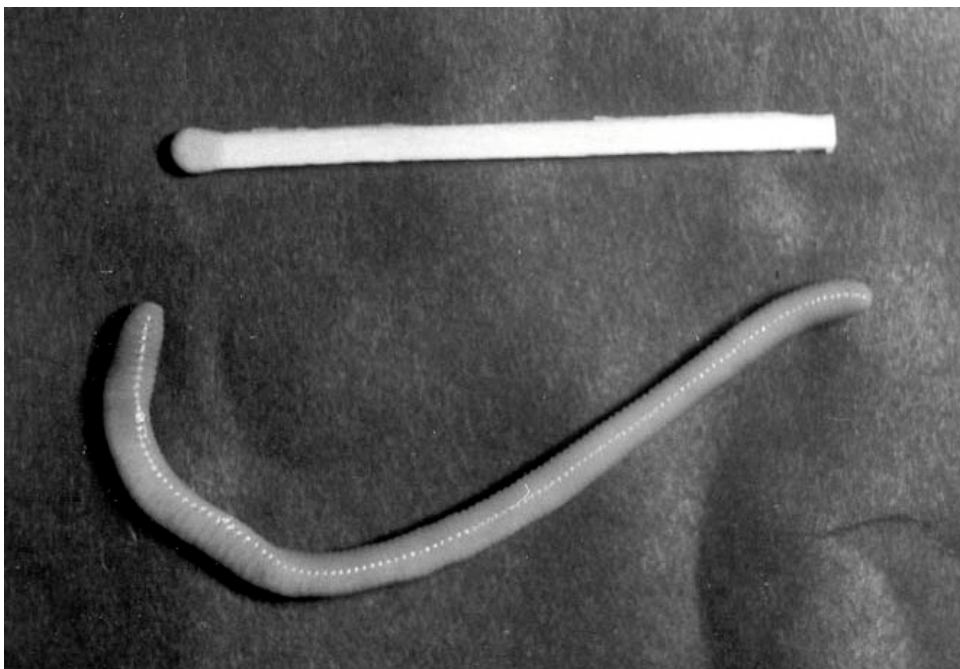
A behatóbb vizsgálat után a következő szakvéleményt kaptuk:

„Régóta ismeretes és számos közlemény számol ma is be a földigiliszták barlangban való előfordulásáról. A fajok többsége barlangi vendég (troglóxén elem), amelyik véletlenül, többnyire a víznyelőkön keresztül jut a barlangok különböző részeibe. Az állatok többsége nagy ökológiai életrevalósággal rendelkező faj, amely a felszínen is a legkülönbözőbb élőhelyeken fordul elő, így a barlangokban is, de semmiféle különleges »barlangi alkalmazkodási« jelenséget nem mutat. Ezekkel szemben ismerünk olyan fajokat is, amelyeket eddig csak barlangokból mutattak ki, a felszínen még nem sikerült őket megtalálni. Ezek a fajok eddig, sajnos, csak egy-egy példányban kerültek elő, lelőhelyeikről közelebbi adatokat nem közöltek, így messzemenő következtetéseket arra vonatkozólag, hogy valódi barlanglakó szervezetekkel állunk szemben, nem vonhatunk le.

Mindezért különös érdeklődésre tarthat számot a Baradla-Alsóbarlangból származó néhány példány. Egyrészt azért, mert a tudományra nézve új fajjal állunk szemben, másrészt olyan élőhelyi viszonyok között gyűjtötték, amelyek általában a földigiliszták életmódjától eltérnek. Ismerünk ugyan hazánkban is olyan földigiliszta-fajokat, amelyek víz alatt élnek, testük elülső részét az iszapba fúrják, és hátulsó testrészükkel tölcsérező mozgással újítják fel a gáz-cseréhez szükséges vizet. A népnyelv nádigilisztának (*Allolobophora dubiosa*) nevezi őket, színük sötétzöld-fekete. Teljesen ismeretlen volt azonban előttünk, hogy barlangokban is előfordul hasonló életmódot élő földigiliszta.

Felmerül természetesen azonnal a kérdés, hogyan kerültek ezek az állatok az Alsó-barlang szifonjaiba? Erre választ nem tudunk adni. Viszont elmondhatjuk azt, hogy a zoológusok számára is hozzáférhető középső barlangot, annak összes mellékágait néhai Dudich Endre professzor és munkatársai évtizedeken keresztül kutatták, és kutatják ma is, Aggtelek – Jósavő környékének felszíni talajait is átvizsgáltuk, de sem a barlangban, sem a terepen ezt a fajt nem sikerült kimutatni.

Ismereteink mai állása szerint az új fajt a Baradla-barlang első valódi barlanglakó (troglóbionta) fajának tekintem, és a barlangkutató testvérpárról nevezem el. Az új faj neve: *Allolobophora Mozsaryorum*. - Zicsi.”

Az Alsóbarlangban felfedezett új gilisztafaj egy példánya.

Még egyszer engedtünk az Alsóbarlang kihívásának. A kürtő megmászásának lehetősége nem hagyott nyugodni bennünket. Végül elhatároztuk, hogy rudak segítségével fogjuk megpróbálni. Így emlékezett bátyám – három év távlatából – erre az (1973-ban végrehajtott) kísérletre:

„A kürtőbe lentről talán 15 méter magasra láttunk fel, ahol a kürtő elkanyarodott. Az első tíz méter tűnt különösen nehezen járhatónak, mert odáig a falak vagy összetartóak, »aláhajlók«, vagy erősen agyagosak. Úgy gondoltuk, ha mászórudak és kötélhágcsó segítségével eddig feljutunk, onnan már különösebb segédeszköz nélkül is sikerül a kürtőbe felmászni. A mászórudak hosszában toldható csövek, amelyek tetejére felkötjük a hágcsót; a rudakat kellő hosszúságúra összeszerelve a nehezen megmászható szakasz így áthidalható. Miután kellő mennyiségű, alkalmas alumíniumcsövet szereztünk, nekifogtunk a kísérletnek. A barlangot ismerve, a csöveket 2–2,5 méteres darabokra vágtuk, mert a szifonok közötti omladékon hosszabbat nem lehet átvinni.

Öten indultunk útnak. A barlangot mindannyian jól ismertük, hiszen közösen végeztük az eddigi feltárást. Jól megizzadva értünk az első szifonhoz, mert az egyébként is harminc kiló körüli felszerelés mellé mindenkinek jutott még egy darab cső vagy egy zsák, benne kötél és egyéb szükséges holmik. Nehézkesen haladtunk előre, mert „nem elég a sok nehéz cucc, még ez a cső is mindenbe beleakad!”

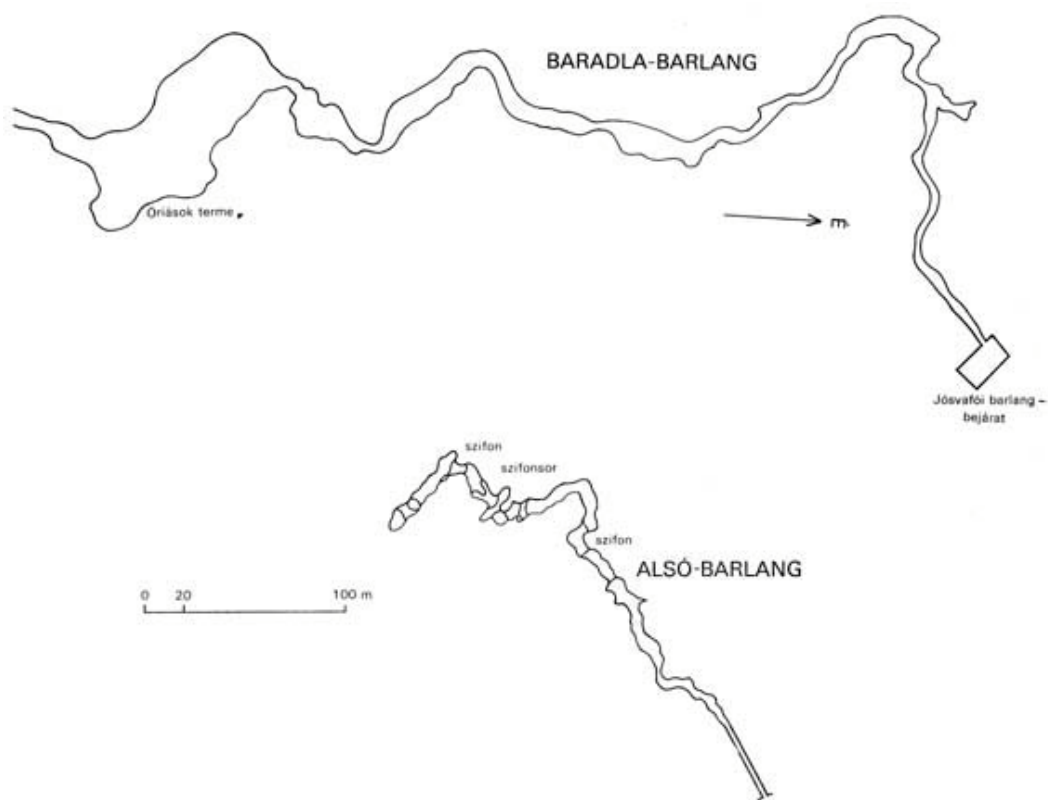
Miután társaim utolsó szitkozódását is elnyelte a zavaros víz, utolsónak indulok a szifonba. Lassan haladok a kifeszített zsinór mellett, mert ez a cső tényleg mindenbe beleakad. A lámpámat eloltom, minek égjen, ha úgyse látok, és lassan tapogatózom előre a már jól ismert sziklaalagútban. Eszembe jut az itteni első merülésem: kristálytisza vízben úsztam, zöldek kékét hasított a lámpám fénye az ismeretlen sötétségben. Különös érzés volt, úgy éreztem, minden méter teljesebbé tesz valamit, amit Megismerésnek nevezünk. És már nem számít a hideg meg a fáradtság, itt mások a mértékek és az értékek.

Az első szifon tavánál 1973-ban

Néhány méterrel lejjebb 1980-ban

A Baradla-barlang és az Alsóbarlang felülnézeti térképe összerajzolva mutatja a két barlang egymáshoz viszonyított helyzetét (1973)

A négyes szífon utáni tágas folyosó

Kiérek a túloldalra, ahol a többiek már készülődnek tovább. Most nincs időnk megcsodálni a már sokat látott, de mindig lenyűgöző alakzatokat, sietnünk kell. A legnagyobb probléma a felszerelés átadogatása az omladék keskeny járataiban. Aggódva gondolok a sok mozgó sziklára – csak meg ne lökjük valamelyiket, csak átférne minden cső, nem kellett volna sajnálni, a negyedikből is le kellett volna vágni azt a fél métert! No de ne töprengjünk, essünk neki! Társaink legtüreletlenebbje már szorgalmazza is, két szikla közé préselődve kiabál:

– Ne nézegesd a cuccot, hanem adogasd, nem itt akarom fiatalságom legszebb perceit eltölteni!

Morogva adogatjuk át a sok felszerelést. Kényelmes majd csak az omlás másik oldalán lesz, most – ki-ki válogatottan kellemetlen testhelyzetben fekszik, kuporog, és szidja a többieket a lassúságukért. (Érdekes, aki éppen valamelyik nehezebb tárggyal mutatott be akrobatikus mutatványokat, az mindig csendben volt...)

Végül minden a túlsó oldalon van, újra beöltözünk és indulunk. Egymás után merülünk a most még tiszta vízbe, éppen csak annyi távolságot tartva, hogy egymásnak ne ütközzünk. Így még a harmadik is lát valamit. Hiába, most már nem újdonság ez a szifon sem, minden összehangoltan, könnyen megy. Nem kell hozzá sokat beszélni.

A hideg víz hamar lehűti az embert, bár az omlásban eléggé kimelegedtünk. A csövek ugyan akadályoznak kissé, de még így is hamar megtesszük ezt a negyven métert. A túlsó oldalon meg sem állunk, az első már el is indult a következő, egyben utolsó szifonba. Én a korábbi sorrendnek megfelelően megint utolsónak maradok.

Várok egy kicsit. Miután az utolsó lámpa is eltűnt a most már sárgás-agyagos vízben, én is elindulok. A szifonra jól emlékszem. Amikor először úsztam át rajta a viszonylag tiszta vízben, megfigyeltem a jellegzetességeit: a meder enyhén lejt a szifonkapuig, utána emelkedni kezd, majd lassan eléri a felszínt. A szifonkapu képe igen jellegzetes: a mennyezetről lehajló sziklaélen piskóta alakú nyílás van, melynek alsó része tágas, közepe erősen beszűkül, felső része pedig kissé kitágul, de az ember számára járhatatlan. Már a legelső alkalommal, visszafelé úszva, kellemetlen helyzetbe kerültünk, mert a telefondrót befeszült a piskóta felső részébe, és elég nehezen tudtuk a járható alsó részbe áthúzni. Később, a helyet megismerve, már megszokott mozdulattal tettük a helyére az akadékoskodó zsinórt.

Az omladékos rész kezdete. A sziklák közt Berczik Pál, a bravúros műszaki teljesítmény hajtómotorja.

A sötét vízben csak a fülemben fokozódó nyomás jelzi, hogy egyre mélyebben vagyok. A kezemben levő karabíner egyszerre csak sziklának ütközik: itt a szifonkapu. A megszokott mozdulattal lehúzó a zsinórt, és átemelem a sziklaélen, illetve húzok rajta egyet, de nem enged. Persze előttem haladó búvártársam is húzza még a túloldáról, így nem elég egy könnyed mozdulat. Leteszem a csövet meg a zsákot – innen nem gurulhatnak el, ez a legmélyebb pont –, és két kézzel kezdem kiszabadítani az engedetlen zsinórt. Nem elég, hogy feszül, még valami sziklabütyökbe is beakadt. Na végre, sikerült! A sötétben – ha bekapcsolnám a lámpát, akkor se látnék – megkeresem a holmimat. Megvan mind a kettő, a cső persze keresztbe fordul, hadd legyen még nehezebb, és ismét elindulok. Érzem a nyomás fokozatos csökkenését, majd elérem a felszínt, és kidugom a fejem a vízből – a sötétbe. Sötét van, és egy hangot se hallok. Azt hittem, hogy a többiek így akarnak megtréfálni, de lámpám fénye más tréfára világított rá: a szifonkapuban, amíg a dróttal bajlódtam, nem vettem észre, hogy megfordultam. Így most ahelyett, hogy a túlsó oldalra úsztam volna át, visszakérültem a külső oldalra. Hát igen, sötétben, három dimenzióban nehezen tájékozódik a két dimenzióhoz szokott ember.

Átúszva a túloldalra, megkezdtek a csövek összeszerelését. Mivel a hágsót az utolsó pillanatban mégsem kaptuk kölcsön, így a rudak tetejére egyik kötelünket kötöttük. A rudak éppen az áthajlásig értek – de jó, hogy nem vágtuk le azt a fél métert! –, és elkezdtem kötélgyűrűk segítségével felfelé araszolni a vizes kötélen. A többiek még mindig vacogtak, rólam pedig már félúton folyt a verejték. Végre felértem az áthajlásig. Fáradtságos munkánk nem járt eredménnyel: a fal ugyan nem áthajoló már, de egészen sima, és húsz centi vastag agyag fedi. Tovább mászni sajnos nem lehet. A kürtő felső szakasza innen jobban belátható, de sokkal okosabbak így sem lettünk. A lentről is látható elkanyarodó rész kissé elszűkül. Lehet, hogy a járat itt folytatódik. Ahogy elnézem, még kellene vagy húsz méter cső, hogy ezt eldönthessük. Szomorúan ereszkedem vissza didergő társaim közé.”

1980-at írunk. Immár négy éve annak, hogy nem merülök barlangban. Az ember jobban vigyáz magára – család, miegyéb... Nem is gondolom, hogy valaha még fogok ott járni a víztől őrzött, kevesek által látott járatokban, termekben. Aztán egyszer csak megkeres valaki a régiek közül és hív. Azt mondja, nem kell légzőkészülék, elég a barlangosruha. Hitetlenkedve hallgatom.

Kiderül, hogy nagyobb szabású barlangostábor szerveztek, és a műszaki haladás nyújtotta új módszerrel rohamozták meg a barlangot. Kis méretű, nagy teljesítményű, hordozható szivattyúkat vittek be, és „egyszerűen” sorba leszivattyúzták a szifonokat. Óriási ötlet!

A búvármódszerrel elért utolsó tó kiszivattyúzott medre. A kép közepén enyhén jobbra lejtő fekete csík a nyugalmi vízszintet jelzi. Alatta a fekvő alak abban a részben van, amelyben sikertelenül próbálkoztam az előretolt légzőkészülékkel továbbjutni. A meder legalján levő résen csak a tömlő fér át. A jobb oldali vékonyabb kigyó a szivattyú tápkábele

Utolsó előtti napon érkezem a táborba. Elindulunk befelé. Mellettünk végig majdnem csuklónyi vastagságú kábel fut. Ez táplálja a villanymotor hajtotta szivattyúkat. Az első tó helyén sáros agyaglejtő. A szifon legmélyebb pontján térdig érő pocsolya, benne darál a gép. Enyhe nosztalgiával haladok a sziklafalak között. „Névrokonaim” ott tekeregnek szárazra kerülve az agyagon. Az omlásban a szűk kanyargós járat ugyanaz, mint volt. Továbbmegyünk. Éppen az általunk elért utolsó tó leszívása folyik. Az általam ostromolt lapos rész már szárazon van, be lehet mászni. Elégtétellel látom további részét: nem csoda, hogy nem sikerült itt bejutnom, de ha mégis bejutottam volna, vissza már végképp nem! A szűkületen átjutva függőleges hasadékbán vagyunk, alattunk néhány méterre van a víz. Tompa moraj hallatszik: mélyen lent küzd az utolsó gép. Ha leállna, menekülnünk kellene az emelkedő víz elől. A mögöttünk is állandóan járó gépek segítségével juthatunk majd vissza.

Ezalatt folyik a barlang térképezése a mienknél jóval pontosabb – a víz alatt persze nem használható – eszközök segítségével. A rajzasztal a barlang előtt, a réten áll. Reggelre kész az új térkép. Előveszem a miénket. Nem kell szégyenkeznem...

Az utolsó nap nagy meglepetést hozott. A szifon kiürült, s újabb 70 méter hosszú szakasz vált járhatóvá. Fő iránya, mint az eddigiek, végpontja újabb tó. Gyors mérés, a titok kilesve, visszaveheti a víz a birodalmát!

A járatokban ismét víz csillog, a kihívás megvan. A mérkőzés örökké tart.

A csúcs, amiről nem is álmodtunk: Csarnóháza

Újabb meghívást kaptunk. Ezúttal az országhatáron túlra. Csarnóházára (Bulz) hívtak a kolozsvári barlangkutatók.

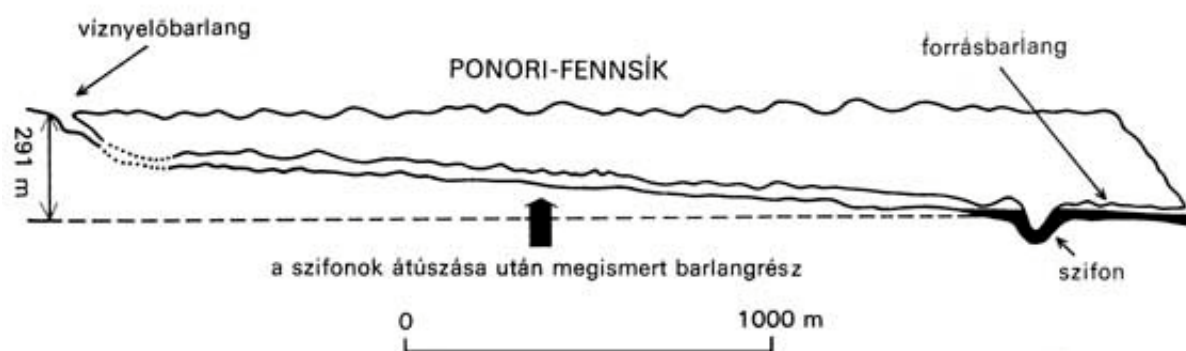
Csarnóháza Románia területén a Sebes-Körös egyik mellékága, a Jád völgyében található.

Kolozsvárra látogató hazai barlangkutatók elvitték alsóbarlangi eredményeink hírét. A kolozsvári kollégák örömmel kaptak az alkalmon, hogy olyan módszerrel támogathatják munkájukat – a mi közreműködésünkkel –, amelynek alkalmazására egyébként nincs lehetőségük.

A meghívás csupán szóbeli volt, és a helyszínről kapott tájékoztatás is tömör. Mindössze annyit tudtunk meg, hogy egy meredek falú völgyön, a hegyoldal aljában egy hatalmas nyíláson ömlik ki a víz. Kaptunk két fényképet, az egyik a bejáratról készült, a másik bent, a barlangfolyosó egyik táván csónakázó embert mutatott. Fölötte ötször magasabbnak látszó mennyezet. Mi tagadás, sokat ígérő volt! Megtudtuk még, hogy az ismert járat körülbelül 500 méter hosszú, de nehezen járható, mert a patak sok helyen tóvá mélyül. A barlang végén nyugodt tükrű tóból ömlik a bejáratnál is látható, nagy mennyiségű víz. Ebbe a tóba valahol a víz színe alatt folyik be ismeretlen irányból, ismeretlen barlangrendszerből a patak.

1973-at írtunk, még az alsó-barlangi felfedezések lázában égtünk, hát hogyan mentünk volna el ide is!

A készülődés közben megkaptuk dr. Kessler Hubert 1944-ben megjelent cikkét*, amely térképpel és fotókkal illusztrált részletes leírás a barlangról és a hozzá tartozó fő víznyelőről is. Ebből tudtuk meg, mire számíthatunk.

A Csarnóházi-barlang vázlatos elhelyezkedése Kessler H. adatainak felhasználásával

„A barlang Csarnóháza község határának közelében, a Jád bal partjához meredeken letörő sziklás hegyoldal tövében, 367 méter tengerszint feletti magasságban nyílik. A barlang fölött emelkedik a 700–800 méteres kiemelkedésekkel bíró ponori fennsík, amelyik a barlang vízgyűjtő területe.” Ezen a fennsíkon több kisebb-nagyobb függőleges barlang nyílik. Legjelentősebb közülük a ponori víznyelő, amellyel kapcsolatban a következőket olvashatjuk a cikkben: „Tisztán megfontolás útján is arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a két barlang összefügg (ti. a ponori nyelő és a forrásbarlang). A ponori planinán (fennsíkon – *M. G.*) – amelyik alatt a forrásbarlang vonul – a ponori víznyelő a legnagyobb ilyen nyílás. Ha a

* A M. Kir. Földtani Intézet 1944. évi jelentésének függeléke, VI. évf. 1. füzet, Budapest. Dr. Kessler Hubert: A jádvölgyi barlangok.

forrásbarlangnak eddig feltárt végpontját, a szifont és a bejáratot egy egyenessel összekötjük, akkor ez az irány mint az eddig feltárt barlang főiránya, pontosan D–DNy-i irányba, vagyis a ponori víznyelő felé mutat. A víznyelő eddig feltárt járatainak főiránya viszont É–ÉK felé, vagyis a forrásbarlang felé vezet. A forrásbarlang természetesen a víznyelő vizén kívül még más, a felszínen ki nem mutatható vízfolyásokat is felvesz, hiszen vízhozama jóval nagyobb, mint a nyelőben eltűnő vízmennyiség.

A felszíni vizekkel való közvetlen kapcsolatot azonban a forrásbarlang vízének esőzése utáni – általam is megfigyelt – zavarosodása bizonyítja. A víznyelő a forrásbarlangtól légvonalban D–DNy-i irányban 3140 m-nyire és 658 m tengerszint fölötti magasságban, tehát 291 méterrel magasabban nyílik. Az összekötő barlangjárat hosszára vonatkozóan támpontot kapunk, ha az eddig feltárt barlangrész két végpontja közötti legrövidebb távolságot – egyenest – összehasonlítjuk a barlangjáratok tényleges hosszával. A bejárat és a szifon közötti egyenes hossza 386 m, a tényleges távolság 548 m; az arány tehát 1:1,4. Feltételezve, hogy ez az arány a barlang ismeretlen részében is megvan, akkor az egész barlangrendszer hossza legalább 4500 méterre becsülhető, esetleges elágazások nélkül. Ez pedig már világviszonylatban is tekintélyes nagyság! (1944-ben! – *M. G.*)

Feltűnő a barlangrendszer kezdő- és végpontja közötti 291 méteres nagy magasságkülönbség. Feltehetjük a kérdést: hogyan oszlik ez meg az ismeretlen barlangrendszerben? A forrásbarlang feltárt részében az esés a rétegek kis dőlésének megfelelően 4,4%. A ponori víznyelőnél azonban az eddig feltárt szakasz lejtése pontosan követi az ottani rétegek meredek, 30–35 fokos dőlését! Az itt feltárt barlangszakasznak a vízszintesre való vetülete 126 m hosszú, a lejtés 67 m, vagyis a körülbelül 30 fokos dőlésnek megfelelően 53%. Valószínű, hogy a víznyelő barlang az eddig még ismeretlen szakaszon is megtartja ezt az esést, mindaddig, míg a forrásbarlangnak a közel vízszintes rétegek által determinált 4,4%-os járatával találkozik, hacsak a víznyelőt vezető rétegek dőlésében mélyebben, valamilyen előre nem sejtető változás következik.

Ha ezt az elgondolást grafikusán ábrázoljuk, ekkor a forrásbarlangból kiinduló kisebb esésű szakasz – elméletileg – 4310 m hosszú, és összesen 190 métert emelkedik. Ezután következik a barlang meredek, 53%-os szakasza, amelynek hossza 190 m, és a víznyelőig újabb 101 métert emelkedik. A ponori víznyelő barlang eddig elért legmélyebb pontjától ezek szerint tehát még 34 m-nyire kellene lefelé hatolni, hogy a nyugodtabb rétegek között bizonyára nagyobb beomlásoktól mentes, kisebb esésű barlangszakaszba juthassunk. A belső hegyszerkezetre vonatkozólag mindenesetre érdekes adatokat nyernénk, ha sikerülne a kétféle dőlésű rétegek találkozását vagy átmenetét a barlangban közvetlenül megfigyelni.”

Ez a részletes leírás nagy reményeket keltett bennünk a feltételezett és feltárandó barlang méreteit illetően. Bízunk a sikerben, hiszen a szifon nem lehet szűk ott, ahol ilyen mennyiségű víz áramlik. Összeállt minden – emberek, felszerelés. Nagyon igyekeztünk a lehető legjobban felkészülni, hiszen ez egyben bemutatkozás is volt az erdélyiek előtt. Rajtunk ne múljon az esetleges sikertelenség!

1973. november elejére sikerült egy hosszú hétvége keretében megszervezni az utat. A kolozsváriak nagy szeretettel és barátsággal fogadtak.

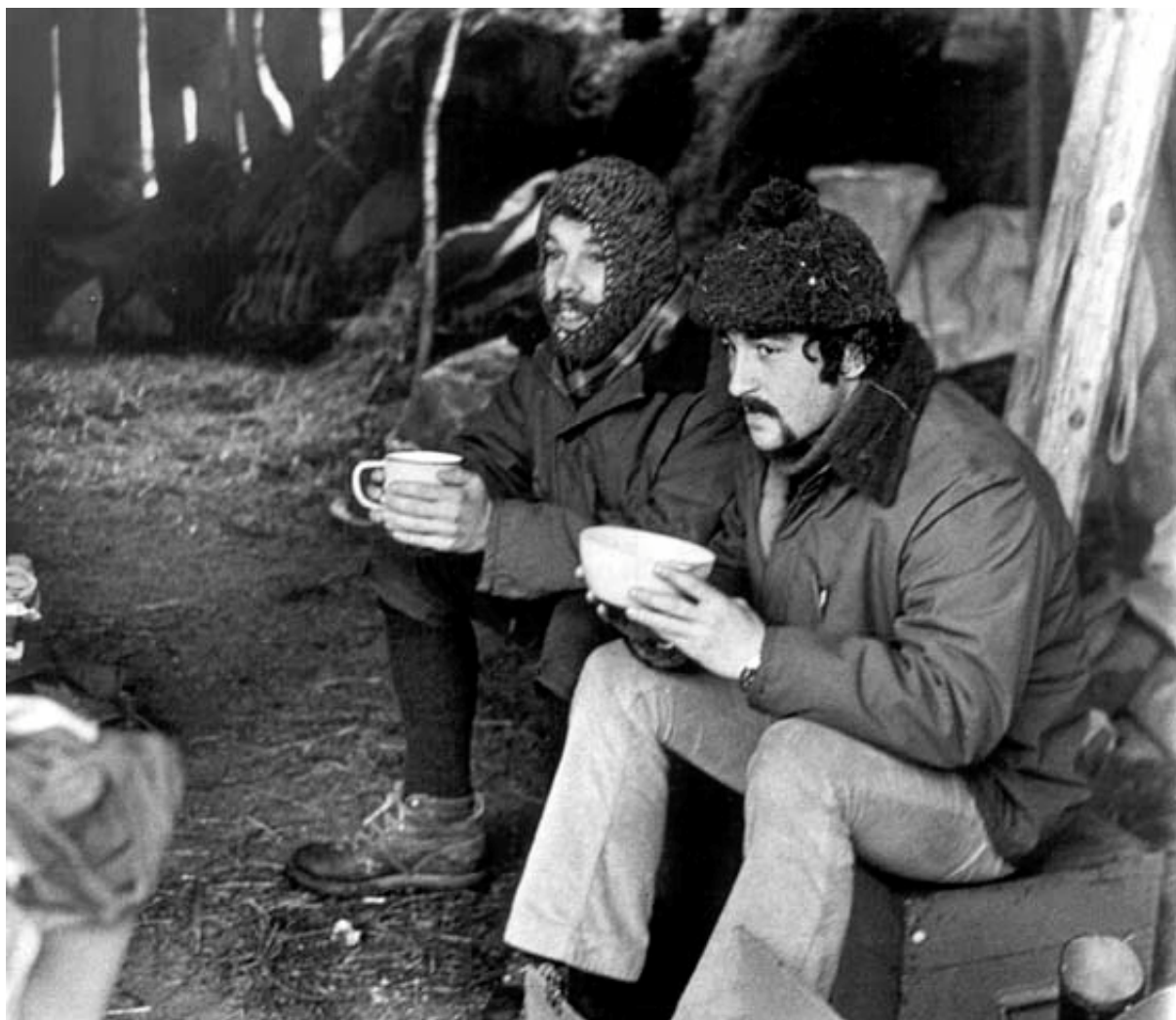
Amint megérkeztünk Csarnóházára, első kérdésünk az volt: hol a barlang? Rögtön elmentünk megnézni a fényképről már jól ismert bejáratot, hogy lássuk, milyen is az a valóságban.

A községi bikaistálló szénapajtájában levő tanyánkról elindulva sebes vízű, keskeny folyó mellett haladtunk lefelé. Nem messze előttünk érdekes alkotmány: drótkötelekből és deszkákból összerótt gyalog-függőhíd ível át a víz fölött. Egyenként átóvakodunk rajta. Barátságos réten vagyunk, rajta elszórva egy-két ház. Tőlünk nem messze, a folyóval párhuzamosan,

meredeken emelkedik ki a földből a völgy sziklás oldala. Hol van itt barlang? Nem kell már sokat menni! Egyszer csak bővizű mellékág csatlakozik lábunk előtt a folyóba. Elindulunk a vízfolyás sziklás partján felfelé. Már majdnem a sziklafalnál vagyunk, amikor hirtelen előttünk áll a bejárat. A látvány több, mint amit elképzeltünk! Széles, lapos nyílásból nyugodtan hömpölyög ki a víz, jobbra kicsit lejjebb pedig vízesésekre tagoltan zúg a benne levő mohás sziklák között.

Balra, a sziklaboltozat alatt sötétzöld, mély tó. A széles, nagy száj hűvösséget lehel, lenyűgözőek a méretek! Mindannyiunkban kissé döbbenet merül fel a kérdés: mekkora barlang lehet e mögött?

Megbeszéljük a haditervet. Először bemegyünk búvárkészülék nélkül, terepszemlét tartani, hogy lássuk, mit, hogyan célszerű csinálni, milyen méretű készülékek kellenek, hogyan lehet szállítani stb.

Ébredés után a községi bikaistálló szénapajtájában levő tanyánkon. Nagy János és Dr. Köves Béla

Leszállás előtt a „konyhánál” teázunk

Jellegzetes alkotmány a függőhíd. Idővel rájöttünk, hogy több embert is elbír. Bátyám, Nagy János és Ember Sándor

Visszatérünk a táborhelyre. Beöltözünk búvárruháinkba, előkotorjuk lámpáinkat és indulunk. Felszerelésünk között van egy gumicsónak is, mert azt mondták a hely ismerői, hogy szükség lesz rá. Odacipeljük a bejáráthoz, felfűjjük, és beevickélünk vele a bejárat alatt elterülő tó túlsó oldalán levő vízeséshez. Gyönyörűséggel nézzük a tajtékzó vizet. Továbbmegyünk. Beljebb már sötét van. Visszük a csónakot. A barlang tágas, magas folyosó, bizarr formájú sziklaalakzatokkal, szögletekkel. Nem a szép formák, inkább a vadság jellemzi ezt a szakaszt.

Cipeljük a csónakot vízeséseken és sekélyebb mederrészekben tótól tóig. Nehézkes dolog ez. Már nem is olyan mélyek azok a tavak, csak jó helyre kell lépni. No meg búvárruha van rajtunk, tehát nem zavar, ha a víz éppenséggel derékig ér. Ott hagyjuk a csónakot valahol félúton, így aztán gyorsan haladunk előre. A víz hőfoka a szokásos 9–10 °C körüli, bár ezt inkább „hő mérséklet”-nek nevezném.

Egymás után hagyjuk el a sziklakiugrókat, kanyarokat, zúgó vízeséseket, bevilágíthatatlan magasságú hasadékokat, képződményeket, tavakat. Az jár az eszemben, hogy ha a szifon után is ilyet találunk...!

Egyre beljebb jutunk. Hosszú tó végén záródik a járat előttünk, a víz szűk, járhatatlan nyílásból tör elő. Itt áll előttünk az a sziklafal, amelyen fel kell mászni, hogy a végpontot elérhessük. Hála a kapott cikknek, ez nem ér meglepetésként minket. Elővesszük az erre a célra magunkkal hozott hágcsót, és a legelső felmászó felerősíti. Fontos a minél könnyebb, gyorsabb közlekedés biztosítása! Felmászunk és rövid út után elénk tárul a tó.

A Csarnóházi-barlang bejárata. A széles, lapos nyílásból nyugodtan hömpölyög ki a víz

A tó! Nagy, lapos terem bejáratában állunk. Talpunk alatt agyagsziget, fejünket le kell hajtani a sziklaboltozat miatt. Előttünk víztükör. Bevilágítunk. Itt nem gyullad ki a víztükör. Nem verődik vissza sehonnan fény. Itt mások a méretek. A lámpa éles kévje csíkot hasít és elvész a mélységben.

Nézzük a vizet. Nagy csend van.

Merre lehet a szifonnyílás?

Úgy döntünk, még ma behurcolkodunk, merülünk, a többit pedig azután beszéljük meg.

Kint összerakjuk mindazt, amire szükség van: palackokat, légzőautomatákat, lámpákat, víz alatti telefont, ólomöveket. Zsákokba rakunk mindent, elosztjuk. Mindenkire jut 10–20 kiló teher, egyiknek jobban, a másiknak kevésbé kezelhető formában. A lámpa még a kézbe, és elindulunk újra lefelé. Most már ismerősnek tűnnek a fogások, a lábhelyek, egy kicsit már otthonosnak érezzük magunkat a barlangban. Csak a tóhoz érve érzünk egy kis idegenséget.

Sorban befut mindenki, elkezdjük a készülődést a merüléshez. Bátyám merül elsőként, én biztosítom, azaz ott ülök a parton beöltözve. Ha ő átér, átmegyek utána, ha pedig keresés közben „kifagy”, vagyis annyira fázik, hogy nem bírja már tovább, akkor én folytatom a keresését, és a következő társunk öltözik be biztosítani.

Felszerelkezünk. Még egy nyomásmérés a palackokban, nem ment-e el a levegő. Telefon jó? Hallasz jól? Igazítsd meg a gégemikrofont a nyakadon! Most jó! Lámpád megvan? Reduktorok jók, levegő van! Mi kell még, na gyerünk.

– Elmentem, srácok, nézzétek az időt! – mondja Péter, és lassan beleereszkedik a vízbe. Mi többiek állva bámuljuk a körvonalát a maga elé tartott lámpa fényében. Gondolatban ott vagyunk az ő helyén a vízben, a még érintetlen térben, ismeretlen sziklák között. Előtte kristálytiszt, zöld víz, körülötte, mögötte kávéátlátszóságú, agyagsárga zagyvalék. Keresni csak előremenet lehet, visszafordulva az sem látszik, vajon ég-e a lámpa vagy sem. A visszautat csak a telefondrót jelzi.

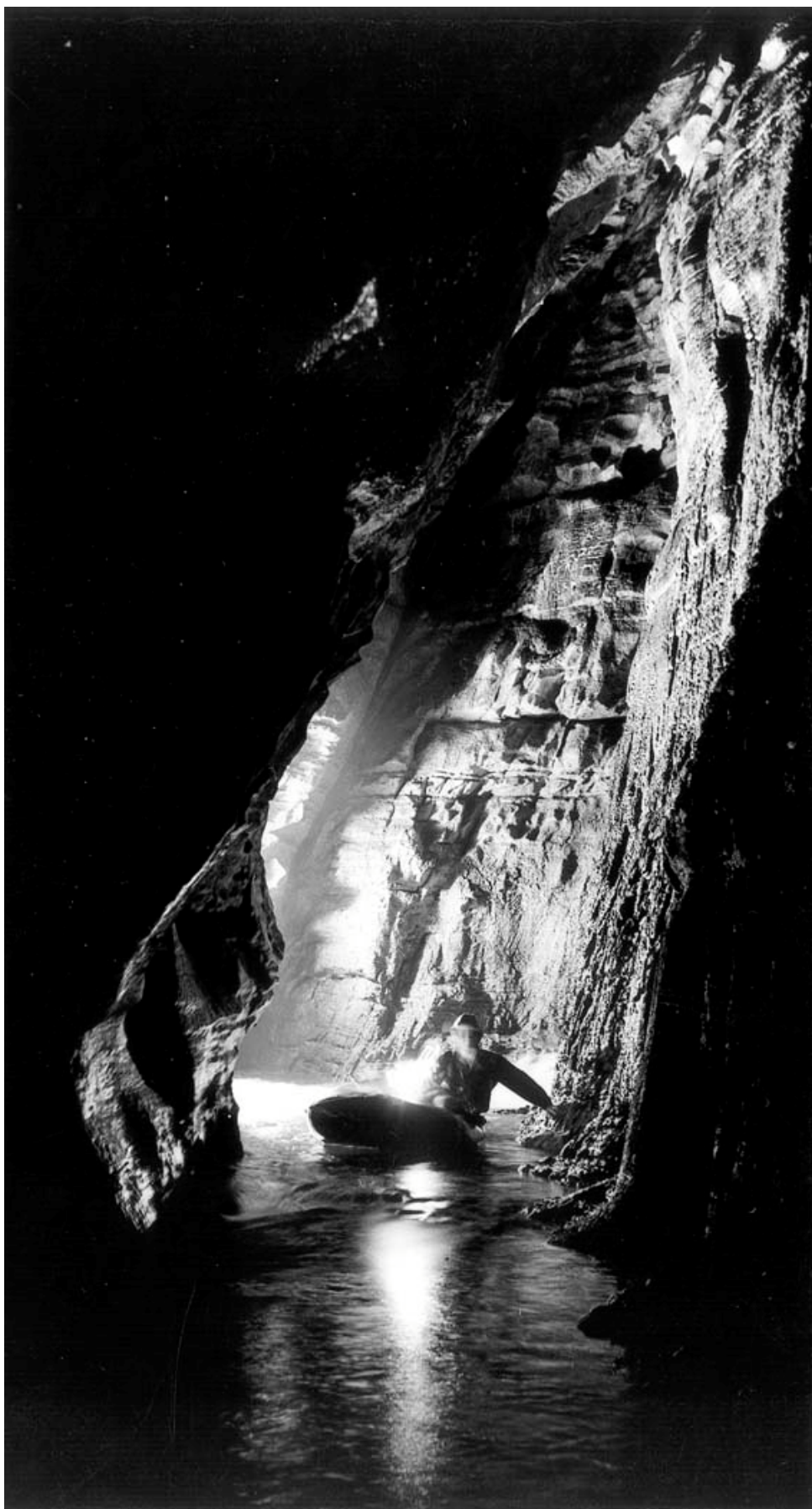
Látjuk, amint végigússza a termet a járat eddigi irányában. Arra feltételeztük ugyanis a szifonkaput. Aztán elér a tó végére, ekkorra már az egész víz sötétsárga, csak a telefondrót lazul és feszül meg újra és újra. Közeledik, majd – a drót mozgásából ítélve – a terem bal oldalán távolodik lefelé. Aztán megáll, keresgél. Közben telnek a percek. A telefonból hallatszik nyugodt, egyenletes légzése, minden rendben van. Feszült csendben várakozunk.

Néha hallani annyit, hogy „eresszétek” vagy „húzzátok”. Aztán halljuk: „Jövök ki!” Hamarosan felbukkan.

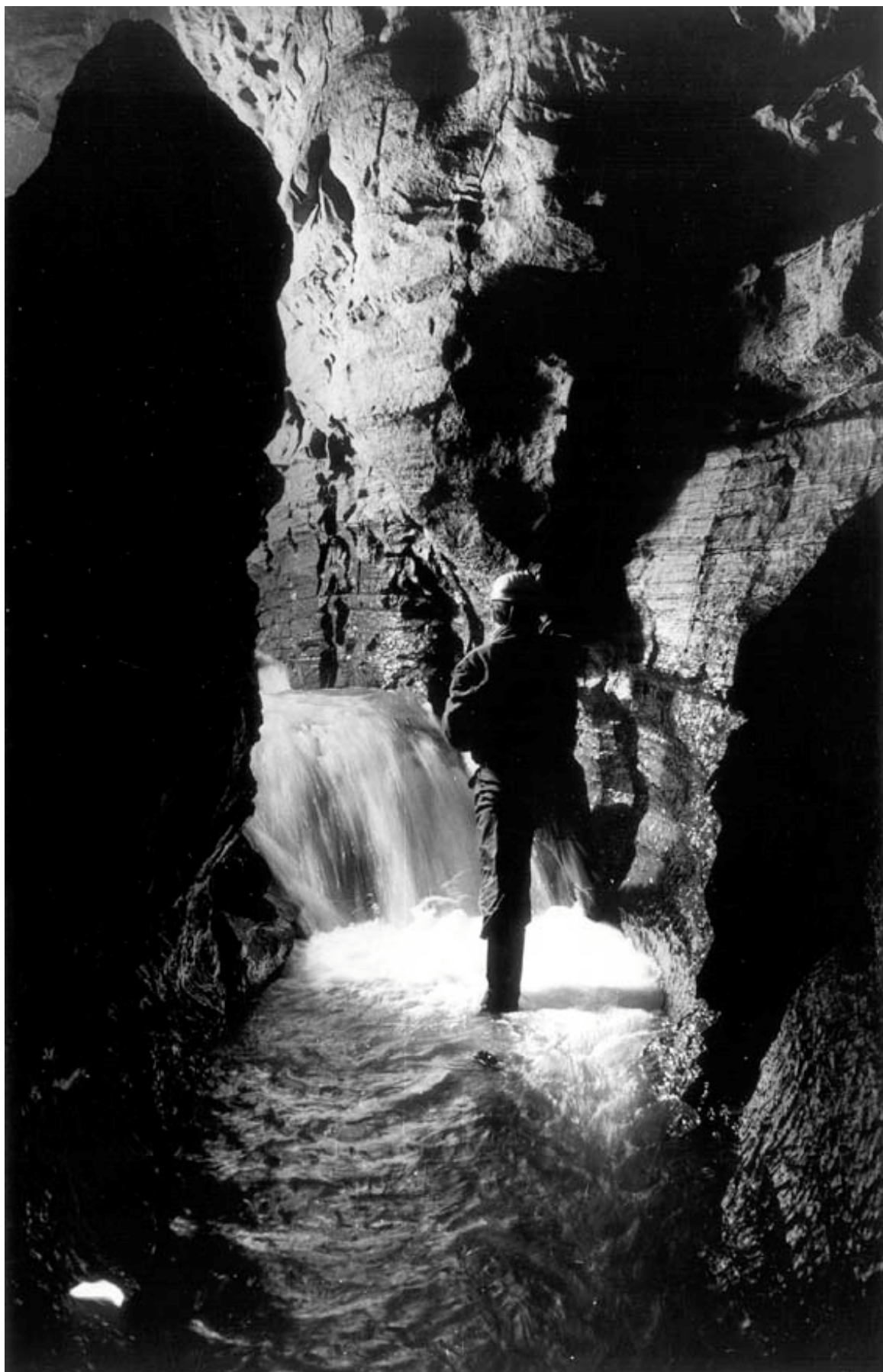
– A tó fenéke végig agyagos. Balra meredeken lejt, és várakozásunkkal ellentétben nem a végén, hanem balra lefelé van a továbbvezető járat. Mire erre rájöttem, végigúsztam a tavat, a felkavart finom agyag legörgött a lejtőn, és hiába mentem el balra, már csak kitapogatni tudtam, hogy arra lehet valami. Most már nagyon fázom, és egyébként is olyan zavaros a víz, hogy a mélységmérőt sem tudtam leolvasni, hiába tettem a maszkom elé a lámpával együtt. Azért ha van kedved, próbáld meg – fordul hozzám –, de várjunk egy kicsit, hátha tisztul.

A barlang bejárata alatt elterülő tó – belülről

A Csarnóházi-barlang belsejében

Egy gyönyörű, habzó vízesés, amin felfelé vezet az utunk

Kedvem az van, de a víz nem változik. Túl nagy víztömeg van a tóban, semhogy ki lehetne várni, amíg kicserélődik. Így aztán elhatározom, hogy elúszom a falig, és addig megyek le mellette, míg az aljára nem érek. A zavaros vízben a bűvár nem képes érzékelni, hogy jobbra vagy balra, előre vagy hátra mozog. Azt azonban a fülén és tüdején jól érzi, hogy süllyed vagy emelkedik.

A fenti módszert követve indulok el. Lámpámat minden zavarosság ellenére égetem, mert hátha tiszta vizet találok valahol. Alálendülök. Leérek a fenékre, s kicsit megpördülök. A telefondrót nem feszes, hirtelen nem tudom, merre van ki, merre van be. Tapogatódzom, aztán arra a következtetésre jutok, hogy úgysem találok semmit ebben a feketeségben. Beszólok a telefonba, hogy „jövök ki”, és elindulok függőlegesen fölfelé. Fölfelé úszva – legnagyobb csodálkozásomra – tisztul a víz, megpillantom a sziklafalat magam mellett... Egyszer csak visszaránt a telefonzsinór. Biztosan beleakadt egy kiugróba. Kelletlenül „fejre állok”, bele újra a zavarosba! Tapogatom a fal mentén, hol akadt el. Leérve az aljára érzem, hogy átbukik alatta, és megy tovább! Ekkor értem meg, hogy én már a túloldalon vagyok, ezért tiszta a víz följebb. Gyerünk föl újra! Szólok: „Átértem, eresszétek!” Úszom fölfelé. Hat méter mélyen vagyok. Csak legyen levegős terem! Még két méter. Kibukkanok. Keskeny, hosszú hasadék végében vagyok, a falak a fejem fölött alacsonyan záródnak. Két könyékkel kitámaszkodok a falra, uszonyos lábaimnak próbálok a víz alatt valami állást találni, aztán a csutorát kiköpve elmesélem, hogy mit látok:

– Szemben a hasadék túlsó végén folytatódik a járat...

– ...

– Nem, innen nincs tovább levegős járat. Függőleges falú, zárt hasadék. Fejem fölött 15–20 cm-es cseppkő lóg.

Rövid tanakodás után úgy döntenek, hogy biztosítóm, Ember Sándor átjön, és megnézi a továbbiakat. Várok. Lassan hűvös kezd lenni így nyakig a vízben. Gumiruha ide vagy oda, ezt nem tíz fokos vízhez tervezték. Végre Sándor átér, megkapaszkodik, körülnéz. Aztán eloldja magát az útmutató telefondrótól, ami rajtam ér véget, és végigússza a felszínen a hasadékot. Sajnos, a túlsó vége is víz alá hajlik. Egy kicsit lebukik, lenéz, aztán visszajön, és azt mondja:

– Talán van valami, de csak vezetőkötéllal szabad továbbmenni. Menjünk ki, kint a többiekkel megbeszéljük. Itt most úgyszincs mit csinálni.

Selymesfényű, dübörgő zuhatagok, hatalmas folyosók

Rákapcsolja a csuklóján lógó karabinert a drótra és eltűnik. Közben én ezeket közlöm a kintiekkel. Amikor Sándor átér hozzájuk, kikötöm a drótot a fejem fölött levő cseppkőre, széthúszom a csatlakozót, és elindulok kifelé én is a drót mentén. Kiérve mérlegeljük a lehetőségeket.

Mivel a víz már odaát is zavaros, visszamenni nem érdemes. Mára elég volt. Ezért mindent bent hagyunk a kis szigeten, csak a használt palackokat vesszük a hátunkra, és elindulunk kifelé a barlangból. Útközben aztán átmelegszünk, és már az sem baj, hogy kint még hidegebb van. Végeredményben a nap sikeres volt, bár tudjuk, hogy nem ez az igazi „túloldal”.

Meghiitt szénapajtánkba visszatérve száraz ruhát húzunk. Kibontunk annyi egyforma kétszemélyes készétel konzervet, ahányan vagyunk, s egy nagy lábosba kotorjuk valamennyit. Bódés UAZ-unk belsejében, gázfőzőn megmelegítjük, majd visszamérjük az egészet a konzervdobozokba. Így hamar készen van, egyformán jut mindenkinek, és tányért sem kell mosogatni. Az adagot senki sem sokallja.

A korábbi lehetőségeket mérlegelve arra jutunk, hogy másnap viszünk be egy kötélgyűrűt. Azt felakasztva a cseppkőre, amin most a telefondrót vége van kikötve, viszonylag kényelmesen tudok majd állni, félig a vízben. Nem kell kapaszkodnom és így majd tudom kezelni a Sándorra kötött vezetékét.

Persze a többiek is szívesen mennének a további feltárást végezni, de azért beszéltük meg így, mert mi voltunk bent, és mi tudjuk, hogy mi a teendő, az időnk pedig rövid. Ez egy kicsit rontja az összhangot, de azzal biztatjuk a többieket, hogy mindenkire sor kerül, ha pedig bejutunk a „nagy rendszerbe”, akkor úgyis átmegy mindenki.

A sziklafalra, amelyre fel kellett mászni, hágcsót szereltünk a könnyebb járhatóság érdekében

Reggelre a réten minden lehullott levelet fehér kristályok szegélyeznek. Búvárruhánk nem szárazabb, csak hidegebb, mint amikor tegnap levettük. Meztelen testünkre felhúzni – élmény...

A megbeszéltek szerint megy minden. Beérkezünk az indulási helyre, az előzőleg újratöltött készülékekkel. Felszerelkezünk és a szép tiszta vízben ketten egymás mellett-mögött átússzuk a szifont.

Most tudjuk meg, hogy az agyaglejtő, amelynek mélysége a sziklaél alatt 11 méter, tovább folytatódik lefelé. A sziklaél alja 8 méterre van. Átérve becsatlakozom a telefondrótra, s felakasztom a deszkával kiegészített kötélgyűrűt a cseppkőre. A cseppkő rögtön leszakad – csak egy vékony bekérgeződés tartotta –, Sándor pedig máris indul tovább, hogy lásson még valamit, mielőtt az általunk felkavart víz beborít mindent. Így aztán felveszem az előző napról ismert, nyakig vízben terpesztős pózt, és eresztmem a vezetékem. Úgy képzeljük, hogy a hasadék irányában folytatódik a járat. Sándor elúszik a terem végéig, ott lemerül. Távolodik. Kis idő múlva jön visszafelé, majd alám kerül. A vezeték majdnem olyan függőlegesen megy le hozzám, mint ahogy jön föl hozzám a másik szifonból. Ekkor látom, hogy a felszínen semmi, de semmi áramlás nincs. Már tudom, hogy nem jó helyen járunk.

Tekerem fel a vezetékem, jön vissza a felderítő. Kibukkan. Kiterpeszt ő is a hasadék két fala közé, nyakig vízben, és elmondja:

– Ez a hasadék mind a két végén záródik. A falakat végig mindenütt finom lerakódás borítja. Áramlás nincs sehol. Nyilvánvaló, hogy nem innen jön a víz. Szerintem lefelé az agyaglejtő mentén kellene próbálkozni. A végén le is merültem egészen a lejtőig, de az átjövételkor felkavart agyag már mindent láthatatlanná tett. Ússzunk ki, most mást úgysem tehetünk!

Mi mást tehetnék, rá hagyatkozom.

Kint közösen megbeszéljük a továbbiakat: kimegyünk a barlangból, megtöltjük a használt készülékeket, jól megebédelünk, és délután megpróbálunk a mélyebb járatokon továbbjutni.

Délutánra valamelyest tisztult a víz. Ismét bátyám öltözik be: ma még nem merült, de tegnaptól már ismeri a terepet.

Szokásos utolsó igazítások, hozzávetőleges számítás, hogy legkésőbb hány perc múlva kell visszafordulni. Vajon milyen mélyre kell mennie? Aztán eltűnik. Csöndben siklik a telefondrót le a nyílásba. Légzése nyugodt, megy szépen. Bizakodunk. Talán lesz valami! Egyszer csak megszólal:

– Van járat fölfelé. 18 méter mélységben vagyok.

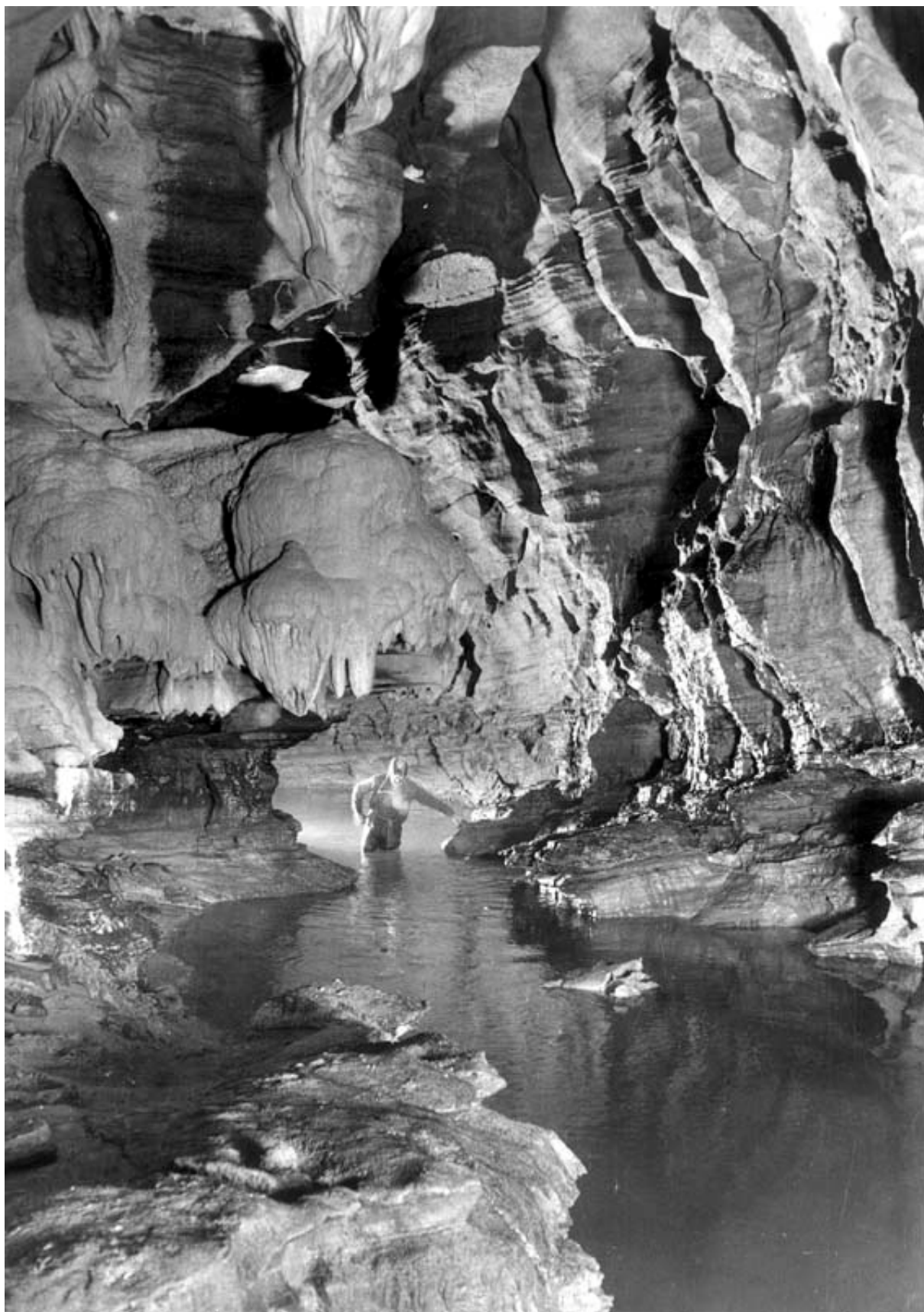
Mindannyiunknak felragyog az arca! Talán átjut! Holnap már haza kell mennünk! Tekeredik lefelé a drót. Megint szól:

– Vakjárat!

Aztán már hiába megy vissza, hogy megpróbálja követni tovább a lejtőt. Már semmit sem lehet megtalálni, csak a telefondrót húzása mutatja az utat a felszín felé.

Kiér. Rezignáltan legyint, mint aki élete nagy lehetőségéről maradt le, és bosszankodva, de mégis lelkendezve mondja:

– Öregem! Megy tovább a cső! Csak bele kell találni, és a 18méteres mélység után biztos tiszta a víz, mint ahogy én is tiszta vizet találtam, nem messze a 11 méter mélyen levő szifonkapu táján.

A barlang egy szép nyugodt vizű szakasza

Nagy János, aki eddig még nem merült, úgy dönt, hogy szerencsét próbál. Hátha eltalálja a „csövet”.

Nekikészülődik, hogy belemerüljön a cseppet sem biztató, sárgás vízbe. Amint víz alá kerül, semmi sem látszik belőle. Őt most koromsötétség fogadja, hiába az erős fényű reflektor. Megy egy ideig, aztán elakad, keresgél, tapogat, de nem találja a nyílást. Rövidesen feladja, abbahagyja reménytelen bolyongását, kijön.

Gondterhelten, átfagyva a két napja tartó hidegtől, vízben ücsörgéstől, ballagunk kifelé a barlangból. Fáradtan bukdácsolunk a befelé jövet még tisztán látható, víz alatt utunkban levő köveken. Kicsit többet vártunk az elmúlt két naptól!

Egy lehetőség van még. Holnap jókor reggel még bemegyünk, és egy utolsó rohammal még megpróbálkozunk. Ha sikerül – sikerül, ha nem – nem!

Bemegyünk. Irsai Sándor a soros merülő. Talán kicsit dühös a szifonra, hogy így kitol velünk. Abban maradunk, hogy ráadunk egy jól feltöltött, nagy térfogatú készüléket, és megy, megy lefelé, amíg lehet, ott kiköti a drótot, megjelölve az általunk elért végpontot, bontja a telefoncsatlakozót és kijön. Ha pedig átér valahova, akkor utána megy a biztosító. A továbbiakat majd meglátjuk. A biztosító én vagyok, és titokban csak azt kívánom, hogy ne legyen semmi baja, de ha lehet, ne is jusson át sehova, nehogy nekem belátható időn belül merülni kelljen még egyszer a hideg vízben!

Sanyi elindul, és mint egy torpedó száguld lefelé. Alig győzzük lecsévélni a telefondrótot utána. 100 méter vezetékünk volt a dobon, és vészesen fogy! Kicsit csodálkozva, vegyes érzésekkel nézünk össze:

– Hova megy ez? Soha nem gondoltuk, hogy száz méter vezetékre szükség legyen egy szifonban!

Már kilátszik a dob magja! Döbbenten nézünk.

– Hány méteren vagy? – kérdi bátyám, a telefonos.

– Megyek fölfelé! – hangzik a válasz. Már alig van drót ideát!

– De hány méteren vagy? – kérdi újra izgatottan.

– Nyolc! – Nem lesz elég a drót!

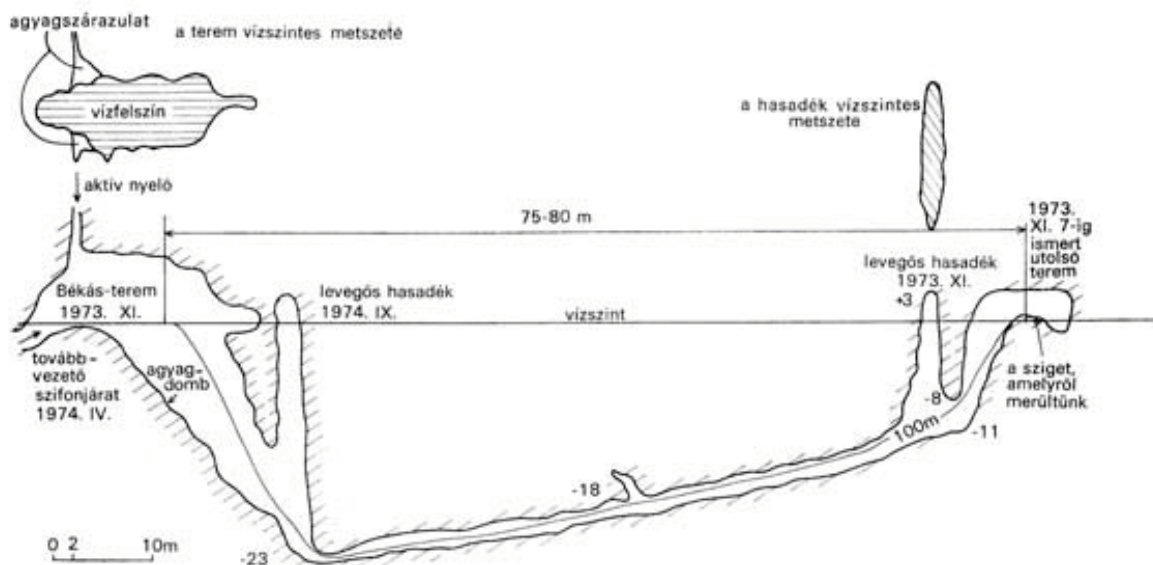
– Hány méteren vagy?

– Négy! Látom a vízfelszínt!

Ekkor bátyám, akinél a kagyló van, és társunk, aki a drótot ereszti, felkapják az üres kábeldobot, az elemeket, és berohannak a vízbe derékig. Óriási az izgalom!

– Átértem! Egy nagy függőleges falú teremben vagyok. Nem látom a végét, mert előttem egy kiszögellés van. Egy párkányon kapaszkodom, rajta egy béka. Öcsi jöjjön át!

Ekkorra persze már elfelejtettem a hideg vizet. Egy új barlang vár odaát! Addig meg egy ismeretlen, száz méter hosszú, zavaros vizű járat. Gyorsan rám kötik az ott levő 110 méteres acélerű kábelt, ami telefonálásra nem jó, de vezetőkötélnek igen, és ez talán elég lesz arra, hogy kikössük a végét. Ekkora távolságra nem számítottunk.

A Csarnóházi-forrásbarlang 1973. XI. 7–10-én feltárt szifonjának vázlatos képe. A későbbi merülések alapján korrigált változat (Mozsáry G.)

Csuklónom a karabiner, rákapcsolom Sanyi drótjára, aztán be a sötétségbe!

Egyenletes tempóban úszom lefelé, amerre a zsinór vezet. Nyugodtan haladok. Néha koccan a készülék a hátamon, ilyenkor tudom: szűkülethez értem. Aztán előretartott lámpám ütődik a sziklán: kanyarodik a járat. Úszom gépiesen, valahol majd csak vége szakad, és ott vár Sanyi és a szabad levegő! Aztán egyszer csak a plafonhoz feszül a vezeték. Itt a legmélyebb pont. Megfordulok a tengelyem körül és továbbmegyek. Nagy víztérben úszom felfelé. Már látom a lámpámat, a kezemet, az előttem futó fekete telefonzsinórt. Egyszer csak felfénylik egy másik fénysugár, aztán egy uszony látszik, majd egy bűvár alakja és végül fent vagyok én is.

– Szevasz, öcsikém! Végre megjöttél! – fogad Sanyi a falba kapaszkodva.

Sanyi teljes testével a vízben van és semerre se tud elúszni a feszülő drót miatt. Mielőbb ki kell szabadítanom ebből a kimerítő helyzetből! A párkánytól elúszva megkerülöm a szikla-élet. Elém tárul a terem másik fele: jobb oldalán nagy agyagpad. Remélem, a tíz méter plusszom elég lesz odáig! Odaúszva látom, hogy az agyagpad a víz alatt meredek lejtőként folytatódik, ennek mentén jöttünk fel tulajdonképpen.

Nagy nehezen sikerül uszonyban, négykézláb, rajtam a 25 kilós felszereléssel, többszöri visszacsúszás után kimásznom az agyagra. Gyorsan ledobálom magamról mindent, kikötöm a rajtam levő drótot a levett ólomövemhez, és beúszom Sanyihoz, hogy kiszabadítsam. Ott vacog már talán negyed órája! Lekötöm a drótot a derekára csatolt övéről, közben beszól a telefonba, hogy tizenöt perc múlva jelentkezzünk. Széthúzom a csatlakozót és... kicsúszik elgémberedett ujjaim közül! A vezeték lehullott, és eltűnt az opálos vízben.

Sanyi nem szól. Hidegtől kék, reszkető szájába veszi a csutorát és eltűnik. Világítok utána lefelé. Fél perc múlva mellettem van, kezében az elveszett drótvég! Kiköti a felszín alatt két méterre a feszülő acélkábelhez, és kimászik a szárazra. Leszerelkezik. Én közben körbeúszom a teremben. Hosszúka, széles terem. Hosszára merőlegesen széles repedés szeli ketté, amelyből most is csöpög a víz. Ez alatt van a nagy agyaghegy, amely a 23 méter mélyen levő szifonkaputól a felszínig emelkedik. Vízszintes, levegős járat nincs a teremből, azonban határozottan látszik a víz áramlása. A terem tulsó feléből jön egy tágas, vízszintesnek látszó járaton, amely nem sokkal a vízszint alatt nyílik. Vajon milyen hosszú lehet? Most nem úszhatunk be, mert nincs vezetékünk hozzá.

Dr. Köves Béla a felszerelés szállítása közben. Az overallal a neoprén ruhánkat védtük az éles szikláktól

A teremben több helyen látunk csont és bőr békákat, s néhány jobb húsban levőt is. Ezek még élúsznak, ha megérintjük őket. Egy helyen a fal párkányán zöld hátú bogarat is látunk. A fejünk fölött levő víznyelőn hullottak be a szerencsétlenek.

Letelt az ígért 15 perc, és tudjuk, ha nem jelentkezőnk időben, azt hiszik, baj van, és átjön a biztosító. Rettenetesen fázunk már mindketten. Gyorsan felszerelkezőnk – e nélkül telefonálni sem tudunk, mert a vezeték 2 méter mélységben ér véget –, s becsúszunk a vízbe. Sanyi bejelentkezik. Kint nagy megkönnyebbüléssel hallgatják a hangját. Már a 17. percben járunk, készült átjönni a biztosító.

– Körülnéztünk, jövünk vissza! A fehér kanócot kikötöttük, az bent marad legközelebbre – mondja Sanyi, s elindulunk mindketten lefelé, kifelé.

Magára marad a terem, melynek időtlen idők óta tartó nyugalma most zavarták meg először emberi hangok.

Sanyi konok bátorsággal javunkra fordította utolsó lehetőségünket. Kicsit ködös kábulatnak tűnt, hogy 100 métert kellett víz alatt megtenni, s közben 23 méter (kb. 7 emelet) mélyre leszállni. Az azonban világosan látszott, hogy jó felé jártunk.

Legközelebb 1974 húsvétján tudtunk odautazni.

Komoly feladat várt ránk. További ismeretlen szifont kellett feltárni egy olyan bázisról kiindulva, amelyet már 100 méter hosszú, 23 méter mély, hideg vízzel kitöltött járat végigúszása után lehet elérni. Az akciónak a lehető leggyorsabban kellett lezajlania a hideg víz miatt erősen korlátozott teljesítőképességünk miatt. Feltétlenül szükség volt arra, hogy a benti bázisról telefon-összeköttetésben legyünk a kintiekkel és a felderítő bűvárral is. Legalább öt emberre szabott feladat volt ez a kutatás. Három bűvár átúszik, zsákokban átviszik a felderítő bűvár számára a 100 méteres vezetéket és a szükséges egyéb felszerelést. Átérve a bázisra, a maguk után húzott, összesen 200 méter hosszú vezetéken a kintiekkel kapcsolatot tartva folytatják a feltárást.

Ennek megfelelően készültünk fel az útra.

Megérkezve a falubeliek már ismerősként üdvözöltek. Első ottjártunk végén csodálkozással vegyes tisztelettel néztek ránk, mikor látták, ahogy csuromvizesen előjövünk a barlang szájából a térdig érő vízben. Csodálkozásuk csak nőtt, amikor kézzel-lábbal, házfalra rajzolva elmagyaráztuk nekik ezt a szifondolgot. Látszott rajtuk, nem nagyon értik, minek megyünk be oda a félelmetes, sötét barlangba, le a jéghideg víz alá, de hogy sok pénzért, abban biztosak voltak.

Feltöltjük a készülékeket 180 barra (atmoszférára), s közben előkészítünk mindent a másnapi merüléshez. A nap hátralevő részében bejárjuk a barlang vízgyűjtő területét képező fennsíkot. Y alakban szétágazó mélyedéssort figyelünk meg, amellet, hogy az egész területen mindenütt kisebb-nagyobb mélyedések találhatók. Néhány nagyobb mélyedés alján kövekkel, faágakkal, levéllel behordott nyelő van, kettőnek pedig az oldalán beszakadást találtunk, melyeken függőlegesen 6, illetve 10 métert lehet bemászni. Behullott fatörzsek és állati hullák akadályozzák a továbbjutást.

A látottak még inkább megerősítik az ismeretlen barlangról táplált reményeinket, s bízunk abban, hogy a víz alatti rész nehezen túl vagyunk.

Reggel elindulunk a barlangba. Nemsokára ott állunk a régi ismerős helyen, a csendes tó kis szigetén. Ott találjuk a túloldalon kikötött acélkábel innenső végét a kő mögött, ahol hagytuk.

Készülődés a merülésre

Rövid készülődés után bátyámmal ketten elindulunk a kristálytisza vízben. Számomra már ismerős a járat, de látni most látom először. Csodálatos érzés! Víz alatt, föld alatt, sziklák közt, tökéletes csendben lebegni előre, tudva, hogy vár valami, eddig senki által nem járt ismeretlen.

Átbújunk a legmélyebb ponton levő sziklaél alatt, s felfelé úszunk az agyagdomb mentén. Itt már a Békás-teremben vagyunk. Kibukkanunk. Minden olyan, mint tavaly volt. Visszavisszacsúsztatva kimászunk az agyagpadra. Beszóllok a telefonba, elindul utánunk Sanyi, a múltkori felfedező.

*Még egy utolsó igazítás. A bűvár melletti zsákban vittük át a szükséges felszerelést.
Irsai Sándor és Nagy János*

Míg átér, készülődünk a továbbindulásra. Leveszem a légzőkészülékemet, ólomövmemet, hogy tudjam kezelni a telefonokat. Begyűjtjük a karbidlámpákat az üvegcsőbe leforrasztott gyufával. Időközben Sanyi is átér, kimászik mellénk, kézbe veszi a telefondrótot. Összekapcsoljuk a kagylókat, telepeket, s bátyám indul tovább, szembe a vízfolyással. Nálam a két telefonkagyló: egy ki, egy előre. Nagy csendben, fojtott izgalommal figyeljük a fejleményeket. A vezeték egyenletesen tűnik el a vízben. Körülbelül 30 métert úszhatott, amikor beszól:

– Átértem, jöhettek!

Mindent összecsomagolunk és utánaúszunk. Magunkkal húzzuk a kintiekkel összekötő telefondrótot is. A víz alatti út 10–15 méter hosszú, széles, tágas járatban. Átúszva nagy, homokkal borított, ígéretes terembe jutunk. Azért ígéretes, mert egy hatalmas folyosóból folyik bele a patak a terem távába...

Kiúszva a tó szélén képződött homokpadra, boldogan tekingetünk széjjel, miközben sietve leszórjuk magunkról az összes, víz alatt nélkülözhetetlen, de szárazon csak akadályozó felszerelést. Rögzítjük a telefonvezeték végét, majd megbeszéljük kint levő társainkkal, hogy elmegyünk bejárni a termet, s 15 perc múlva jelentkezünk ismét.

Szétnézünk. Az első, amit megfigyelhetünk: a terem falán, a jelenlegi vízszint fölött több méterrel, egymás alatt párhuzamosan elhelyezkedő, vízszintes lerakódáscsíkok (színlők) vannak. Világosan mutatják, hogy áradáskor jelentősen megemelkedik itt a vízszint. Ennek nyilvánvaló oka a hosszú szifon mélypontjától kifelé eső járatszakaszcsonk keresztmetszete.

Felmászunk a terem felső részébe, olyan magasra, ahová sosem ér fel a tó vize, s csodaszép képződményeket találunk. Görbe, szabálytalan alakú cseppköveket (heliktiteket) és szalmacseppköveket. Ez utóbbiak körülbelül fél centi átmérőjű, teljesen szabályos henger alakú, 20–50–100 centi hosszú cseppköpálcák. Némelyik íjként hajlott, van, amelyiknek bunkó nőtt a közepén vagy a végén. Néhány heliktitcsoport olyan, mintha megfagyott, égő csillagszóró volna. Mind hófehéren ragyog a karbidlámpa és a kézireflektorok fényében.

Áhítattal járjuk a kisebb-nagyobb üregeket, fülkéket. Minden lépésünk felfedezés, ahova benézünk, oda most tekint be először emberi szem. Ezek azok a percek, amikor érezzük, érdemes volt. Érdemes volt annyit fájni, készülni, gondoskodni, áldozni és – kockáztatni.

Közben elrohan a megbeszélte negyedóra, sietünk vissza a telefonhoz. Röviden elmondjuk, mit találtunk. A felfedezési láz ellenére nagyon fázunk mindhárman... Újabb 20, de legfeljebb 45 percet beszélünk meg, s elindulunk a patak mentén fölfelé, bejárni a főágot. A méretek ugyanolyanok, mint a szifon előtti részben. Függőleges, széles hasadéokban – amelyet fölfelé 15–20 méter magasságig lehet bevilágítani – haladunk előre. Hogy meddig nyúlik fel a hasadék, nem lehet becsülni sem, mert fenn elhajlik. A fejünk fölött helyenként több tonnás sziklatömböket látunk beékelődve.

Meg-megállunk megilletődve megcsodálni a falon látható, csillogó, szőnyegszerű, széles cseppkőkerget, az élénk kerülő kisebb patakbetorkollást, egy-egy feltűnő képződményt. Mindben benne van a felfedezés megismételhetetlensége s a találkozás az időtlenel. Felfokozott lelkiállapotunkban úgy érezzük, hogy ez a körülöttünk levő csodavilág azért készült évmilliókon át, hogy mi eljövünk és gyönyörködünk benne!

Lábunk alatt a patakmedret homok, sóderre kopott kavicsok, máshol éles kövek borítják. Minden göröngyöt úgy érzünk, mintha mezítláb járnánk, mivel a rajtunk levő neoprén bűvaruha szivacszerű talpa nem sokat tompít a sziklák élén.

A patak medrében haladunk fölfelé. Ez azért célszerű, mert így nincs hova leesni, s így nem kell ügyelni minden lépésnél. Elesni persze lehet, de vizezesebbek már úgysem lehetünk.

Egy helyen derékig érő tóvá mélyül a patak. Átgázolva rajta, ismét sekélyben járunk. Továbbhaladva óriási kötömbök állják utunkat. Közöttük kisebbek-nagyobbak töltik ki a járható réseket. A víz utat talál magának köztük, nekünk fel kell mászni a kötörlaszra. A túloldalán leereszkedünk, és folytatjuk utunkat. Jó tempóban haladunk, és csodálkozva látjuk, hogy a járat még mindig éppolyan tágas, mintha a bejárat közelében lennénk. Közben folyton nézzük az órát. A 25 perc elteltével egy törmelékkel borított terembe érkezünk. A víz nem látszik a lábunk alatt. Vissza kell fordulnunk! A terem túlsó végén megtaláljuk a járat folytatását a befolyó patakka. Egy pillantást vetünk a sötétbe vesző ismeretlen helyre, és kissé fájó szívvel sietve visszaindulunk. Tudjuk, hogy ha időnk volna, akkor sem lenne értelme erőltetni a továbbmenést így „mezítláb”. Ma átúsztuk a másodikk szifont, bejutottunk a nagy barlangrendszerbe, bejártuk egy szakaszát, ez mára igazán szép eredmény. Majd, akik holnap beúsznak, hoznak magukkal tornacipőt, s végigjárják az egész barlangot – s utánuk mi is jövünk még ide.

Visszatérve a szifonhoz, bejelentkezünk a telefonba. Éppen eltelt a 45 perc, már kezdtek aggódni... Mikor megtudják, hogy a járatban szinte sétálva lehet előrejutni, és 25 perc után nemhogy nincs vége, de nem is csökkennek a méretek, rájuk is átragad a mi örömmünk.

Felszerelkezünk. A víz, amiben negyvenöt percig gyalogoltunk hárman, olyan hívogató, mintha szennyecsatornában kéne merülnünk. Bízva a jó szerencsében, egymás után lemerülünk, markunkban csúsztatva az utat mutató és ezzel az életet jelentő drótot. A vakon való haladás ellenére érzékeljük, hol vagyunk. Második szifon. Mélyül, emelkedik. A mederben hirtelen agyaggát érződik: Békás-terem, a betorkolló víznyelő alatti törmelékkúp teteje. Felegyenesedem, kibukkanok, valóban ott állok a levegős teremben. Indulás tovább, a drót meredeken lefelé vezet. Az agyaglejtő mellett lebegünk most lefelé, érzem fülemben a nyomás növekedését. A készülék jól adagolja a levegőt. Nyakamban ott lóg a tartalék reduktor. Jó érzés ott tudni a kezem ügyében. Kőhöz súrlódik a dróton sikló kezem feje, a drót rásimul a sziklára. Itt a 23 méteres legmélyebb pont. Fejjel lefelé úszva „bekanyarodom” a sziklaél alá. Így hanyatt fekve kerülök a felfelé vezető járat aljába. Hasra fordulok, elrendezem a kezemben levő zsákot, lámpát, karabinert, és elindulok a ferde csőben felfelé. Befelé jövet megfigyeltem, hogy ez a cső a valóságban változó magasságú, lapos hasadék. Úszom felfelé. Lélegzetem gyorsabb, mint eddig volt: fárasztó az emelkedés. Gépiesen haladok előre. Úgy érzem, már nagyon régóta jövök.

Egyszer csak fényt látok, alakokat, arcokat, fejem kint van a vízből, kiköpöm a csutorát. Ott vagyok, ahonnan elindultam néhány órája. Órája, napja, éve? Nem tudom, de nagyon messziről érkeztem ide.

Nyüzsgés van, pislákolnak a lámpák, párállanak az emberek, pillanatok alatt körülvesznek, máris lent van rólam minden holmi. Szerencsésen visszatértünk mindhárman. Mindenki örül, mindenki kíváncsi, és mindenki fázik.

Gyors, rövidített élménybeszámoló, és már rohanunk is kifelé. Nem is tudom, ki fázik jobban: mi, akik merültünk, vagy azok, akik egész idő alatt ott ültek és vártak ránk, hogy ha szükség van, segítségünkre siethessenek.

Másnap húsvétvasárnap. Körülöttünk virágzanak a fák...

Ma a társaság másik három bűvártagja, Ember Sándor, dr. Köves Béla és Nagy János a soros. Megbeszéljük, hogy legfeljebb négy órát lesznek távol a telefontól. Úgy véljük, ez mindenképp elegendő lesz a barlang bejárására. A szifonúzás oda-vissza még egy óra, a bejáratától a szifonig további egy óra. Összesen hat óra idő, amit vizesen, többé-kevésbé vízben kell eltölteni. Figyelembe véve az előző napi terhelést, körülbelül ez az a határ, amit a társaság minden tagja még kibír. Mint kiderült, jól számoltunk, mert mindannyian kibírtuk, de az is kiderült, hogy tényleg ez volt a határ. A harmadik nap estéjére nemcsak „kimerültük”, de ki is merítettük magunkat. Igaz, hogy nem bántuk meg.

Minden a már megszokott rendben ment. Merülésük előtt megbeszéltük, hogy átérve az első szifonon eloldják a még bent levő acélkábel végét, s azt mi kihúzzuk, mivel nincs már rá szükség a 200 méteres vezeték mellett. A második szifonon átérve pedig becsatlakoznak az ott véget érő telefonvonalba, majd pedig az óraegyeztetés után megkezdik a felderítést.

Kezdődik a merülés, sorra tűnnek el a vízben. Telnek a percek. Lassú, nehéz percek. Most mindhárman magukra vannak utalva, és egy kicsit egymásra. Velünk minden kapcsolatuk megszakadt. Telnek a percek, várjuk, hogy az első, mihelyt átér, bejelentkezzen a telefonba. A telefon azonban néma. Jobban megfigyelve észrevesszük, hogy a szokásos suhogó alapzaj sem hallatszik benne. Ez azt jelenti, hogy valahol megszakadt az áramkör, vagy a nedvesség miatt lemerültek az elemek! Végignézzük minden részét, de a parton nem találunk hibát. Tegnap még jó volt, most meg teljesen süket! Talán elszakadt a kábel valahol most, miközben átmertek? Fantáziánk mindenféle képet villant elénk... Már azon vagyunk, hogy átmegy Irsai Sanyi, a biztosító, amikor hirtelen ötlete támad. (Ő is ember, és inkább gondolkodik egy kicsit, semmint belemenjen a hideg vízbe.) Azt mondja:

– Ha elszakadt a 200 méteres telefondrót, vagy egyéb bármi baj van, akkor nem oldották volna el az első szifonon átvezető acélkábelt. Nyilvánvaló, hogy ha ki tudjuk húzni az acélkábelt, akkor minden rendben (kivéve a telefont), és kár megzavarni az akciót egy fölösleges átúszással.

Ebben igaza van. Nagy megkönnyebbülésünkre a kábel enged, szépen fel is gombolyítjuk mind a 110 métert. Megkezdődik az egyhangú várakozás. Tudjuk, hogy az elindulástól számított 5 órán belül vissza kell jönniük. Ha nem jönnek, átmegyünk. De addig nem mehetünk el, mert lehet, hogy előbb jönnek vissza, és ha nincs semmi baj, még akkor is szükségük van a segítségünkre. Így hát várunk.

A levegő 10 °C, a víz is körülbelül annyi. A ruhánk gőzölög, ahogy szárad testünk melegétől. Guggolunk, ülünk, állunk. Néha ugrálunk, de nem használ. Hideg van. Az idő pedig olyan lassan múlik, hogy az már talán nem is igaz!

Vajon merre lehetnek most odaát? Milyen hírekkel térnek majd vissza? Reménykedünk, hogy minden rendben megy. Időnként serceg a karbidlámpa, ugrál a lángja. Múlik az idő.

Megállapítjuk, hogy semmi értelme, hogy hárman itt ülünk, kettő is elég, mert úgyis csak egy biztosítókészülékünk van. Persze egyikünk sem akar kimenni. Ők is megvártak minket...

Végül úgy döntünk, hogy egyikünk mégis kimegy, de nem marad kint, hanem ennivalót és új elemeket hoz, hátha ez segít a telefonon. A telefonon az új elemek nem segítettek, de az ennivaló rajtunk igen. Egyúttal rájöttünk a melegedésnek, de főként az időtöltésnek jó módszerére: egy üres konzervdobozban a karbidlámpa lángján egy-két deci vizet melegítünk, s azt jól elosztva a bűváruha alá egymás hátára öntözgetjük. A víz csak nagyon lassan melegszik és hamar elfogy, de legalább történik valami.

Eltelt négy óra... négy és fél... Kézbe vesszük a drótot, jönnek-e már. Semmit sem érezni rajta, rezdülésmentesen feszül a sűrű sárga lében. Tudjuk, hogy az ötödik óra elteltével át kell menni. Még kilenc perc van. Enyhe rezdülés, majd egyre kivehetőbb apró rándulások. Érezni, ahogy kicsit húzza is magát a vezetéken az elől úszó. Jönnek!

*Az idő lassan múlik, amíg a többiek a szifon túloldalán bejárják az ismeretlen barlangrendszert.
Bátyámmal várjuk társaink jelentkezését*

Kibukkan az első sisakos fej, mohón lessük a szavát.

– Két és negyed órát mentünk előre, és ott elágazik a barlang.

Ámulva nézünk egymásra.

Kiérnek mindhárman, óriási megkönnyebbülés. Most mi szedjük le róluk pillanatok alatt a felszerelést. Hárman hátunkra kapjuk hármuk használt, töltésre szoruló palackjait, és már indulunk is kifelé. Most már tudom, amit tegnap nem tudtam eldönteni: tegnap ők fáztak jobban.

Kiérve már várnak a tegnapi jó hírre ideérkezett kolozsvári meghívóink. Melegen gratulálnak, látszik rajtuk, hogy őszintén örülnek, hogy bejutottunk az ő barlangjukba.

Tüzet rakunk. Különösen szép este van...

Ismét eljött az utolsó nap, és a barlang még mindig nem adta meg magát teljesen!

Célunk az, hogy végigjárjuk az egész barlangot. Úgy határoztunk, hogy aki ma bemegy, nem törődik semmi egyébbel, csak azzal, hogy minél gyorsabban haladjon, követve a patak medrét felfelé. Szétágazásoknál mindig a nagyobb vízhozamú járatot követi, elsősorban a főágot igyekszik bejárni.

Ma a tegnapelőtti csapat a soros, de csak ketten megyünk Sanyival, Péter bátyám tegnap megfázott, a füle nem nyit. (Ez azt jelenti, hogy a megfázástól megduzzadt nyálkahártya elzárja azt a csatornát, amelyik a fülben levő dobhártya mögötti teret és a légutakat összeköti. Ez azért baj, mert egészséges esetben ezen a csatornán kap a dobhártya mögötti tér a külső vízzel azonos nyomású levegőt a tüdőből, illetve a légzőkészülékből, és ezzel „megtámasztva” bírja elviselni a víz nyomását. Ha ez a csatorna elzáródik, akkor egy-két méternél

mélyebbre képtelenség merülni a fájdalom miatt, és nem is szabad erőltetni, mert csak baj származhat belőle.) Nehéz szívvel törődik bele.

Az eltelt két nap viszontagsága mindannyiunkon meglátszik. Szinte hőstettnek nevezhető, hogy azok a társaink is felveszik a csuromvizes, hideg búvárruhájukat, akik nem merülnek, mindössze bejönnek velünk, hogy becipeljék az újratöltött légzőkészülékeinket, kímélve ezzel a mi erőnket. És ezt megteszik majd még egyszer: amikor majd kijövünk.

Nekivágunk a barlangnak. A szifonhoz érve megbeszéljük: öt órát leszünk távol, nem kell minket lesni, előbb úgysem jövünk. Ezalatt a többiek kimennek, száraz ruhát vesznek, és összecsomagolnak a délutáni hazautazásra.

Felkészülünk, zsákba tesszük tornacipőnket, karbidlámpánkat, egy nyomásmérőt – hogy visszaindulás előtt ellenőrizhessük a készülékekben lévő nyomást –, egy mérőszalagot és egy készételkonzervet... Kabátunk ujjába dugjuk az üvegcsőbe leforrasztott gyufát és indulunk. 10 óra 37 perc. A fehér, 200 méteres vezeték mentén haladunk. Ferdén lefelé, majd meredeken felfelé, Békás-terem, lapos szifon és végül ott állunk ismét, ahol tegnapelőtt. Az idő 10 óra 53 perc. Átvedlünk szárazföldi lényekké. A tegnapi merülő gyufáját megtaláljuk, de az már átnedvesedett, nem gyullad. Összetörjük a magunkkal hozott, utolsó készletet, s meggyújtjuk a két karbidlámpát. A maradék gyufát vizes ujjaimmal megpróbálom nyirkos sisakomban úgy elhelyezni, hogy ha szükséges, akkor újra tudjuk használni. Azt, hogy ez sikerül-e, előre nem lehet tudni, ezért megbeszéljük, hogy ha az egyikünk lángja elalszik, rögtön szól, és a másik azonnal arra figyel, hogy tudjon tüzet adni. Ez nagyon fontos, mert víz alatti reflektoraink irányított fénye nem kedvező a barlangjáráshoz, és nem is bírnak többet 1–1,5 óránál. Persze magunkkal visszük őket, egyrészt mert messzire, magasra tudunk velük világítani, másrészt – szükség esetén felváltva használva őket – vissza tudunk térni, ha lángjaink mégis kialudnának.

Az 50 méteres mérőszalagot és a készételkonzervet magunkhoz vesszük, és nekiindulunk a járatnak. Nézzük az órát és sietünk. 10 perc eltelte után letesszük a mérőszalagot, visszafelé majd megmérjük ezt a távot. A barlang többi részének bejárási idejét mérve így közelíthetőleg meg fogjuk tudni határozni a bejárt részek hosszát.

Haladunk felfelé a patakban. Helyenként óriási omladékhegyek zárják el utunkat. Ezeken a helyeken felfelé világítva óriási termek boltozata rajzolódik ki fölöttünk. Átmászva az omladékokon, újra a patakmederben haladunk. Egyenletes, gyors ütemben tudunk menni. Figyeljük az előttünk járók nyomait.

Változatlanul tágas, hatalmas folyosókon, termeken át vezet utunk. Csak félszemmel nézzük a látnivalókat, minden figyelmünket a gyors és lehetőleg biztonságos haladásra összpontosítjuk. Az egyik helyen épp ereszkedünk vissza a patak vizéhez, amikor Sanyi keze alól kitörik egy fogás, és hamarabb éri el a patakot, mint képzelte. Lámpája zörögve csúszott végig a kőfalon, most nem ég. Megállok, őrzöm a lángomat. Odajön. Tüzet adok, megyünk tovább. Sietünk, egyre sietünk.

A hordalékkal borított helyeken jól látjuk a tegnapi csapat nyomát. Követjük őket. Közben változik a barlang jellege. Az enyhe lejtésű, nyugodt, sóderral borított részeket helyenként barátságtalan, éles kiugrásokkal teletűzdelt, vízeséses szakaszok váltják fel. Az egyik ilyen résznél, ahol a víz hosszúkás tavat alkot, rálépek egy nagy kőlapra, ami a víz színe alatt látszik. A kőlap enged a súlyomnak, és leszáll a fenékre: beletántorodom a vízbe. Lámpám kialszik, de Sanyi résen van. Odabotorkálok hozzá, számmal kiszívom a lámpám égőjének nyílásából a vizet, s máris újra sárgállik a meleg láng. Megyünk tovább. Újra olyan részekhez érünk, ahol látszódhat a lábnyom.

Egy helyen balra fel lehetne mászni, de odafent bevilágíthatatlan tér sötétlik. A víz jobbról egy járatból jön. Jobbra tartunk. Előttünk sehol lábnyom. Tehát eddig az elágazásig jutottak tegnap. Nézzük az órát. Épp egy órája tart valószínűtlen ámokfutásunk.

Megyünk tovább. Elágazás. Idő: egy és egynegyed órája jövünk. A járat méretei jelentősen kisebbek már, a patak is kevesebb vizet szállít. Ismét jobbra tartunk, innen jön több víz. Megyünk, megyünk, megyünk. Lapos, széles járatban haladunk. A víz mélyül. A falak erősen agyagosak. Egy közel derékszögben balra ívelő rész után a mennyezet fokozatosan a vízfelszínre hajlik: szifon. Maszk nincs velünk. Bevilágítunk. Úszhatónak tűnik... Idő: egy óra harminc perc. Ez az elért végpont. Jelet kéne hagyni! Mindent víz és agyag borít.

– Mit gondolsz, megússzuk egyszer ezt a szifont is? – kérdezem.

– Na, ne hülyéskedj! Gyerünk kifelé – válaszol Sanyi, és a szeme villan hozzá. Hátba nem vág, mert a falnál állok. Visszaindulunk.

A befelé jövet balra kanyarodó résznél az agyagos falra jelet karcolok. Nem túl maradandó nyom... Az első áradás eltünteti. Sietünk vissza.

Lámpáink pislákolva világítanak. Halvány, kékes fényük barátságtalanná teszi a körülöttünk levő sötétséget, ki kell tisztítani őket. Egy befelé jövetkor megfigyelt kisebb omladékos járat betorkollásánál megállunk. A járatból csekély hozamú patak folyik ki.

– Figyelj, Sanyi, kitisztítom a lámpámat! – mondom. (Ez a lámpa eloltásával jár együtt.)

– Jól van – válaszolja.

Szétcsavarom a lámpámat. Puff! Ő is.

– Na, süsd meg!

Bekapcsoljuk az egyik kézireflektort. Ennek fényénél szétszedjük a karbidlámpáinkat. Leverjük a szilárd karbidról az elhasználódott, por alakú külső réteget. A kemény darabokat visszateszük a lámpa aljába. A víztartályt megtöltjük vízzel. Ezzel a lámpák üzemkészek. Kérdés, sikerül-e meggyújtani őket?

Csendben ügködünk.

Nyirkos kezemmel benyúlok gumiruhám csuklyájába. Odatettem a feltört üvegcsőben levő gyufát, remélve, hogy nem lesz rá szükség.

A cső megvan. Óvatosan előhúszom, gyufa, gyufásdobozkéreg benne. Látszólag száraz. Kiveszek egy szálat, rányomom a kéregre, meghúszom. Szétmállik a feje... Finomabban kell!

A második szálat alig érintve húszom a kérgen. Pattogva felizzik. Egy pillanat, s már égnek is a lámpák. A falakat barátságos meleg fény borítja be.

Egymásra nevetünk: minket nem érhet baj! Ebben valahol mélyen egészen biztosak vagyunk.

A maradék gyufát visszateszem a csuklyámba.

Elindulunk felfelé a mellékágon. Utunk szűk járatban, zezugos, csipkés falak között vezet. Nem is tart soká: a járat hamarosan ellaposodik, és egy nem úszható szifonba hajlik. Itt is jelet hagyunk: apró kövekből arasznyi gúlát építünk.

Sietünk vissza. Még két helyet akarunk megvizsgálni. Az egy és egynegyed óránál levő elágazást, és az egy óránál levő felmászást. Haladunk kifelé. Egy-egy jellegzetesebb hely már ismerős. Szótlanul haladunk. Tudjuk, hogy nemcsak a megbeszélte 5 óra és társaink miatt sietünk, hanem versenyt futunk saját magunkkal, testünk teljesítőképességével. Az egy óra tizenöt perces elágazást elérve kinyitjuk a készételkonzervet, s bűvártőreinkkel befalatozzuk a hideg, zsíros masszát. Hamar elfogy. Rá egy korty patakvíz, és indulunk fölfelé a mellékágban. Utunk fel és vissza tizenöt perc, az ág vége járhatatlanná válik. Indulunk kifelé.

Még megnézünk egy helyet: a felmászást egy óránál. Rövidesen odaérünk. Felmászva egy hatalmas terembe jutunk, amelyet gyönyörű szép fehér képződmények borítanak. Nem álmélkodunk sokáig. A termen végighaladva utunk rövidesen betorkollik a már végigjárt főágba. Ezzel minden nagyobb vízszintes járatot bejártunk. Sok helyen lehetne még keresgélgni. Fel lehetne mászni számtalan kürtőbe, felülről betorkolló víznyelőbe. Ezekhez a további kutatásokhoz azonban biztosítani kell a kevésbé viszontagságos feltételeket. Mai célunkat elértük, indulás most már egyenesen ki!

Irsai Sanyival (jobbról) felszínre érkezésünk, szállásunk előtt. A hatórás leszállás során felderítettük a Csarnóházi-forrásbarlang szifonok utáni vízszintes járatait.

A lovak is jobban húznak hazafelé, mi pedig szinte repülünk. Szerencsénk nem hagy el, karunk, lábunk, bokánk, mindenünk ép marad. Majdnem elrohanunk a 10 percnél letett mérőszalag mellett. Szerencsére észrevesszük és mérni kezdünk. Kihúzzuk, 50 méter. Fölcsévéljük, rohanás, 50 méter. Ezt ismételjük. Nyolcszor húzzuk ki egészen, és egyszer 30 méterig a szalagot, amíg végre újra légzőkészülékeink mellett állunk.

Most jön az utolsó és egyben legnagyobb próbája a szerencsénknek: a visszaúszás a zavaros vízben testi energiánk utolsó szikrájával. Megmérjük a nyomást mind a négy palackban a biztonság kedvéért, majd villámgyorsan felszerelkezünk. Zsákokba tesszük a holmit, eloldjuk a javításra szoruló telefondrótot, és búcsú nélkül lemerülünk egymás után.

Meddig tartott? Nem tudom. Egyszer csak vége szakadt. Újra a kép: fények, alakok, arcok; leszerelnek, kint vagyok az agyagszigeten. Fáradt, vacogó lelkesedés. Idő: fél öt lesz öt perc múlva. Nem mesélünk, nem összegzünk.

– Igen, végigjártuk...

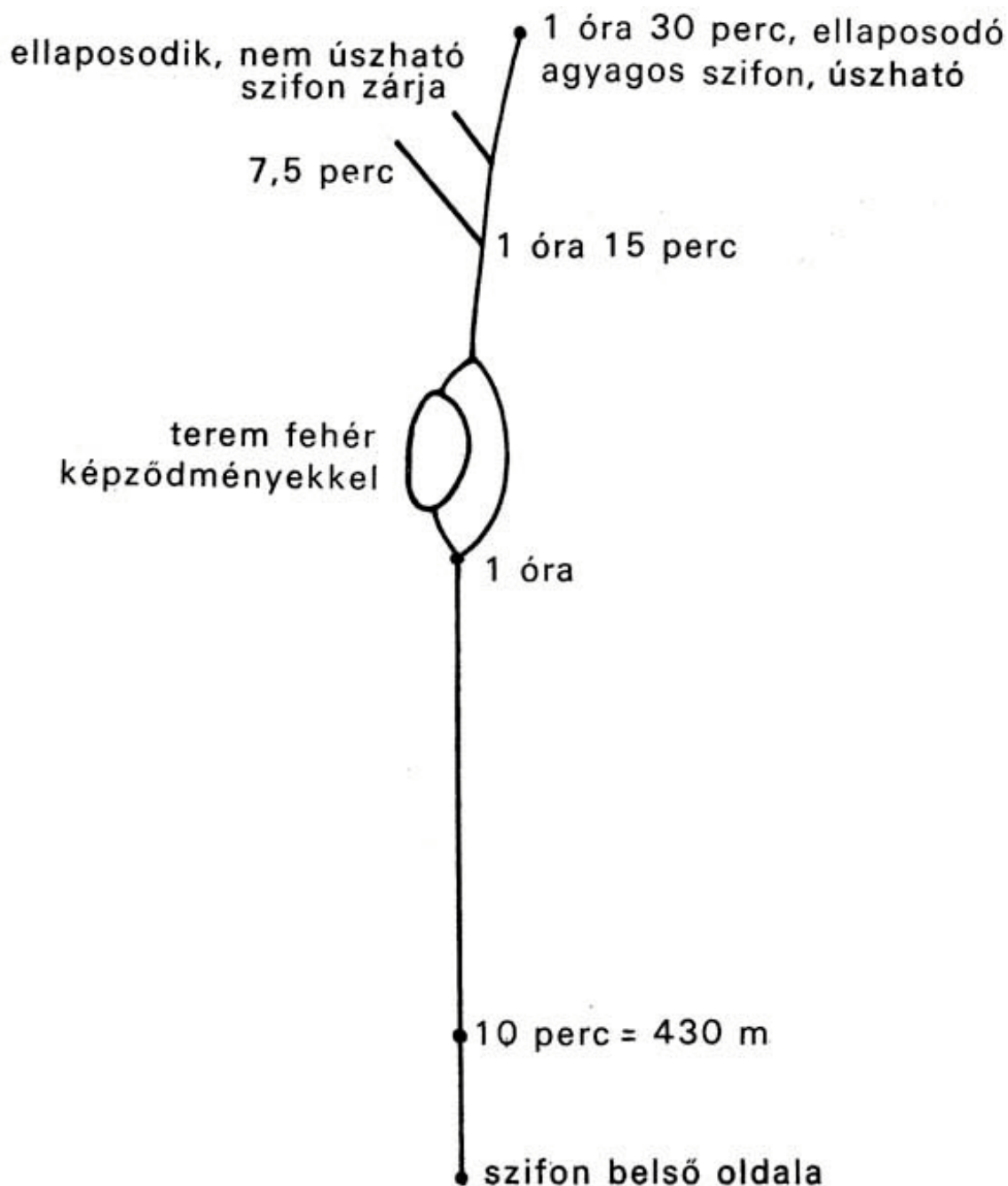
Rohanunk ki. Úz minket valami elemi vág.

Háromnegyed öt. Végre! Napvilág, fű, lassuló lépések. Meleg konzerv. Száraz ruha. Semmittevés. És valami nyugodt, jóleső, hátaltelt érzés.

Míg mi élvezzük a lét és a kintlét örömeit, addig társaink, Ember Sándor, dr. Köves Béla és Prágai Albert kihordják a felszerelést a barlangból. Bátyám, Borzsák Péter és Nagy János kint mindent rendbe tesznek, zsákokba, ládákba és kocsikba kerül az összes holmi.

Megköszönjük a falubelieknek a szíveslátást és hazaindulunk. Királyhágón újabb gyönyörűség: étterem, abrosz, friss, nem konzervből készített vacsora. Most már mesélünk és összegzünk: 430 méter az első tíz perc alatt megtett út. Ez azt jelenti, hogy az 1 óra 30 perc alatt megtett út 3870 méter. Ez a főág becsült hossza a szifon túloldalától. A valódi hossz ettől – véleményem szerint – 10–20%-kal kevesebb, mert az első 430 méter a legkönnyebben járható részek közé tartozik. Ugyanakkor az is lehet, hogy a sokszöges, az Alsóbarlangnál leírt mérési módszer hosszabbat eredményez a valódinál, mert mi végig egyenesen húztuk ki a szalagot.

Összevetve a Kessler-féle feltételezéssel a mi eredményünket: Kessler szerint a Ponori-nyelőt és a Csarnóházi-forrást összekötő barlangot 4500 méterre becsülhetjük. Mivel a szifon a bejárattól 500 méterre van, így az ismert főág összesen (a szifont is beleértve) körülbelül 4400 méter. Ebből az látszik, hogy közel járunk ahhoz a ponthoz, ahol megváltozik a kőzet dőlése, s nem sok választ el a Ponori-víznyelő ismert járataitól. Ezt látszik alátámasztani az is, hogy az általunk elért végponton már jóval kisebbek a járat méretei, és a patak is kevesebb vizet szállít, a Ponori-víznyelő által nyelt kisebb vízmennyiségnek megfelelően.

*A Csarnóházi-forrásbarlang szifonok mögötti részének vázlata a hosszbecsléshez
használt időkkal*

Szép ez az új barlang, de – mint említettem – a felfedezés akkor teljes, akkor hiteles, ha dokumentáció: térkép, esetleg fényképek tanúsítják. Éreztük, hogy itt is szükséges lenne mindezt produkálni, de ugyanakkor azt is éreztük, hogy ez valami olyan nagy munka, ami meghaladja a mi lehetőségeinket. Mielőtt ennek okát tisztáznánk, tegyünk egy rövid kitérőt. Nem esett szó eddig a víz alatti munka egy igen jelentős tényezőjéről, a bűvár energiafelhasználásáról. Nézzük, mit ír erről *A bűvár* (Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1973) című könyv, amely részletesen elemzi a bűvártevékenységek különböző formáit.

„Abban a pillanatban, amikor a bűvár lemerül és úszni vagy dolgozni kezd, ugrásszerűen megnövekszik a hővesztesége. Ennek a hőveszteségnek ellensúlyozására rövid időn belül a kiindulási érték sokszorosára emelkedik a hőképződés... A test külső rétege gyorsan hűl,

melegtartalékát kiadja... Abban a pillanatban, amikor hőhiány jön létre, vagyis az úszáskor az izomzatban létrejött hő már nem elégséges ahhoz, hogy a szükséges hőmennyiséget a szervezet számára előállítsa, elkezd reszketni a test. Legkésőbb ebben az időpontban, a reszketés első fellépésekor a bűvárnak ki kellene szállnia a vízből. A túlhűlésnek ebben a szakaszában szubjektív fájdalomérzettel járó hidegérzékelés lép fel a kezeken, lábakon, térden és a genitális részeken. Hosszan tartó hideg által kiváltott reszketés kimeríti a szervezet energiatartalékait.”

Mindezek alapján nyilvánvaló, és a magunk tapasztalásából is éreztük, hogy a hosszú szifonnal a hátunk mögött, vizes ruhában nem lehet az időrabló térképezést huzamosan végezni. Bent kéne lakni, hálósákat és minden szükséges tábori holmit átvinni, ez nem megy. Addig-addig vívódtunk, amíg végül mégis elszántuk magunkat. Elkezdjük térképezni, aztán ha nem megy, akkor legalább néhány fényképet készítünk és a fő irányokat megmérjük.

Kifelé jövet az utolsó folyósószakasz

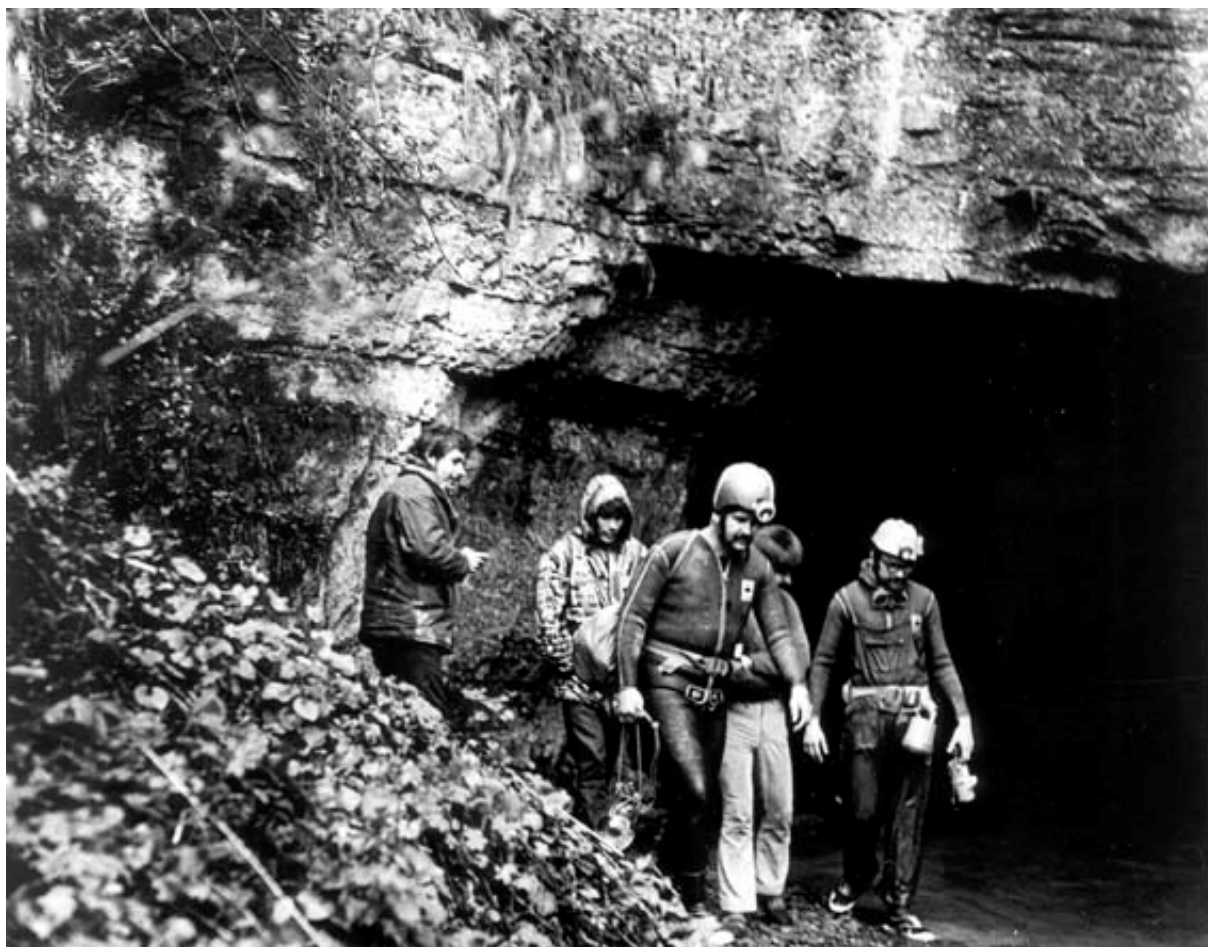
1974 szeptembere ismét ott talált minket.

Mindjárt, ahogy odaérkezünk, behordjuk a holmit. Rögtön megkezdjük a merülést. Az első merülő pár megpróbálja mérni a szifont, de nagyon gyorsan zavarosodik a víz. Nem megy a mérés. Ezután elindulnak, hogy behúzzák a telefondrótot a szifonokon túlra. Előző alkalommal ugyanis távozáskor kihúztuk a hibás vezetékét, melynek – mint otthon kiderült – elszakadt középtájt az egyik ere, minden bizonnyal a túl erős húzás miatt... Tehát elindulnak a fehér dróttal. Úsznak lefelé. Átbújnak a 23 méter mélyen levő sziklaél alatt, majd felfelé indulnak. Látszólag minden rendben van. Egyszer csak sziklafal szegődik melléjük, s mellette felúszva egy ismeretlen hasadékból bukkanak a felszínre. A hasadék tágas, de belőle járat nem vezet semerre, áramlás nem tapasztalható a vízben. Tulajdonképp nem tudják, hova jutottak. Ezt hallva a telefonban, rettentő dühös lettem. Hogy lehet itt eltévedni? Ezzel a nap agyon van csapva, kijönnek. A fehér drót bent hagyják, hogy megjelöljék, hol jártak.

Délután telefonvezetékét fektetünk a táborhely és a szifon között. Az összeköttetés tökéletes.

Másnap mi merülünk bátyámmal. Sodrott, kéterű honvédségi acélkábelt („tyúkbelt”) húzok magam után. Ez lesz a felszíni telefondrót folytatása.

Én „biztosra” megyek, még a karbidlámpámat is magammal viszem. Nálam a bűvárteléfono, bátyám karabinerrel a dróton. Úszunk lefelé egymás mögött-mellett, úgy, hogy mindketten tiszta vízben haladjunk. A helyek ismerősek, mintha otthon lennénk. Előttünk fut a tegnap behúzott fehér kábel. Úszunk lefelé. Átbújuk a 23 méter mélyen levő sziklaélen, mellettem a fehér kábel felfelé törve tűnik el a messzeségben. Elindulok fölfelé az agyaglejtő mentén. Pillanatok alatt felkavarodik körülöttem a víz. Hogy minél kevésbé zavarjam fel a víztérben az agyagot, eltávolodom az agyaglejtőtől és úgy úszom fölfelé. Egyszer csak koppan a fejem: sziklának ütközöm! Odafordulok, és látom a ferdén fölém hajló, sárgálló sziklafalat. Bátyám lent van valahol az agyagos gomolyagban. Most már én sem tudom, hol vagyok. A telefondrót lazán lóg rólam, szólok, hogy feszítsék meg, ez segít majd a tájékozódásban. Nem feszítik. Eltávolodom a fölém hajló faltól, és újra megpróbálom felfelé úszni. Egyszer csak visszaránt a drót! Nem tudom mire vélni, erőltetem a felfelé úszást: az acélbetétes tyúkbél embert is elbír, nem kell félni attól, hogy elszakad. Az erőlködéstől lélegzetem felgyorsul, a drót nehezen enged. Arra gondolok, hogy ha enged is, vajon van-e szabad vízfelszín fölöttem. És ha nincs, akkor így kilihegve forduljak vissza? És hogy adjam a visszafordulás tényét bátyám tudtára a zavaros vízben? Kétségbeejtő helyzet! Ekkor, mintha égből jövő jel lenne, meglátom magam előtt az opálos vízben a felfelé törő fehér kábelt. Tudom, hogy ez a drót, ha nem is jó helyre, de legalább levegős terembe vezet. Úszom fel mellette, a tyúkbél is enged már. Hol van már a dühös magabiztosságom! Felérek és a falon kapaszkodva lihegek. Nagy sokára közeledik bátyám is. Hallom a felfelé törő buborékjait, majd meglátom derengő fényét. Kibukkan. Ő is liheg. Kiderült, hogy lent a zavarosban belegabalyodott a meglazult tyúkbélbe, és alig tudta kibogozni magát, mert aztán meghúztuk a drótot néha két oldalról is egyszerre. Ezért nem feszült meg nekem, mikor szóltam, hogy húzzák. Szorult helyzetében már azon volt, hogy elvágja a drótot, de nem tehetette meg, ezzel az én visszautamat vágta volna el.

Míg mi élvezzük a lét és a kintlét örömeit, addig társaink, Ember Sándor, Dr. Köves Béla és Prágai Albert kihordják a felszerelést a barlangból

A falon kapaszkodva lebegünk a vízben, míg mindezt megbeszéljük. Nyilvánvaló, hogy egy – a Békás-terem előtt belógó sziklaél által lehatárolt hasadékból vagyunk, korán emelkedtünk el az agyagdombtól. Elhatározom, hogy átcserélem a falra kötött fehér kábelt és a rám kötött tyúkbelet. A fehér ugyanis nem sodrott, hanem egybeöntött, ezért kevésbé valószínű, hogy beleakad bármibe, bárkibe. Hogy egyik kezem szabad legyen, felakasztom karbidlámpámat a fejem mellett a falra. Egy csobbanás és eltűnik. Leoldom magamról a drótot, kikötöm egy sziklalebenyre. Épp hogy megmarad rajta. Ebben a pillanatban kézflektorom kialszik. Sötét van. Nyúlok hüvelykujjammal, hogy újra bekapcsoljam. (Néha egy hozzáéréstől kikapcsol. Ilyenkor egy rugó hátralöki azt a mágneset, amely előretolt helyzetében a lámpa belsejében levő érintkezőket összehúzza.) Ujjammal érzem, hogy a kapcsolómágnes bekapcsolt állapotban, a helyén van.

– Világíts már ide egy kicsit! – kiáltom bátyámnak, mert az ő lámpája sem ég. Megszoktuk, hogy kikapcsoljuk, ha nem kell a fény. Közben ütögetem a falhoz a lámpát, hátha csak az érintkezéssel van baj...

– Elszállt a lámpából a mágnes – közli nyugodt hangon. A mágnes útját határoló gyűrű lesodródhatott, és amikor kikapcsolta a lámpát, a rugó kilőtte a mágneset.

– Az enyém meg kiégett – válaszolom.

Nem mintha félnénk a sötétben, de ez a sorozatos balszerencse nyomasztó! Nem akarunk már telefondrótot kivinni, sem telefonálni, sőt még térképezni sem, csak megúszni ezt az egészet, és a kifelé vezető utat!

– Hát szevasz! – búcsúzunk el a sötétben.

– Szevasz! Indulj előre! Majd találkozunk – mondom. Hogy hol, azt csak gondoljuk... És elindulunk. Hosszú percekig lebegünk, küszködünk a feketeségben. Nem esett a nyakunkba egyik kikötött drót sem, szerencsésen kiérünk.

Kint csak ülünk, nézünk egymásra: kemény lecke volt!

A többiek nem értik.

– Mi van? Miért jöttetek vissza? Hol a karbidlámpád? Hol jártatok? Miért nem égnek a reflektoraitok?

Nagy nehezen kinyögjük. Szótlan mindenki. Nem tesznek szemrehányást, de nincs is kedve már senkinek a tervezett nagy tettekhez.

Megpróbáljuk kihúzni a drótokat, de csak egy darabig jönnek, aztán elakadnak. Elhatározzuk, hogy másnap még kitakarítjuk a gubancot a szifonból, aztán elvonulunk.

A másnap merülő társunk, Plózer Pista** egy nagy tyúkbél-gubancot talál a szifonkapu környékén. Lehullott a kikötött rész és elakadt. Késsel vagdossa, fűrészezi, majd zsákba gyömöszöli a levágott darabokat. Amikor már nem lát semmit, kijön. Most már sikerül kihúzni a fehér kábelt és a másik elvágott darabját.

A tapasztalatok súlyával megrakodva távoztunk Csarnóházáról. Kéziratom átolvasása után azt mondja anyám: „Most már legalább én is tudom, hogy miért hallgattatok olyan nagyokat, amikor harmadszor jöttetek haza onnét!”

Világossá vált, hogy az előző utunk alkalmával végzett feltáró munkával eljutottunk a korszerű felszerelésünk, a tengeri mélységekben és hazai hideg vizekben edzett testi erőnlétünk által megvalósítható határokig. A további kutatáshoz a mi eredményünk alapján más módszerekkel kell hozzáfogni. Két módszer kínálkozik. Az egyik: tárot hajtani az átúszott szifonok fölött a második szifon végéig. A másik szerényebb: a fennsík víznyelői felől bon-tással próbálkozni, hiszen most már biztos, hogy van hova bejutni.

** Plózer István 1977-ben, hévízi merülése közben halt meg.

Szerencsés balesetek: a tapolcai Tavas-barlang

Csodálatos, zölden derengő, langyos vizekről fogok most írni.

A Föld mélyéről feltörő forró vizek esetenként meleggé lehűlve, hideg vízzel keveredve olyan barlangokban jutnak a felszínre, amelyek ember számára is járhatók. Akad néhány ilyen hazánkban is, többek közt Tapolcán, Budapesten, Hévízen, Beremenden. Ezekben a merülés jellege és várható eredménye is más, mint az eddig megismert hideg vizes, patakos barlangokban. A víz nem gorombán hideg, hanem langyos, néha kellemetlenül, sőt veszélyesen meleg. (Ha a víz hőfoka 37 °C körül van, a test nem tud hőt leadni, hőt szabályozni, s így túlmelegszik.) A barlangjárat modellje sem olyan egyszerű, mint a korábbi – víznyelő, barlangi patak, forrás – elrendeződésű barlangoknál, amelyek a felszínhez viszonylag közel fekszenek, és azzal szoros kapcsolatban vannak. A melegvizes barlangokban a járat akármerre mehet, esetleg egyenesen a Föld mélye felé, hiszen végső soron onnan jön a víz, mert a mélységben tud felmelegedni. Milyen mélyről jön? Ezt csak becsülni lehet abból, hogy ismereteink szerint átlagosan 33 métert kell lemenni a Föld belseje felé ahhoz, hogy a hőmérséklet egy fokot emelkedjen. Ebből nyilvánvaló, hogy ezeket a barlangokat a mai viszonyok között feltárni nem tudjuk, mert mostani felszerelésünkkel 50 méter az a mélység, ahova még különösebb nehézség nélkül merülhetünk, de különleges eszközök sem tesznek lehetővé néhány száz méternél mélyebb merülést barlangi járatokban.

Ezeknél a barlangoknál tehát meg kell elégednünk a részleges feltárással, de az élmény és az ismeretanyag, amit ez a munka nyújt, kárpótol érte. A kutatásuk szinte nyugdíjas-tevékenységnek mondható a hideg vizes barlangokéhoz képest, kiválóan alkalmasak kezdők gyakorlására, s ezen túlmenően mindegyikhez kapcsolódik valamilyen idegenforgalmi, gyógyászati vagy egyéb gazdasági érdek. Így szinte természetes, hogy ezeken a helyeken merülni csak a területet kezelők által megszabott feltételekkel lehet.

1974. november 10-én nyílt alkalmunk bátyámmal együtt merülni Tapolcán a Tavas-barlangban. A merülés egyik feltétele az volt, hogy ne zavarjuk az idegenforgalmat, ezért csak éjszaka lehetett merülni, hogy a reggeli nyitásra már letisztuljon a víz.

A tapolcai Tavas-barlangban a víz alá beépített reflektorok sajátos hangulatot keltenek

A barlangot már huzamosabb ideje kutató két búvárklub, az FTSK Delfin és a VMTE Nautilus egyesület vendégeként merültünk. Mivel csak szárazföldről ismertük egymást, egy rövid, biztonságos szakaszt jelöltek ki számunkra merülési útnak, és felkészültek a legrosszabbra. A csónakázó körjáratot víz alatt keresztben összekötő rövid ágban merülhettünk.

Megrakott kocsinkkal megálltunk a kihalt tapolcai mellékutcában. Mellettünk a barlang fölé épített fogadóépület. Felszerelésünket magunkhoz véve elhaladunk az üres pénztárfülke előtt, ráfordulunk a levezető lépcsőkre. Civilizált merülőhelynek ígérkezik. Villanyvilágítás! Rövid lépcsőlejárás után hosszúkás terembe érünk, amelynek túlsó végén ott csillog a víz. De milyen víz! A levegőn és a víz alatt elhelyezett reflektorok nappali fénnel árasztanak el mindent. A falak sárgák, a víz pedig a zöld minden árnyalatát mutatja. Valaki kikapcsolja a víz feletti reflektorokat, s most a víz mint fényfolyam világít. Gyönyörű!

A tapolcai Tavas-barlang civilizált merülőhely, kiépített part és villanyvilágítás van

Beöltözünk a merüléshez. A hely valóban kényelmes, a föld száraz, van kerti pad, a vízhez lépcső vezet le, csónak is van, a víz 18 fokos. Néhol apró halakat látunk úszkálni benne.

A házigazdák figyelik felszerelésünket, mozdulatainkat. Látom, aggódnak.

Minden kész, fényképezőgép a nyakba, indulunk.

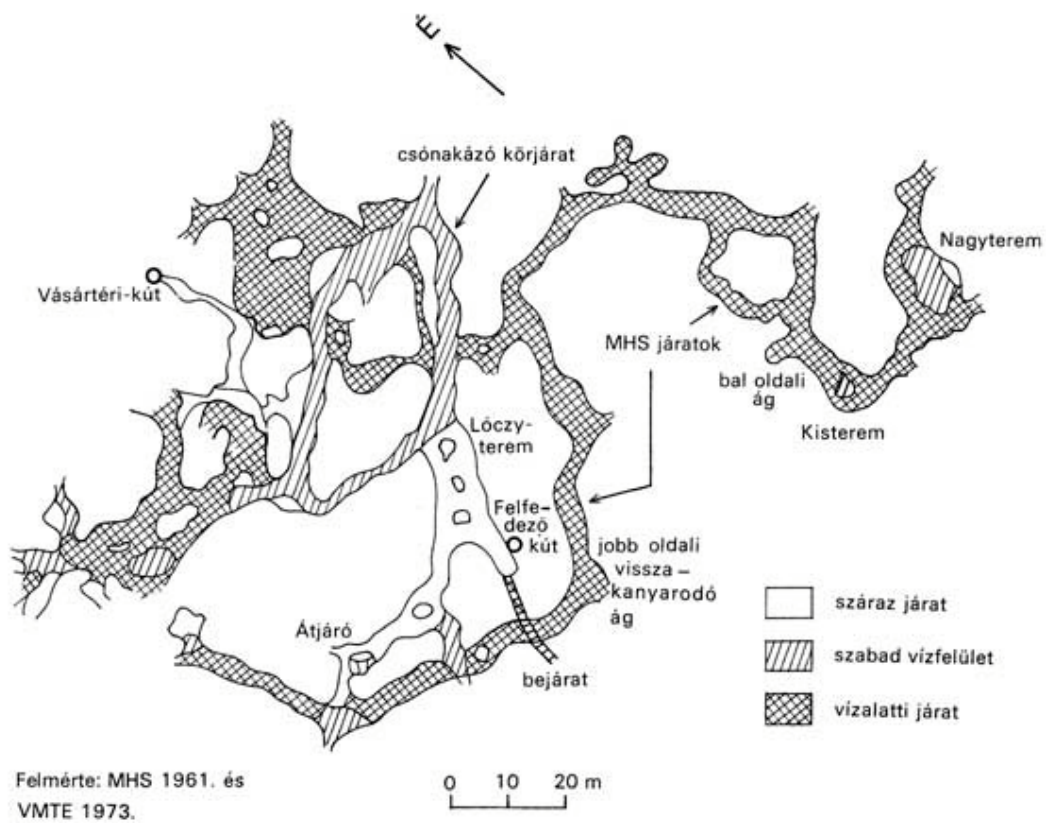
Lemerülök a kijelölt ponton, körülvesz a jól ismert víz alatti csend. Itt mindjárt át kell bújni egy szűkületen. A fal finoman mállik a kezem alatt, ködszerű felhő burkol be. Előrelendítem magam a halványsárga derengésből. Mesészerű! Az időtlenség érzésével lebegek a sárga falakkal keretezett, zöldeskéken távolba vesző járatban. Nem szorítja vaskapocsként fejemet a csontig ható hideg víz, úgy érzem, itt akármeddig lehetnék, összeolvadva ezzel a fenséges varázslattal. Itt jó nekem! Ez egész más víz alatti világ, mint amit eddig ismertem!

Félrehúzódok, bátyám is mellém ér. Szemlélődünk. Lassan haladunk a széles, lapos folyosóban. Dübörögve száll fel a kilélegzett levegőnk. Vakuink villannak. Itt aztán lehet és kell is fényképezni!

A sárga felhő időről időre beborít, ahogy érintjük a falakat vagy a földet, ezért muszáj folyton továbbmenni. Lassan elfogy a járat.

A túloldalon már várnak ránk. Örülnek, hogy élve befutottunk.

Első merülésünk után társaságunk polgárjogot nyert a korábban odajárókkal közösen, vegyesen végrehajtandó merülésekre.

A tapolcai Tavas-barlang térképe

KÉP: Merülés előtt Tapolcán [44.jpg]

1975. január 19-én merültünk újra Tapolcán.

A gárda eléggé összetett volt. Köztünk volt Plózer Pista, aki tapolcai születésű s hivatásos bűvár lévén a barlang víz alatti részeit nagyon jól ismerte. Volt olyan köztünk, aki izgatottan készült első barlangi merülésére.

A program is ennek megfelelően oszlott meg. Az egyik cél az volt, hogy kiszedjük a járatokban hosszában végigfeszített két milliméter vastag perlonzsinórt. Az 1961-ben az MHS által végzett feltárás és térképezés során ezekkel jelölték a beúszott járatokat. Ezek az erős, vékony zsinegek gyakran a plafonon feszültek végig, és a zavaros vízben, visszatéréskor veszélyessé váltak, ha hátul a reduktorba beleakadtak, mert oda nem tud hátranyúlni a bűvár. Mivel Tapolcán hagyománnyá vált a tekerős telefondróttal való merülés, ezekre a zsinórokra nem is volt már szükség.

Ezenkívül számunkra a barlang megismerése volt a cél, a kevésbé gyakorlottak számára pedig a tapasztalatszerzés.

Elsőként Csávosi Lajossal ketten merülünk az MHS-járat jobb oldali ágában, amely visszakanyarodik a levegős termék alá. Ennek ismert végpontja 145 méterre van a merülés helyétől. Közben két helyen lehet a felszínre bukkanni, a legelső levegős terem hatvan méterre van. Lajos úszik elől, s szedi fel a kezére a bent levő perlonzsinórt, én pedig mögötte úszva folyton szemmel tartom őt. A járat a végén szűk, omladékos szűkületben folytatódik, oda már nem lehet beférni. Az omlás mellett balra egy felszíni kút falazott oldala látszik.

Mialatt mi itt merülünk, Plózer Pista Szilágyi Karcsival az MHS-járat bal oldali ágának mintegy 200 méteres folyosóját ússza végig.

Mind a négyen visszatértünk a merülésből. Most következik az ilyen éjszakai merülés legfárasztóbb szakasza: a várakozás. Meg kell várni, míg a víz letisztul. Ez a lassú áramlás és a nagy víztér miatt több óráig tart.

A következő négyes: bátyám Irsai Sanyival a bal oldali MHS-ágba, amelynek csak a vége felé vannak levegős termék, a jobb oldali ágba pedig B. Gábor, egy általunk víz alól nem ismert, de már barlangot járt bűvár egy, szintén már barlangibűvár-tapasztalattal rendelkező bűvárral, dr. Köves Bélával.

A merülés előtt Béla az átlagosnál nyugtalanabb. Olyan helyen akar merülni, ahol levegős termék is vannak, amikben fel lehet jönni a felszínre. Ennek a kívánságnak semmi akadálya. A választás az MHS jobb oldali ágra esik. Ebben az ágban – mint írtam – 60 méterre van az első levegős terem, ezután a 145 méterre levő végpontig tovább hat. Ugyanakkor nem akar B. Gáborral merülni, mert nem ismeri. Mivel a többi merülőpár már kialakult, neki nem jut más. Ezt megelőzően az MHS-járat bal ágába indul Irsai Sanyi és Péter bátyám. Sanyinál van a telefon, én vagyok a biztosító bűvár. Béla idegesen készül a merülésre. Ezalatt a bal oldali járatban merülők rendben haladnak előre, hangjuk, lélegzésük tisztán hallatszik a kagylóban. A jobb oldali ágba indulók közül Béla lesz a telefonos. Beteszi a ruhája alá a hallgatót, mikrofont. Az ő vezetéket a hangszóróval ellátott erősítőhöz kapcsoljuk.

Elindulnak. Én, mint biztosító, a parton a víz alatti fényképezőgépet készítem elő a merüléshez. Minden a szokásos mederben folyik. Mellettem van egy 2×5 literes légzőkészülék.

Úsznak befelé.

A felszínről is jól látszik a víz alatt levő bűvár

Hosszú idő telik el.

Halljuk Béla lélegzetvételét. Időnként szól, de nem értjük. Beszéde összekeveredik a kilélegzett levegő zajával. Régen bent vannak, valószínűleg a visszaindulást közölték a telefonban.

Egy idő múlva furcsa hangok kezdenek hallatszani a hangszóróból. Zavaros, érthetetlen szavakat hallunk. Nyugtalanság kezd úrrá lenni rajtunk. Pista visszakérdezi:

– Nem értem, mondd érthetőbben!

Utána megint zavaros foszlányok. Aztán érthetőbben:

– Plózer, Plózer! Hallasz?

– Igen, hallak, mondjad!

Ismét csönd, majd újra:

– Plózer, Plózer, hallasz? A választ nyilván nem érti. Valószínűleg elcsúszott Béla füléről a hallgató, mert ha az áramkör szakadt volna meg, akkor mi sem hallanánk semmit.

– Igen hallak, mondjad! – válaszol Pista, majd hozzám fordul:

– Készülj fel a merülésre!

Egyszerre tisztán, úgy, hogy mindenki hallja, felhangzik:

– Gyertek értünk, gyertek értünk! Gyertek értünk! Gyertek értünk! Gyertek értünk!

Ekkorra már elmúlt a bizonytalanság keltette nyugtalanúságom. Tudom, hogy bajban vannak, segíteni kell! Pillanatok alatt fel vagyok öltözve.

– Kérdezd meg – szólok Pistához –, hogy levegős teremben vannak-e!

– Biztos, hiszen egészen tisztán hallatszott a segélykérés – felel Pista.

Nem egészen értem, mi baj lehet, ha levegős teremben vannak, és mit tudok segíteni, ha ők nem tudnak egymáson segíteni. Mindegy, filozofálni nincs idő, menni kell rögtön.

Elindulok. Viszonylag tiszta a víz. Körülbelül 5 méter után elérem az MHS-járat szétágazását, s itt fénypászma-villódzást látok szemből.

Tapolcai víz alatti táj

Béla tekeri fel a telefondrótot velem szemben, kifelé jövet. A csévére ráerősített lámpa kéréje ugrál. Egyedül jön. Közel érve látom ijedt arcát, s kérdezem:

– Mi van?

Mire ő hátranéz, és egy mozdulattal felel:

– Nem tudom!

Nyilvánvalóvá vált előttem, hogy a srác elveszett. Úgy gondolom, hogy ha előbb nem, most ő is rájött erre. Rá van kötve a drót, ruhájában a telefon, levegője van bőven. Célszerű cselekedete az lenne, hogy visszafordul, és megpróbálja megkeresni társát. Visszafordulok, s kiúszik utánam. Kint közlöm, hogy elveszett a srác. Meglepődöm, hogy Béla is most érti meg, mi történt. Eddig azt hitte, hogy a zavaros vízben a kötél mellett kiúszott B. Gábor, és én azért úsztam el egészen hozzá, mert ő kérte a segítséget, s nem tudhattam, mi van vele.

Béla levetkőzik, átveszem a telefonját és visszaindulok. Közben Pista értesíti a másik két merülő közül Sanyit, akinél kettejük közül a telefon van, hogy forduljanak vissza, mert ez és ez történt. Ők most 190 méter távolságban vannak. Indulok keresni. A szifon előtt állva még

kiszólok, hogy legkésőbb 30 perc múlva visszajövök. Itt Tapolcán gyakorlatilag nincs mélység, a járatok épp csak a felszín alatt mennek, így a palackban levő levegő is sokáig elég.

Elindulok. A víz nagyon zavaros, ami érthető, hiszen az előbb jártunk itt. Beúszom vakon a bal oldali járatba induló vezeték mentén egy darabig, majd megérzés szerint jobbra tartva úszom. Benyomakodom két testhossznyira egy lapos járatba. Látni semmit nem látok, és egyáltalán: nem vagyok biztos benne, hogy jó irányba haladok. Ezért visszatolatok, hiszen a keresett járat sehol sem ilyen szűk, majd megfordulok és kiúszom. A szifonnyílást már két méterről tisztán látom, ezért úgy gondolom, hogy pár perces várakozás után próbálkozom újra. B. Gábornak bent legalább egy órára van levegője, de ha nem így lenne, akkor sem lehet mást tenni. Kiérek.

– Nem találom a jobbra vezető járatot.

Pista összenéz Lajossal, aki már szintén többször merült itt Tapolcán.

– Beöltözöm – szólal meg Lajos.

Pista hozzám fordul:

– Hajlandó lennél elindulni a jobb oldali járat túlsó vége felől, ami a száraz járatból egy szifonon át könnyen elérhető?

– Igen – válaszolom, és megkérek valakit, hozza le a kocsiból a 120 méteres szalagkábelt, hogy legyen vezetőkötelem, amit letekerhetek.

Mit érezhet most B. Gábor, mi futhat át az agyán bent, ahogy várja, hogy megkeressék? Biztosan kiszámolta már, hogy hány perc még a világ!

Ebben a pillanatban a bent levő két merülő vezetékén kibukkan egy bűvár.

– Na, erősítés érkezett a kereséshez – gondolom.

Amikor feljön a felszínre, akkor látjuk, hogy nem a kettő közül az egyik, hanem az elveszett harmadik! Egyszerre leszakad a feszültség mindannyiunkról! Nagyon megkönnyebbülök én is. Ahogy kiköpi a csutorát, első szava az:

– Többet nem jövök barlangba! – alig van hangja.

Kisegítem a parthoz, levesszük róla a felszerelését.

Milyen csodával határos módon került elő ez a fiú ebből a zavaros vízből?

Közben visszaér a másik két merülő is. Kissé értetlenül állunk, csak bátyám nincs meglepve. A következőket meséli:

– Jöttünk kifelé. Akkor már tudtam, hogy elveszett a srác. Az első levegős teremben mondta Sanyi. Már jó sokat jöttünk, amikor egy uszonycsapást éreztem a maszkom előtt. Rögtön tudtam, hogy ez nem lehet más, csak ő. Nyilván megszegte a szabályt, hogy ha elvész, maradjon egy helyben, hogy meg lehessen találni. Jól megfogtam a telefondrótot, nehogy én is elveszek, és előrelöktem magam. Elkaptam a tagot, kezébe adtam a zsinórt, és mutattam, hogy menjen. Így lett meg – fejezi be.

Bizarr, éles szélű sziklaperecek. Itt nem lehet magunk után húzni a telefondrótot, csak letekerni magunknak

És hogy veszett el?

– Ahogy elindultunk befelé – meséli Béla –, kezdetben minden rendben volt. Megnyugodtam, ahogy láttam, hogy a srác jól mozog a vízben. Tekertem lefelé a telefondrótot, úsztunk befelé. Egy idő után elvesztettük a fő járatot, szűk, lapos járatokba keveredtünk. Levegős terem sehol sem volt. Nem volt érdemes továbbúszni, ezért jelt adtam, hogy forduljunk meg. Elindultunk kifelé. B. Gábor előttem úszott a zavaros vízben. Lassabban haladtam, mint ő, nekem a telefondrótot kellett felfelé csévélnem, így időnként a felkavart vízben el is tűnt a szemem elől. Ez természetes visszaúszáskor. Szándékosan is le szokás maradni, hogy az elől úszó a zavaros vízben ne rúgja le a maszkot az ember arcáról. Az elől úszónak teljes biztonságot nyújt a markában tartott drót, nem tévedhet el. Az egyik helyen váratlanul beleütköztem a vízben derengő uszonyaiba. Megálltam s vártam, hogy továbbinduljon, hiszen ilyenkor a hátul levő nem tehet mást. Éreztem, hogy küszködik a járat keresésével. Készüléke hangosan döngött a sziklaboltozaton. Szorult helyzetben volt. Mozgásából éreztem, hogy egyre nyugtalanabb. Megpróbáltam előrenyúlva eligazítani a készülékét, de a szűk hasadékban ez nem sikerült. A szűk járat okozta kellemetlenséget fokozta, hogy egy – az MHS által bent hagyott – damilgombolyagba is belekeveredtünk. Ez roppant kellemetlen és veszélyes dolog, mert a beöltözött bűvár nagyon nehezen tud a hátához, nyakához nyúlni. Elővettem a bűvartörömet, és kezdtem elvagdostni a damilt. Ez jó hosszú időbe tellett, de végül is kiszabadultunk belőle. Ennek ellenére B. Gábor nem tudott tovább úszni. Egyre gyorsabban vette a levegőt. Nyilvánvalóvá vált előttem, hogy segítség nélkül nem találja meg a járatot. Valószínűleg teljesen a telefondrót útját igyekszik követni, pedig a drót nem mindig a legtágasabb résen húzódik. Ezért úgy gondoltam, hogy a legbiztosabb lehetőség a kijutásra, ha a telefondrót mentén valaki velünk szembe úszik, s előlről segíti ki B. Gábort a szűkületből. Ezt a gondolatsort mondtam be a telefonba, hogy megértsék kint a helyzetet, s a biztosító tisztában legyen azzal, mit várunk tőle, mire van szükségünk. Hosszú közlésemre érthetetlen,

tompa recsegést hallottam válaszul. Rájöttem, hogy ilyen hosszú, bonyolult szöveget nem is érthetnek meg. Ezért megpróbáltam tagoltan, röviden segítséget kérni. Ezt többször megismételtem. A telefonból továbbra sem hallottam semmit, nem tudhattam, hogy értették-e, amit mondtam. Kezem egész idő alatt B. Gábor uszonyán tartottam. Egyszer csak éreztem, hogy az uszony kicsúszik a tenyerem alól, társam továbbindult. Kimondhatatlanul megkönnyebbültem, mert már én is kezdtem elbizonytalanodni és idegessé válni, hiszen ha ő nem mozdul előlem, akkor én sem tudok kijutni. Miután szabad volt a járat, továbbúsztam kifelé, s közben tekertem föl a telefondrótot. B. Gábort a zavaros vízben továbbra sem tudtam szemmel tartani. Már majdnem kiértem, amikor veled találkoztam – fordul felém Béla –, s nem is sejtettem, hogy baj van. Te megfordultál, kiúsztál, s én utánad úsztam. Kiérve hasított belém a felismerés: B. Gábor még nem úszott ki. Iszonyú volt a gondolat, hogy társam, akivel együtt kellett volna kijönnünk, valahol a sziklák alatt a vízben maradt. Láttam, mennyire feszült a hangulat a kintlevők között, s magam sem tudtam, hogy történhetett ez. S hogy rajtam múlt-e? Éreztem, hogy nem, de mégis nyomasztó, hogy rossz előérzetem beigazolódott – fejezi be Béla elbeszélését.

B. Gábor a következőket mondja:

– Nagyon röstelltem az ügyet, hogy mint egy kezdő, elvesztettem a fejem, s ahelyett, hogy – ha már elejtettem a drótot – ott helyben vártam volna meg, míg értem jönnek, elúsztam onnan.

Csak lassan nyugodtak meg a kedélyek. Magamban elemzem a történeteket. A többiek is magukba mélyedtek.

Tulajdonképp több hiba történt. Az eset fontos tanulsága, hogy nem elegendő a drót mellett úszónak a markában tartani a drótot. Meg kell oldani azt, hogy akkor se vesshessen el, ha a drót kicsúszik a kezéből. További tanulság: nagyobb gondot kell fordítani a bűvár telefonhallgatójának elhelyezésére s elcsúszásának megakadályozására. A technikai hibák mellett azonban legalább ilyen súlyúak voltak az emberi tényezők. Azt mondani „miért merült Béla, ha ideges volt”, nem lehet, mert olyan ember nincs, aki egy-egy barlangi merülés előtt ne lenne feszültebb hangulatban, netán idegesebb, mint máskor. Minden egyes barlangi merülés – kockázat. Ezt nem lehet letagadni. Az elkerülhetetlen feszültséget azonban nem szabad fokozni. Helytelenül ezt tettük, amikor gyakorlatilag kényszerítettük Bélát, hogy azzal a partnerrel merüljön, akivel kifejezetten nem akart merülni. Hiba volt részéről, hogy ennek a kényszernek nem állt határozottan ellent. Ugyanakkor ha ezt megteszi, s kijelenti, hogy akkor inkább nem merül, a közhangulat valószínűleg ellene fordul, s „kicikizi”. Nyilvánvaló, hogy a szerencsés kimenetelű balesetet jobb csapatszellem esetén elkerülhettük volna.

A barlangi bűvárkodáshoz készült azóta a hivatalosan kiadott *Barlangi Merülések irányelvei* (Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat, víz alatti barlangkutató szakosztály, Budapest, 1978. szeptember). Természetesen minden helyzetre nem ad konkrét előírást, mert ezt a tevékenységet mindig az adott körülményekhez és lehetőségekhez messzemenően alkalmazkodva kell végezni. Ehhez azonban alapvető az önkontroll és a jól átgondolt higgadt cselekvés.

* * *

Legközelebb 1975. február 9-én merültünk Tapolcán.

Minden ugyanúgy kezdődött, mint előző alkalommal. Lajossal ketten indultunk, hogy zsákba gyűjtsük az MHS bal oldali ágban a maradék madzagokat, drótköteleket, a korábban összetekert, de bent hagyott gombolyagokat.

A múltkori eset tanulságaként Lajos egy kötélrabbal karabinert köt a csuklójára, s a karabinert rácsattantja a telefondrótra.

Elindulunk. Lajosnál a zsák, nálam a telefondrótdob. Én tekerem le a drótot, ő szedeget. Mellettem-mögöttem úszik, a drót nem engedi elém kerülni. Ahol nagy gubanc van letéve, ott segítek neki tartani a zsák száját.

A karabinert állandóan csúsztatni kell a telefondróton, ez Lajost eléggé zavarja a perlonzsinór föltekérésében. A víztér nagy, jól látjuk egymást. Lajos lekapcsolja magát a telefondrótról. Látom ezt, s tudomásul veszem. A múltkor is így mentünk, és velünk nem történt semmi baj. Vigyáztunk egymásra.

Így jóval gyorsabban tudunk dolgozni. Az egyik helyen egy egyszemélyes keresztmetszetű mellékág csatlakozik be jobbról. Vékony perlonzsinór tűnik el benne. Lajos beúszik, tekeri föl a zsinórt. Ezek helyett a zsinórok helyett hajlékony, ujjnyi vastag műanyag csövet szándékozunk behúzni, mert abba nem akadunk bele, erős, és mindig felúszik a plafonra.

Közvetlenül Lajos mögött úszom, a zavaros vízben csak kék uszonyait látom. 10–15 méter után megáll. Nekiütközöm, én is megállok. Várok, hogy továbbinduljon.

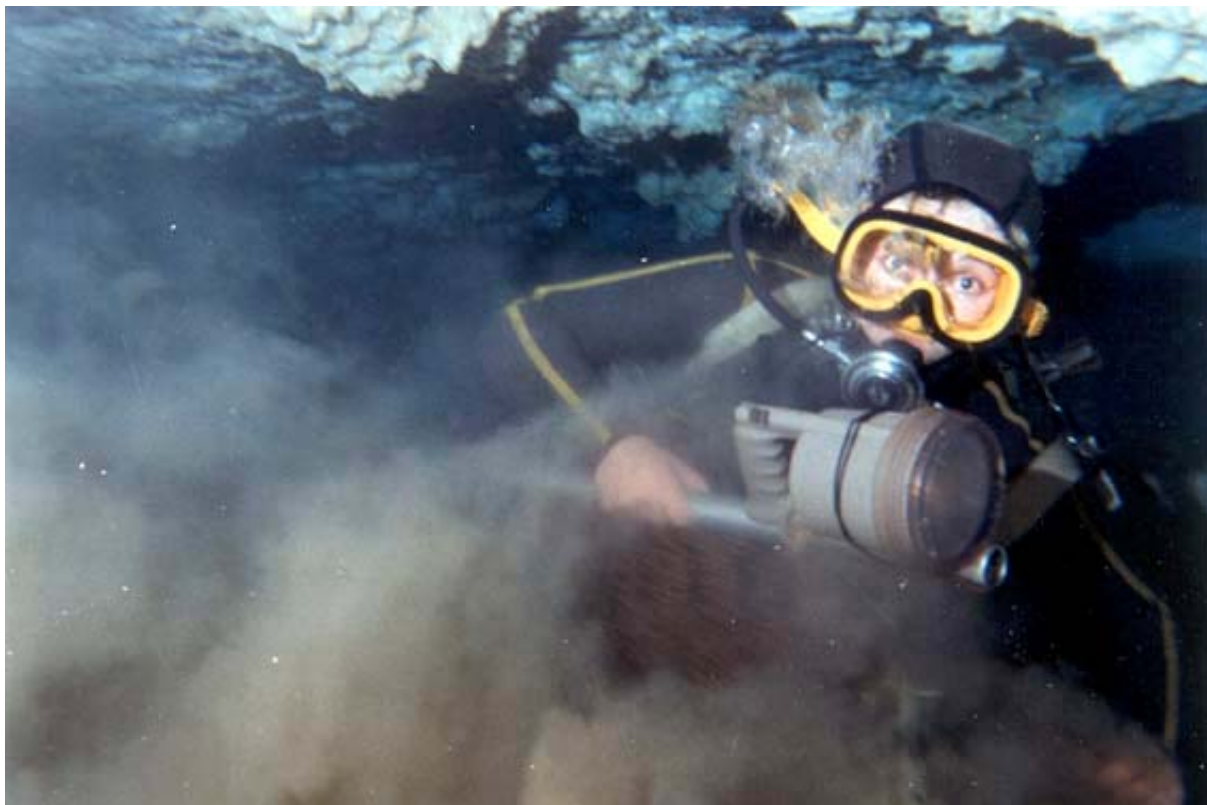
Nemsokára eltűnnek az uszonyai, én is indulnék utána. Nem lehet. Fálnak ütköztem. Mi van itt? Hol van Lajos? Visszament volna? Azt éreznem kellett volna, mert biztosan meglök, ha egyáltalán elfér mellettem. A telefondróton sem érzem, hogy rajta lenne. Csak előttem lehet! Talán kicsit felfelé kell keresnem a járatot. Tapogatok fölfelé, jobbra, balra. Sehol sincs úszható nyílás. Ez lehetetlen! Talán mégis visszament, és most a leágazásban vár. Visszaúszom hátrálva – megfordulni nincs hely – s közben tekerem fel a drótot.

A járat falaitól eltávolodom. A főágban vagyok. Lajos sehol. A drótot nem rángatja, pedig úszás közben ez elkerülhetetlen. Különben sem fért volna el mellettem. Mégis kell lenni valami továbbvezető ágnak odabenn. Be újra a szűk csőbe! Már semmit sem lehet látni. Tapogatok. Itt van megint a vége. Nem mehetek tovább! Várok.

Valahol itt kell lennie. Érthetetlen! Telik az idő. Fázni kezdek. Valamit csinálni kell.

– Biztos visszament, s a főágban továbbúszott, s azt hitte, jövők én is – folytatom magamban az előbbi gondolatot.

– Ez nem valószínű, mert miért ne várt volna meg? – vetem ellen magamnak, a szűk járat végén, a zavaros vízben fekve.

A víz csak addig kristálytiszta, amíg a búvár fel nem kavarja a fenéken ülő finom agyagot

– Akkor kiúszott a drót mentén.

– Ez sem valószínű, mert miért úszott volna ki „szó” nélkül? – fejezem be a néma párbeszédet.

A legokosabb, ha itt hagyom a drótdobot arra az esetre, ha mégis itt lenne valahol, kitaláljon, és azért is, hogy esetleg később tudjam, hol keressem. Kiúszom körütekinteni, nincs-e valahol útközben a dróton, s ha nincs rajta, a másik drótdobbal bejövök, és végigúszom a főágat.

Kiúszom a drót mellett. Az utolsó ötven méteren már tiszta a víz. Kint csodálkozva fogadnak.

– Ez a hülye Lajos elkódorgott, megyek be, megkeresem. Adjátok a másik dobot! – mondom. Röviden vázolom a történeteket. Plózer Pista rögtön öltözni kezd. Visszaúszom.

Zavaros vízben érem el a szűk cső kiágazását. Továbbúszom a főágban, s ott is teljesen zavaros a víz. Jár előttem valaki? Tapogatózva úszom tovább. Laposabb járatrészbe érek, majd újra tágabb lesz a keresztmetszet. Úszom előre. A járat egyszer csak teljesen ellapul. A víz zavaros. Jobbra-balra keresgélek, hátha épp a járat fala felé akarok továbbúszni, amikor az orrom előtt egy vékony perlonszín vezet föl a plafonra, s ott van kikötve. Tudom, hogy ez az MHS szerint a járat végpontját jelenti. Nyilván beúsztam egy mellékágba, különben el kellett volna érnem a levegős Nagyterembe. Csomót kötök távolságjelnek a telefondrótra, és visszafordulok.

Kiúszom. Plózer Pista vág neki a további keresésnek. Beúszik a drót mentén.

Visszatérve elmondja:

– Ahol a dob volt letéve, ott a járat elszűkül, nem lehet továbbmenni. A drótot feltekertem a tiszta vízig, s ott letettem. Onnan fogom tovább keresni Lajost, ha a víz letisztult. Most nem tudok tájékozódni. Várni kell!

– S ott, ahol a dob volt, ott tűnt el előled? – fordul hozzám.

– Igen. Én sem értem, hova lehetett – válaszolom.

Nézünk egymásra. A három héttel ezelőtt történtek még frissen élnek bennünk. S most újra elveszett egy ember. Segít majd megint a szerencse?

Amíg a víz kitisztul, az három óra. Lajos levegője legalább két és fél órára elég, de legfeljebb három órára. A megtaláláshoz is idő kell. Mit tegyünk? Valahogy időt kell nyerni! Ha eltalált a Nagy-teremig, akkor ott kuksol a levegőn és várja, hogy érte menjünk, és semmi sem sürgős. De ha nem?

Valaki előáll a következővel:

– Ha kivesszük a tóban – melyet a barlang vize táplál – a lefolyó zsilip felső deszkáját, akkor gyorsabb lesz az áramlás, hamarabb tisztul a víz, sőt a vízszintsüllyedéssel még új levegős termék is képződhetnek, amik segíthetnek Lajoson.

Tudjuk, a zsilipet kivenni önhatalmúlag nincs jogunk, engedélyt kéne kérni, de most kihez mennénk éjszaka? Nincs sok idő, dönteni kell!

Néhányan elindulnak kivenni a zsilipet.

Lehet, hogy holnap itt nem fognak csónakázni az idelátogatók az alacsony vízszint miatt, lehet, hogy nagy botrány lesz belőle, de lehet, hogy ez menti meg Lajost!

Mit lehet még tenni? Hárman összeszedjük azokat a készülékeket, amelyek nincsenek már egészen tele, és betesszük az UAZ-ba. Kihajtok a város szélén túlra.

Sötét szántóföld mellett kirakjuk a benzinmotoros kompresszort a kocsiból, és kezdjük tölteni a palackokat. A kompresszor berreg.

Távolról látszanak a Tapolcára jellemző háromágú házak. Nagyon magas, csillagos az ég. Mi lesz? Lajos, aki sose félt, benn pusztul a sziklák alatt, mint egy kutyakölyök?

És akkor vizsgálat lesz és szakértők! Akik majd eldöntik, ki cselekedett helyesen és ki nem! És mi lesz, ha az ő igazságuk más, mint az én igazságom?

Berreg a kompresszor. Telnek a palackok, telik az idő. Hideg, fázós februári éjszaka van.

Visszahajtunk.

Letelt a két és fél óra. Pista szótlanul beöltözik és elindul. Telefont nem tett a ruhája alá, s ezt most – furcsa, de – nem kifogásolja senki. Talán egyedül akar lenni a barátjával? Nagyon hosszú idő telik el. Szótlanul várunk.

Jön az első buborék.

Kiúszik valaki. Kék palack!

– Itt a Lajos! – kiáltok fel.

Látni lehet, hogy szakad le mindenkiről az elmúlt három óra nyomasztó bizonytalansága. Kijönnek. Lajos vigyorog:

– A fene egye meg, ez a merülés pont olyan jól is sikerülhetett volna, mint a múltkori!

Megköszönöm Pistának.

– Hát ez természetes – hárítja el.

Lajos továbbra is vigyorog, ő is örül, hogy meglett. Megköszöni mindenkinek, elnézést kér, majd mesélni kezd.

– Ott egy szűkület van. Ahogy odaértem a tiszta vízben, megálltam és benéztem, hogyan lehet átférni, mert a zsinór, amit tekertem, ment tovább. Nagy nehezen áttuszkoltam magam, majd az első tágabb helyen megálltam és vártam. Aztán, hogy Gabi nem jött, lekötöttem a falról a madzagot, ami ott ért véget, és visszaindultam. A zavaros vízben azonban nem tudtam átjutni a szűkületen. Ekkor jöttem rá, hogy milyen helyzetbe kerültem, s megértettem, hogy miért vártam hiába. Megfordultam és továbbúsztam a járatban. Eljutottam egy elágazáshoz, amit megismertem, mert három vastag perlonkötél van ott összekötve. Irsai Sanyi magyarázott erről egyszer. Elindultam a bal oldalin, hogy a Nagy-terembe érjek, ahol már jártam, s ott levegő van. Ahogy úsztam, egyszer csak elfogyott a perlonkötél, amit követtem. Ekkor kikerestem a zsákból egy korábban felszedett zsinórt, azt hozzákötöttem a perlonkötél végéhez, és folytattam utamat. A zsinór épp elfogyott, amikor egy kis légterű terembe értem. Továbbúsztam, szerencsémre most nagyobb terembe jutottam, a harmadik pedig már az a bizonyos Nagy-terem volt. Itt ki is lehet feküdni a partra. Kimásztam, elzártam a készüléket. Kiszámítottam, hogy a terem levegője legalább húsz órára elég. Hanyatt feküdtem, elzártam a lámpámat és vártam. Jól számítottam, nagy sokára befutott Pista. És ne haragudjatok, ennek az egésznek én voltam az oka – fejezi be Lajos.

Tiszta beszéd.

A tanulság belőle az, hogy ha valaki nem használja a nagyobb biztonságot adó, de őt a mozgásában korlátozó segédeszközt, akkor kritikus helyzetben nagyobb körültekintéssel kell élnie, nagyobb felelősséggel kell döntenie. S ez nemcsak a barlangi bújázkodásra igaz.

A merülést folytattuk. Plózer Pista és Irsai Sanyi letekertek százhusz méter műanyag csövet, végigfektetve az északnyugat felé induló ág egyik járatába. A többi tervezett merülés is zökkenőmentesen zajlik.

Hajnali ötkor visszatesszük a kiemelt zsilipet a helyére, fóliával alaposan leszigeteljük.

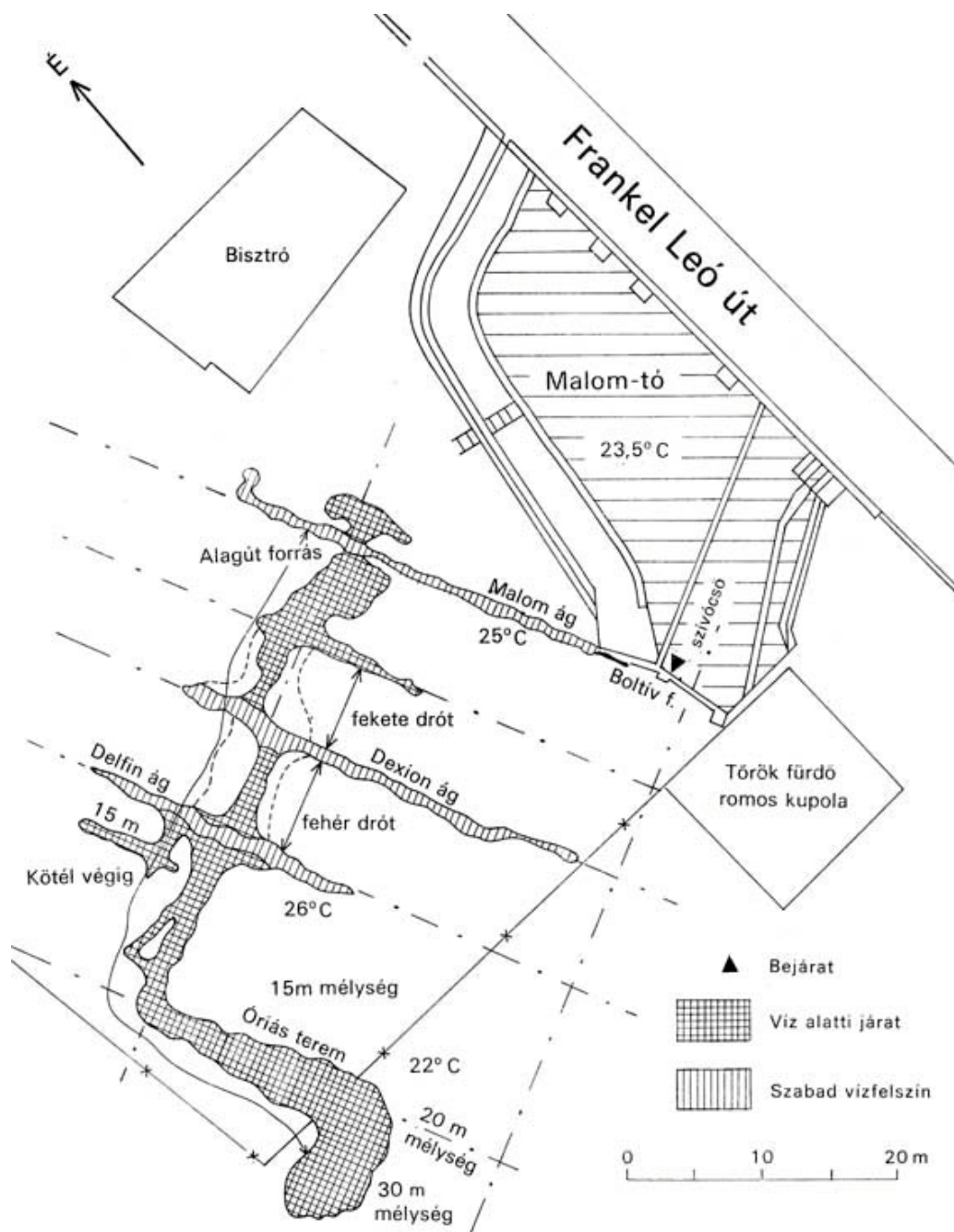
Tapolcán a víz langyos, szinte lubickolni való

Távolba vesző kékség: a Malom-tó

Jelentéktelennek tűnő hely. A Frankel Leó úton a Lukács fürdővel szemben hosszú, üvegfalú kerítés, az üvegen nem lehet átlátni. Egy helyen nyílás, ez a Malom presszó bejárata. A presszónak a szabadban is vannak asztalai, innen már látszik valami a tóból. A tó túlsó oldalán a török fürdő kupolás épülete.

Odamenni tilos. Lánc, tiltó táblák. Pedig a hely hangulata, barátságos volta onnan kezdve kezd érződni.

1974-ben volt alkalmunk bátyámmal a területet kutató FTSK Delfin könnyűbúvár klub engedélyével bejutni és merülni ezen a különleges helyen.

A Molnár János forrásbarlang és a Malom-tó térképe

A tavat langyos víz táplálja, amely a víz színe alatt nyíló barlangból tör fel. A télen-nyáron 18–20 °C-os tavat egy élelmes vállalkozó bérelte, és ott vízinövényeket termelt.

Felkészülünk a merüléshez. A tó a török fürdő mellett levő lépcsőtől nézve mutatja meg igazán szépségét. Fűzfát nevel a partján, tavirózsát küld fel a víz színére.

Lemegyünk a lépcsőkön a vízhez.

A Malom-tó a török fürdő felől nézve

A víz felszíne

Alámerülve, mintha akváriumban úsznánk. Gyönyörű, tiszta víz és élet mindenütt. Halak, növények. Fényképezünk a tóban, mert ez ritka alkalom. Liliom úr, a bérlő úgy érzi, mintha a veteményes kiskertjét taposnánk. Azt hiszi, hogy mi kiszaggatjuk a növényeket, pedig csak a víz kavarodik föl, ahogy úszunk. A tóban merülni csodálatos, de amiért jöttünk, az csak most következik. A tó sarkán rakott boltív alatt sötét hasadék nyílik, víz fölött és víz alatt is messzire látni benne. Ide úszunk be egymás után. A hasadék szűk, de járható. A vége előtt vendéglátónk és vezetőnk, Plózer Pista megáll, és a sziklafalon megtámaszkodva elmondja, hogyan fogunk merülni.

– Itt nem szoktunk telefont használni. Az egész ismert barlangrész különböző színű kötelekkel be van jelölve, nem téved el, aki tudja, hogy melyik ágba milyen a színek. Itt most lemerülünk balra, egy szűkületen átbújunk, onnan egy fekete dróton végigúszva eljutunk az első levegős teremig. Ott ismét beszélünk. Közben lesz egy kötélleágazás függőlegesen felfelé, de oda nem megyünk. Figyeljétek meg a bejárat szűkületet, csak az egyik széle járható, visszafelé ne legyen probléma!

Elindulunk. A víz kristálytiszta, lámpáink fénye jobbra és balra sejtelmes hasadékokat világít meg. A fekete drótot követjük. A falak barátságosan sárgák, lágy vonalú mélyedésekkel, sima formákkal tűnnek fel. Kifűjt levegőnk ezüstbuborékként gyűlik össze fölöttünk, a mennyezethez szorulva. Villan a vaku.

Vezető drótunk felfelé kanyarodik. Fülemben, tudómban is érzem az emelkedést.

Egyszerre csak a felszínen vagyunk. Széttéekintve hosszú hasadékban találjuk magunkat. A végén Dexion-Salgó elemekből és deszkákból készített merülőbázis van. Olyan, mint egy kis

stég. Ez az a járat, ahova a felszínről egy rövid barlangág vezet, amelyről Molnár János már 1858-ban megemlékezett írásában.

Pista tájékoztat:

– Innen tovább a fehér drót vezet a következő, s egyben utolsó levegős terembe, ami tulajdonképp egy keresztasadék. Ott van a legmelegebb víz, 26 °C-os. Túl sokáig abban a teremben ne időzzünk, mert zár tere nagy mennyiségben tartalmaz szén-dioxidot, nyáron 15%-ot is mértünk már. Részaránya függ a külső hőmérséklettől. Feltehetően a vízből szabadul fel.

Továbbindulunk. A barlang mindenhol barátságos formákat mutat, a járat tágas. Mellettünk egy kötél is fut. A levegős terembe – Delfin ágba – felérve Pista felhívja a figyelmünket erre.

– Innen tovább nem vezet drót, de lent, alattunk végigfut egy kötél a bejáratától a végpontig, anélkül, hogy feljönne. Innen tovább ennek nyomán úszunk és mellette fogunk kifelé is jönni. Kifelé egyhuzamban végigúszunk. Figyeljétek meg, a fal nagy felületeken fekete. Érdeemes megnézni, ezt a vékony fedőréteget mangánbaktériumok okozzák.

Lemerülünk. Tizenöt-husz méter úszás után az eddig egyenes és közel vízszintes járat véget ér. Egy szikla alatti szükületen balra átbújva hatalmas víztérben találjuk magunkat. Alattunk meredek agyaglejtő. Már görög is lefelé a felkavart felhő. Gyorsan elébe vágunk. A mélység nő. Elrugaszkodunk az agyaglejtőtől. Újra tiszta a víz körülöttünk. A falak csakugyan nagy területeken feketék. A kivezető kötél felfelé a sárga gomolyagban tűnik el. A víz itt érezhetően hidegebb. A mélységmérő tizenhat métert mutat. A lejtő és a nagy víztér jobbra lefelé folytatódik. Arra tovább harmincméteres mélységig lehet lemerülni. Onnan tovább tágas, távolba vesző folyosó vezet. Abban még nem járt senki.

Mintha akváriumban úsznánk. Bátyám, dr. Mozsáry Péter

Vendéglátónk: Plózer Pista, mellette Nagy János

Pista a kötélre mutat, és ökölbe szorított kezének eltartott hüvelykujjával felfelé bök. A felszállás közismert jele ez. Visszaindulunk.

A szokásos gépies, vak úszás következik, a kötélszalag a markomban. A fejem nagyon fáj. Igaz, hogy kezdődő influenzával indultam el, de a nyomás és a fokozott igénybevétel meggyorsíthatta a folyamatot. Olyan rég szeretnénk volna itt merülni, hogy emiatt nem akartam kihagyni.

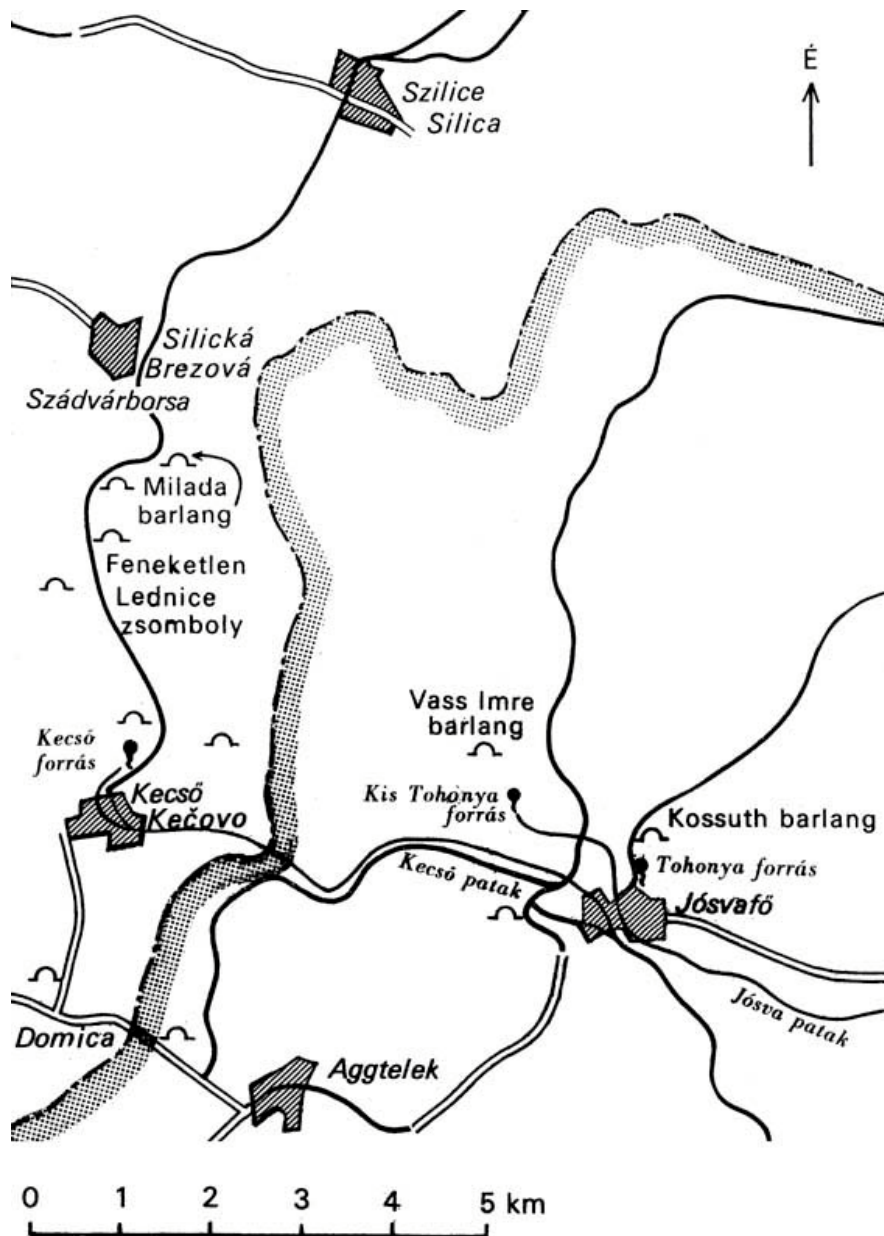
Koccan a készülék, itt a bejárat szűkülete. Beleigazítom magamat, és kinyomakodom rajta. Felúszom a felbukkanók a boltívhez vezető hasadékból. Kitémaszkodom a falra. Rövidesen utolér bátyám, majd Pista is.

– Köszönjük a szíves vendéglátást és a vezetést! Csodálatos dolog itt merülni. Mindennap lejárnánk ide, ha lehetne – lelkesedünk.

Pista a házigazda büszkeségével mosolyog. Van rá oka, hiszen a feltárás, térképezés munkáját nagyrészt ő végezte.

Az ostromálló barlangrendszer: a Milada, a Feneketlen Lednice és a Kecő-forrás

Ha ránézünk a térképre, amelyen Aggtelek és környéke látható, észrevehetjük, hogy számos barlang, víznyelő és forrás van ezen a környéken az országhatár mindkét oldalán. Ezek az egymáshoz viszonylag közel levő, eltűnő és felbukkanó vizek föld alatti összeköttetéseket sejtetnek. Szinte természetes, hogy bűvárbarlang-kutatási lehetőségeket keresve figyelmünk ráterelődött erre a területre is.

Aggtelek, Jósvafő környékének térképe

Tájékozódni kezdtünk a környékbeli komolyabb vízfolyások felől. A Liptószentmiklósi Múzeum munkatársaitól kaptuk a legátfogóbb felvilágosítást a területről s annak bűvár-barlang-kutatási vizsgálatairól, levelek és egy rövid irodalomkutatás formájában. A cikkek egy Krásy Slovenska című szlovák folyóiratban jelentek meg. Mit tudunk meg ezekből?

1959. 140. oldal:

Apró cikk a Szádvárborsa – Kecői barlangrendszer kutatásáról – a Milada-barlang felfedezéséről

1959. 374. oldal:

Cikk a barlangrendszer vízfestéséről. Bebizonyosodott a barlang kutatójának, Majkonak az az elképzelése, miszerint a Milada-barlangban elnyelődő víz megjelent a Vass Imre-barlangban, majd a Kistohonya-forrásban.

1960. 358. oldal:

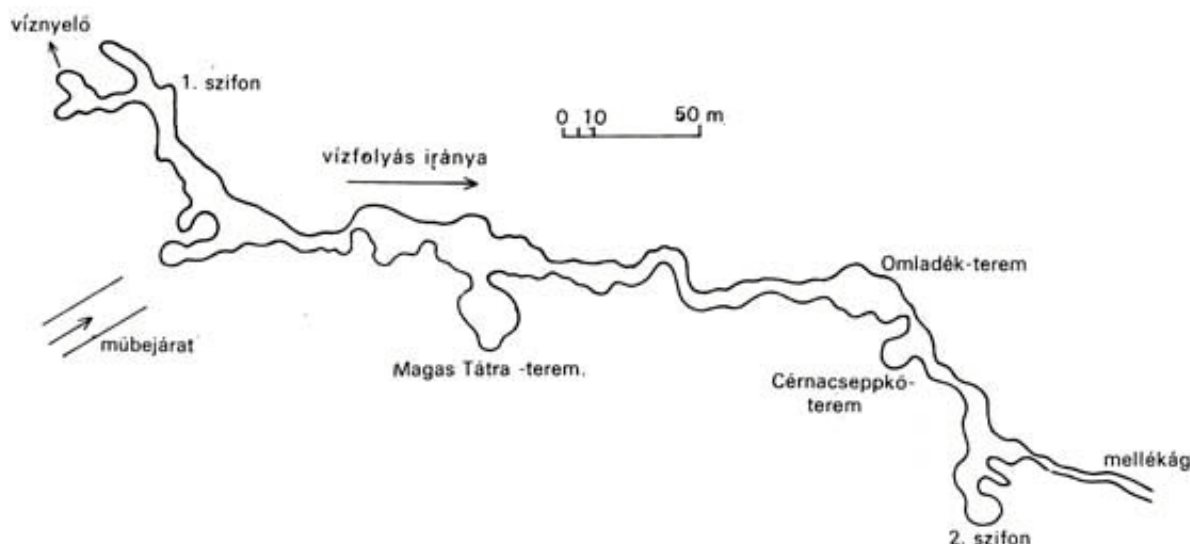
Cikk a Milada-barlangban 1960. június 18–20. között végzett szifonátuszási kísérletről. A Cérnacseppkövek terme utáni szifont próbálta átúszni egy 22 tagú magyar bűvárcsoport. Körülbelül 4,5 méter mélységben ráakadtak egy szűkebb részre, amelynek alján egy nagy szikla feküdt. Utána annyira leszűkült a tovább vezető rés, hogy nem tudták átúszni. A sikertelen kísérlet ráterelte a figyelmet a rendszer további szakaszára. A Feneketlen Lednice-zsombolyra, ahová a Milada-barlangból folyik át a víz körülbelül 400 méter távolságból.

1961. 39. oldal:

A Feneketlen Lednice kutatásáról számol be ez a cikk. Vízáramlással szembe, vagyis a Milada-barlang irányába kutattak 1960. szeptember 9–10-én. Bementek 13 méter hosszan.

1961. 356. oldal:

Beszámoló az 1960. június 18–20-i, a Feneketlen Lednicében végrehajtott csehszlovák bűvárakcióról, amikor 50 méter távolság után több műszer is elromlott, és az egész akció mentőakcióvá fajult.

A Milada-barlang alaprajza

Megkaptuk még a következő naplórészletet:

Részlet a Bristoli egyetem barlangibúvár-csoportjának naplójából:

Milada-barlang

1967. augusztus 12-én C. J. Gilmore merült a Milada-barlang szifonjában (2. sz.). A szifon egy agyagos tóval kezdődik, melynek jobb oldala erősen lejt körülbelül 30 fokos szögben. 11 méteres mélységben ez a lejtés kissé csökken, de a kövek és az agyag felhalmozódása miatt nem sikerült továbbjutni.

Feneketlen Lednice

A 68 méter mély Feneketlen Lednice zsombolyba 48 méter hosszú hágcsóval lehet lemenni a barlangnyílás nyugati oldalán. A zsomboly alján el lehet jutni a patakhoz, amely tulajdonképpen keresztül folyik a zsombolyon. Az 1967. augusztus 9-én végzett kutatás során megpróbálták továbbjutni a vízfolyás irányába és azzal szembe is.

A vízfolyás irányába eső szakasz kutatása: A járat egy 8×5 méteres tóval kezdődik, amelynek az alja agyagos. Innen indul egy szűk folyosó, amely 15 méter után egyszerre véget ér. Kétszeri lemerülés sem hozott eredményt, mert a látási viszonyok annyira csökkentek.

A patak folyásával szembe történt kutatás: A víz alatti folyosó 50 méterre vezet be, azután azonban leszűkül. Ezen az 50 méteres szakaszon több helyen kisebb légszák van.

Ennyi előtanulmány és az illetékesek beleegyezése után vágtunk neki a rendszer kutatásának. Elsőnek a Milada-barlangot céloztuk meg. Egy előzetes szemrevételezés után 1974. október 19-én merültünk ott. Mit is írtam erről röviden a barlangos-búvár útjainkat megörökítő naplómban?

„Péntek reggel odaballagtam a Miladához, miután az éjszakát egy barátságos szádvár-borsai család szénapajtajában töltöttem. Három óra felé befutott Kérdő Péter barlangkutató társam és egy barátja. Éjjel ott aludtunk a barlang előtt. Hideg volt, 3–6 °C lehetett. Szerencsére nem esett az eső. Reggel befutott Péter bátyám és Plózer Pista, hozták a szerelést kocsival. Lementünk a műbejáraton a barlangba, ahol szokatlanul nagy mennyiségű s nem egészen tiszta víz folyt. Mivel mi a 2. számú szifont akartuk megvizsgálni, ezért a víz irányában kellett haladnunk. A víz olyan gyorsan áramlott, hogy az általunk felkavart agyag előbb ért a

szifonhoz, mint mi, ellentétben szeptemberi ittjártunkkal, amikor a tiszta vízben szemléltük a tavat néhány másodpercig.

Odaérve Pista beöltözött merülni, Péter biztosított, én telefonáltam. Pista csak néhány méter drótot vitt el, és ott kotort egy helyben, ugyanis a fal alá alig lehetett bemenni. Négy méter mélyen, arasznyi magas, több méter széles résen tűnik el a víz. A rés alját éles (robbantási?) törmelék borítja. Esetleg meg lehetne tágitani, ha van miért. Összevetve a tapasztaltakat és a Krasý Slovenska 1960. 358. oldali cikkében leírt 4,5 méteres mélységet az angolok 1967-es leírásával, az angolok ceruzája kissé vastagon fogott...

Félórás várakozás után a víz egy kicsit átlátszó lett, így Péter is bement merülni, ha már ott volt menetkészen. Újat ő sem tudott mondani.

Kimentünk a barlangból, de ott még hidegebb volt. Sokáig ültünk a tűz mellett. Éjjel eleredt az eső, szerencsénkre a »szerelésben« a sátor is benne foglaltatott. Reggel felvettük az esőn kint ázó neoprén ruhákat, szörnyű volt. Lementünk a barlangi forráshoz (a térképen az 1. szifon), ami mindössze egy igen agyagos szűk kis járat. Pista kíváncsi volt rá. Máshogy nem fért el, csak ha maga előtt tolta a készülékét. Én biztosítottam. Átért egy kis terembe. Tulajdonképpen nem is vízben merült, hanem híg agyagban, és tartott tőle, hogy a szájreduktor az ilyen körülményeket nem állja, és esetleg rosszul adagol. Mivel tovább is szűk volt a járat, visszajött.

Fölpakoltunk és hazajöttünk.”

* * *

Hazatérve elemeztük a helyzetet. A Miladából legfeljebb a vízfolyás irányába várható járható méretű barlang, de az is csak bizonytalan mennyiségű víz alatti törmelék eltávolítása árán, s ez a munka meghaladja a mi lehetőségeinket. „Savanyú a szőlő” alapon indoklás is akadt. A kapott cikkek alapján valószínű, hogy ugyanez a víz kerül elő a légvonalban 400 méterre levő Feneketlen Lednice alján. Ez azt jelenti, hogy nem is nagyon érdemes erre keresgélni, hiszen a feltárható barlang lehetséges hossza ennek a távolságnak legfeljebb a duplája, tehát 800 méter. Itt, ebben a rendszerben pedig ennél hosszabb barlangnak is kell lennie! Következtetés: A Feneketlen Lednicéből elfolyó vizet kell követni!

Mindez persze nem egészen egyértelmű, mert lehetséges, hogy a Milada-Lednice szakaszon járható elágazás vagy nagyobb betorkollás van.

Hozzáálltunk, hogy megszervezzük a Feneketlen Lednice szifonjában történő merülést. A szifonhoz jutást megnehezítette a zsomboly 50 méter körüli függőleges szakasza. Ez tulajdonképpen óriási tölcser, amelynek a tengelye annyira dőlt, hogy az egyik fala függőleges, sőt egy kicsit aláhajló is, a másik pedig ennek megfelelően kevésbé meredek, különösen a felső szakasza. Úgy határoztunk, hogy sátrakat és hálósákókat is viszünk magunkkal, és lent lakunk a péntek-szombat-vasárnapra tervezett úton. Pontos menetrendet készítettünk a sok embert és felszerelést mozgó program zökkenőmentes lebonyolítására. Az út előtti hétvégeken sziklamászásra, kötél- és hágcsón való mászásra tanítottuk társaságunk ebben kevésbé jártas tagjait.

A Feneketlen Lednicénél a leeresztéshez készítjük elő a táborozáshoz és a merüléshez szükséges felszerelést

1975. január 12-én délben sáros, kissé olvadásos időben érünk a zsombolyhoz.

Minden menetrendszerűen megy.

Idézek a menetrendből:

„A zsombolynál: Berczik Pál, Kérdő Péter, Nagy János és Prágai Albert kirakja az ereszkedéshez és a csörlőépítéshez szükséges felszerelést, csörlőállást épít. Csávosi Lajos, Irsai Sándor, Mozsáry Gábor és dr. Mozsáry Péter az ereszkedést készítik elő. Ezután Irsai S. és dr. Mozsáry P. szerszámokkal és lámpával leereszkedik, és megkezdi a sátorhelyek előkészítését. Csávosi L. és Mozsáry G. a felszínen kipróbálja a telefont, majd Csávosi L. leereszkedik a telefonkészülékkel, Mozsáry G. leereszti a vezetéket, beköti a készüléket és leereszkedik. Felvári Zsuzsa és Hetesi Zsuzsa az UAZ-tól a csörlőig szállítja a felszerelést, majd leereszkednek. Ember Sándor tölti a légzőkészülékeket.”

A felszerelést 50-100 kg-os adagokban eresztjük le a mélységbe

Lentről telefonösszeköttetést tartunk fenn a csörlőállásban dolgozókkal

Lent a nagy tölcsér alján óriási törmelékkúp, rengeteg föld, faág, állati hulladék, csontok. Ide eresztik le fönről a felszerelést. Sötét van, mire minden leérkezik. A törmelékkúp alján kisebb terem, ide állítjuk fel sátrainkat. Elég kevés vízszintes terület van, a sátrak egy része lejtős, köves részre kerül. A levegő jóval hidegebb, mint egyébként a barlangokban szokott lenni. A nagy, nyitott tölcséren egyszerűen lefolyik a felszíni fagyos levegő. Sok helyen jégcsapok lógnak. Innen, ebből a teremből két járat indul. A bal oldali a beérkező vízhez, a jobb oldali a továbbfolyó vízhez vezet egy-egy terembe. Fáradtan fekszünk le.

Másnap merülés. A továbbfolyó víz irányába lapos, széles, éles szélű kőtömbökkel és törmelékkel zsúfolt, robbantásra utaló járat vezet. Négy egymást váltó merülő tér vissza ugyanazzal: nem lehet tovább menni! A kőtömbök között nincs sehol járható rés. Bátyám sikertelen próbálkozása után mérgében elindul felfelé, és átússza a két terem közti szifont. A valódi, felfelé vezető szifont nem vizsgálhatjuk meg, mert a kifolyó víznek tisztán kell maradnia. Miért?

Közben, a vízfolyások összefüggésének vizsgálatára ketten átmentek a Miladába, és délután két órakor beleöntöttek a patakba öt liter tömény fluoreszceinoldatot. Visszaérkezésük után felváltva ügyeletet tartunk a víznél. Úgy számoltuk, hogy estig meg kell érkeznie a festéknek, de ennek semmi jele. Talán túl kevés volt a festék? A biztonság kedvéért éjszakára is ügyeletet tartunk. Éjjel kettőkor én vagyok a soros, Berczik Pali ébreszt.

– Mintha zöldülne, gyere! – mondja.

Végigkúszunk az oda vezető lapos járaton, s belevilágítunk a vízbe. Tényleg, mintha zöldebben derengene, mint egyébként! Drukkolunk az eredményért. Lessük a vizet.

Állítólag az agyag kiszűrheti a fluoreszceint, ami egyébként igen erős festék, mert még egymilliószoros hígításban is kimutatható. Tizenkét óra telt el, a festés helye pedig légvonalban ide négyszáz méter. Igazán ideérhetett volna! Vagy mégis kiszűrődött? Vagy

akkora víztároló van közben, hogy nagyon felhígult? Ezt tárgyaljuk, s közben telnek a percek. Ismét belevilágítunk a vízbe. Mintha még zöldebb lenne!

Most már folyamatosan égetjük a lámpánkat. S csakugyan! A sziklák közül csendben áramló víz egyre zöldebb! Nem kétséges, itt a festék, nem volt kevés, csak sokára ért ide. Hogy mennyire nem volt kevés, azt az mutatja, hogy másnap, táborbontás után délben is még zöld a víz.

Ez a vízfestés terelte tovább figyelmünket a Kecső-forrás felé. Az történt ugyanis, hogy vasárnapi hazaérkezésünk után, a hét elején izgatott távolsági telefonhívást kaptunk Jósuvafőről, a kutatóállomásról.

– Mit csináltak? Jósuvafőn zöld a patak!

Kiderült, hogy a Kecső falu fölötti völgyben egy forrásban jött meg a Lednice zöld vize, s ennek a vize folyik végig Kecsőn, majd az országhatár után Jósuvafőn is. Azt is megtudtuk, hogy Kecsőben a vízvezetési víz nem lett zöld. Ezt ugyanannak a völgynek a másik oldalában, kissé feljebb levő forrásból nyerik.

Mi következik ebből? Ha a Lednice felől nem lehet bejutni a feltételezett barlangrendszerbe, akkor a forrás felől kell megpróbálni. Ez csak természetes! Nem?

1976 áprilisa ott talál minket a Kecső (Kečovo) falu fölött levő kicsi, de impozáns völgy-katlanban. Pompás, táborozásra való hely. A katlan felső részében nagy barlangszáj nyílik, mögötte rövid, száraz járat. Lent a sziklafal alján kisebb, függőleges hasadék sötétlik, amely azonban elég nagy ahhoz, hogy kényelmesen bele lehessen sétálni. A hasadék néhány méter hosszú, térdig érő víz folyik benne. A végén szifon, innen tör föl a víz, ez a Kecső-forrás. Lábnk alatt éles kőzúzalék, láthatóan valamikor itt robbantottak. Ez baljós előjelnek tűnik, szinte biztosra vesszük, hogy bontani kell vagy törmeléket kell eltakarítani a víz alatt.

Búvárruhában, maszkkal és lámpával belefekszem a hideg, de tiszta vízbe, előzetes tájékozódás céljából. Meglepetve látom, hogy a járat egy kicsit lehajlik, és egy lapos, széles, de járható hasadék van előttem. Kiemelkedem a vízből, és magamra veszem a merüléshez szükséges felszerelést. A szokásos próbák után minden kész, elindulok. Beúszom a lehajló járatba, és szemügyre veszem a lapos hasadékot. Alsó és felső részét síkok határolják, amelyek nem párhuzamosak, a bal szélén kissé magasabb a rés. Itt próbálkozom a továbbhaladással. Bekúszom. A fejem felett koccan a sziklán a készülék, mellem a sziklához szorul. Elakadok. Vissza kell tolatnom. Nagyon megkönnyíti a ténykedést az, hogy a víz szembe folyik, kicsi a járat keresztmetszete, így a felkavart víz rögtön mögém kerül, s állandóan jól látok.

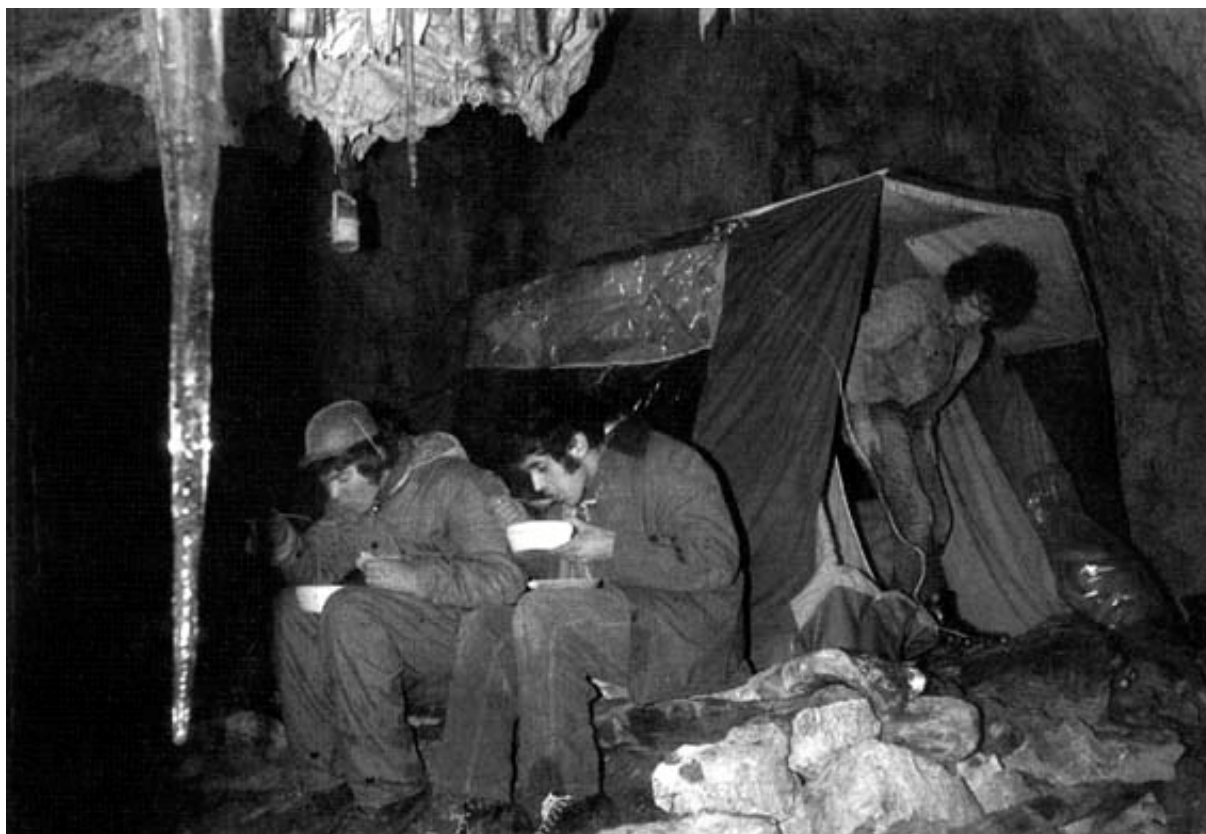
Visszakúszom. Leveszem a hátamról a készüléket, és magam elé fordítom. Három vezeték köt össze vele. Egy sűrített levegős tömlő, amely a számban levő reduktorhoz szállítja a levegőt. Ügyelnem kell, hogy karommal ne toljam előre a palackokat, mert kirántom a saját számból a csutorát. A másik vezeték a nyakamban lógó tartalékreduktor levegőtömlője, a harmadik pedig villanyvezeték, ami a palackra erősített akkumulátort köti össze a kezemben levő lámpával. Ezt az új lámpát most használjuk először. Korábbi kézflektoraink 5,5 wattos, feszített szálal égő jóval erősebb fényt adtak, mint a szokásos zseblámpák, ez a mostani pedig 55 wattos halogénégővel van ellátva. Fényereje, mint egy autóflektoré! Persze sokáig ez sem bírja, mindössze egy óráig, de ez bőven elegendő a víz alatt. Kíváncsian várom, milyen érzés lesz a víz alatt nagyobb térségben ilyen fény mellett nézelődni.

Belefekszem a vízbe, a palackokat magam előtt igazítom. Haladok előre. Az övemre erősített fekete szalagkábel köt össze a felszínen maradékkal. Kintről eresztik utánam. Elérem a lapos részt, belefektetem a palackokat, és lapogatom magam előre. Már látom, hogy a lapos rész két méter hosszú, s tűrhetően lehet haladni benne. A rés után a járat tágas, függőleges hasadékká

bővül. A lámpa csodálatos fényözönnel áraszt el mindent, s mint társalkotónak, megelégedett mosolyra húzódik a szám. Ettől mindjárt félig megy vízzel a maszkom. Kifújom belőle a vizet, megkeményítem arcvonásaimat, és fapofával körülnézek.

A járat, amely előttem a távolba vész, közelítőleg egyenes, a karomon levő tájoló szerint (palackjaim alumíniumból készültek) észak-északkeleti irányú, alján agyagos, könnyen úszható függőleges hasadék. A nagy víztér miatt áramlás nem észlelhető. Közvetlenül mellettem jobbra és balra felfelé vezető fülkék. Elindulok a járatban. Bal kezemben a készüléket tartom vállhevedereinél fogva, jobb kezemben a lámpa, s úszom előre. A víz egy kicsit opálos. Nem tudom, hogy ezt az erős fény miatt látom-e, vagy esetleg itt valóban több a lebegő szennyeződés a vízben, mint más barlangokban? A járat szépen, egyenesen vezet előre. Függőleges sziklafalak között úszom, alattam agyag. Érdekes, hogy nem kavarodik föl annyira, mint például Csarnóházán. Lehet, hogy azért, mert közel a vízszintes fenék?

Jellegzetes képződményt pillantok meg magam előtt. A járat közepén, függőlegesen belóg egy könyelv annyira, hogy alatta éppen hogy csak el lehet férni. Szerencse, mert mindkét oldalán túl szűk hely maradt. Mint másnap kiderült, ez a hely 17 méterre van az indulástól. Úszom tovább. Egy idő után a járatba tágas (28 méter) kereszthasadék torkollik, ahonnan azonban nem lehet sehová eljutni. Indulok tovább. A járat enyhén lejt, nézem a mélységmérőt: 6 méteren vagyok. Továbbúszva a hasadék elkeskenyedik, és enyhén balra ível. A járat megy tovább, én azonban nem mehetek. Az idáig beúszott szakaszon a magam után húzott vezeték súrlódása olyan nagy, hogy egyszerűen nem jön, hiába próbálkozom. Erőltetni nem szabad, mert elszakadhat benne a rézér (Csarnóháza), vagy valami kiszögellés is elvághatja. Elindulok visszafelé. Könnyebben tudok haladni, mint vártam, mert a sárga derengésben jól, 20–40 centiméterre lehet látni. Felismerem a belógó könyelvet, s alábújok. Nem kell vakon tapogatva ostromolni a két oldalán levő szűkületet. Elérem a kijáratnál levő lapos részt. Mivel befelé jövet megfordulva, alaposan megfigyeltem, így most minden nehézség nélkül megtalálom a legtágasabb pontját. Beletuszkolom a palackjaimat, és szépen lassan kikúszom várakozó társaimhoz. Igazán kellemes merülőhely: leszerelve kiállok reszkető tagjaimmal a napfénybe. Elmesélem a látottakat. Közben lemérik az elvitt telefondrót hosszát: 34 méterre jártam a hegy belsejében.

Jeges környezetben tábori ebéd a föld alatt

Megebédelünk. Délutánra ismét tiszta vizet ad a forrás. Most bátyám megy be, megnézi az oldaljáratokat. Rögtön a szűkület után jobbra agyaglejtő megy fel, ezt követi. Mindössze egy kis légbuborékba lehet felúszni. A bal oldali fülke még ennyire sem emelkedik fel. Továbbindul, hogy alaposabban megnézzé a 28 méternél levő kereszthasadékot is. Éppen a lógó könyelv alatt van, amikor kialszik a lámpája. Nincs nála másik lámpa, vissza kell térnie. Amint kiér, kiderül, hogy az új, kísérleti égő (amely nem igényel vízhatlan tokot) ment tönkre. Persze nem az izzószál égett ki, és nem az üvegbura repedt el – eleinte ez utóbbitól tartottunk. A dupla falú konstrukció remekül állta a bekapcsolt, forró burájú égő ismételt vízbe dugását is. A hibát egy apróság okozta: az égő fém fejelése és az üvegbura között húzódozó meztelen huzal elgalvanizálódott a vízben a rákapcsolt 12 volt hatására.

A lámpába új égő kerül, de bátyám már nem megy vissza, eléggé kifagyott. Reszketve száraz ruhát húz.

Előkészítjük a másnapi akciót. Egy hosszúkás csévén 200 méter „tyúkbél” van. Ez a „tekerős” telefondrót akkor kell, ha a járat olyan zezzugos vagy olyan hosszú, hogy nem lehet benne húzni a drótot. Ekkor a bűvár magával viszi a tekercset, és saját magának csévéli a vezetékét. Noha többlet terhet ró rá, de ha nincs más mód, ezt használjuk. A drót csévéjére bilincsel felerősítem a kézireflektort, így elegendő lesz a természet adta két kezem, nem kell harmadik.

Másnap felkészülök a merülésre. Letekerek a telefondrótból néhány métert, hogy a szűkületben ne kelljen ezzel foglalkozni. Minden kész. Belökdösöm magam előtt a járatba a készüléket az akkumulátorral, s a felesévelt drótot a lámpával. Magam előtt rakosgatva őket, átkúszom a lapos résen, itt felkészülök a hosszú úszásra. Először az volt a tervem, hogy a készüléket a hátamra veszem. Végül leteszek erről, mert hosszas küszködéssel járó, fölöslegetesen időrabló és fárasztó művelet lenne. Inkább jobb kezembe fogom a készüléket. Mellette még elfér a lámpa markolata a kezemben. Így a tekercs is kézre áll, bal kézzel pedig csévélni tudom a drótot. Elindulok.

A Kecő-forrás néhány méter hosszú barlangja

Sorra hagyom el az ismerős helyeket. Elérem a tegnapi végpontot. Ránézek a tájolóra, itt éppen északi az irány. Továbbúszom. A járat továbbra is enyhén lefelé lejt. Alja agyagos, élőlény nem látszik benne. Úszom, egyre tovább úszom. Óráim tompavörös mutatóján látom a percek múlását. Egy helyen tágul a járat, balról igen nagy víztér csatlakozik be. Mint később kiderült, innét kell jönnie a víznek, és ez a továbbjutás útja is. Folytatom az úszást az eddigi hasadék irányába. Végre látom, hogy felfelé fordul a járat. Nézem a mélységmérőt: 9 méter mélyen vagyok. A járat alja viszonylag meredeken vezet felfelé. Három méter mélységben vagyok, amikor a drót nem hajlandó tovább letekeredni. Úgy látszik, egymásra csúszott néhány menet. Nézem az órát: nyolc perce indultam el.

Próbálom kigubancolni a drótot. Küszködöm. Két perc telik el.

Végre szabad vagyok, mehetek tovább! Emelkedem, majd felérek a szabad vízfelszínre. Távolba vesző sötét járatot várok, patakot, vízcsobogást. Ehelyett egy hosszúkás, körülbelül tíz méter hosszú, öt méter magas és egy-másfél méter széles terembe értem, ahol a víz közepén mellig ér. A terem vége záródik a levegőn is és a víz alatt is. Áramlás nincs, pedig ha innen folya a víz, a felkavart agyagon látszania kellene, tekintettel az itteni kis keresztmetszetre és a forrás hozamára.

Mivel az uszonyban csak hátrafelé, de legfeljebb oldalra lehet lépkedni, odaoldalazok a hasadék falához. Megérintem a falat. Anyaga furcsán kenődik a tenyeremben.

Kiderül, hogy a falakat agyagból levő, borsóköszerű képződmények borítják. Ezek a képződmények – anyaguknak megfelelően – egészen puhák, el nem tudom képzelni, hogyan keletkeztek, és mennyi ideje vannak meg.

Végigszemlélem ezt a Csalódás-termet. Keresek valami szilárd pontot, amire rögzíthetném a drótomat. Jobb híján kikötöm egy, a fejem fölött levő sziklaélre, megjelölve ezzel az elért végpontot és egyben az idáig vezető utat. Tájékoztatom a helyzetről a kintieket, majd a csiz-

mám szárából előhúzott kis ollóval elvágom a telefonvezetéket. Magamhoz veszem a félig üres csévét, számba veszem a befelé jövet tartalékban levő palack reduktorát, és vegyes érzésekkel elindulok kifelé. Olyan jól kezdődött ez a feltárás, hogy ettől a hosszú beúszástól többet vártam. Ez a telefondrót-elvágás pedig ellenkezik a jóérzésemmel, de nincs más megoldás arra, hogy az útvonalat jelöljem a további merülésekhez. Már nagyon fádom. Tavasz van, a közeli hóolvadás miatt a barlangi vizek is hidegebbek a szokásosnál, 6–7 °C lehet a víz hőmérséklet.

Visszafelé lassabban haladok, mint befelé, nem sokat lehet látni. Minden baj nélkül úszom a sárgás derengésben, tenyeremben őrzöm az útírányt. Elhagyom a jellegzetes, belógó képződményt. Egyszerre csak meglepően kitisztul körülöttem a víz. Látom, hogy már a bejárat szűkületnél vagyok. Úgy látszik, ez a tágasabb szakasz nehezebben zavarosodik. A lapos részen már úgy megyek át, mintha hazamennék.

Kint nappali világosság, tűző napfény, segítő kezek. 13 perc alatt értem ki, összesen 30 percet voltam távol, visszatérés után 45 percet reszkettem a tűző napon. Befelé menet 30, kifelé jövet 50 bar (atmoszféra) fogyott a darabonként 6,5 literes palackokból. Lemérjük a visszahozott drótot: 108 méter. Ez azt jelenti, hogy 92 méter távolságra úsztam be.

Csúnya, zavaros vizet okád a forrás egész nap. Mintha megfeküdtem volna a gyomrát. Estére sem tisztul ki egészen.

Másnap, utolsó napunkon, bátyám merül azzal a céllal, hogy a végpont előtt, a legnagyobb mélység környékén balról becsatlakozó nagy víztérnél a bent levő drótra rákösse a nála levő tekerős drót elejét, persze elektromos kontaktus nélkül, hiszen a bent hagyott dróton nincs leágazás. Megpróbál majd balra továbbjutni.

Nekem, biztosítónak nem tetszik ez a telefon nélküli beúszás, mert így végképp nincs lehetőségem megtudni, ha baj van, de azt is tudom, hogy úgysem lehet itt egymáson segíteni, a bejárat szűkületen képtelenség lenne kihozni valakit.

Elindul azzal, hogy legfeljebb 30 percet lesz távol. Alámerül. Egy-két gyöngyöző buborék a víz alól, aztán semmi. Nagyon hiányzik a telefon, megszoktuk már, hogy szinte együtt merülünk az igazi merülővel. Úgy érzem, olyan ez most, mintha valaki ahelyett, hogy végigszurkolna egy meccset, csak a végeredményt hallgathatja meg a hírekben.

Nyugtalan vagyok.

A forrásból sárgás víz dől. Hátunk mögött, kint süt a nap.

Telnek a percek. Eltelik a tizenharmadik is.

Egyszer csak buborékok kezdenek jönni, egyre több, majd egy sárga palackpár.

Végre itt van! Örülök neki, hogy kiért, s ezen is túl vagyunk. Segítünk leszerelkezni, én is leteszem a rajtam levő felszerelést, s kimegyünk a barlang elé.

Reszket a hidegtől. Elmondja viszonylag hamar történt visszatérésének okát.

– Ellentétben a te javaslatoddal – fordul felém –, úgy határoztam, hogy beúszom a levegős teremig, kifelé jövet könnyebben fogom azonosítani a mondott nagy víztérben levő feltételezett kiágazást. Négy perc alatt be is értem, de elszámítottam magam, mert kifelé, ha nem is volt nagyon zavaros a víz, mégsem sikerült azonosítani a helyet, így aztán kiúsztam. Nem tudom, te hogy bírtad ki tegnap harminc percig – teszi hozzá vacogva, s reszkető kezével alig talál a szájába a cigarettájával.

Mindannyian tudjuk, hogy ezen az úton ez volt az utolsó merülés. A barlangból kifolyó patak zavaros végig, ameddig szemmel lehet követni.

Tábort bontunk, készülődünk.

A bent hagyott telefondrót végét egy köre kötjük, a követ pedig berugdossuk a vízben a sziklafal alá, nehogy érdeklődő idegenek kitépják az egészet.

Délután hazaindulunk.

Összegezzük a látottakat! A Kecő-forrástól a Lednice északi irányban van, a légvonalbeli távolság két kilométer. A forrásbarlang kezdeti szakaszának észak-északkeleti, a 34. méter utáni szakasz északi iránya és az elért végpont előtt enyhén balra induló nagy víztér mind a Lednice felé tart. A kilencméteres, folyamatosan elmélyülő 80–85 méteres távolság beúszása azonban elgondolkoztató.

Lehet, hogy a járat huzamosan víz alatt folytatódik, tekintve, hogy a barlang fiatal, kifejezetten alsóbarlang jellegű, s ezekre a viszonylag szűk, vizes járatok jellemzők. A bejárat szűkület és a 17. méternél belőgő könyelv megnehezíti a visszatérést. Fontos, hogy ezeknél a kritikus helyeknél a visszaúszáskor valamennyit lehessen látni, de különösen a bejárat részénél, a felszerelés eligazítása érdekében.

A továbbjutást meg lehet próbálni. Feltételei:

Nagyobb térfogatú, 2×10 literes, nem súlyos, tehát úsztatható légzőkészülék, a nagy távolság és a mélység biztonságosabbá tételéhez.

Két vagy három lámpa, mert itt a gyors visszatéréshez fontos, hogy lásson a bűvár.

A beremendi kőbánya egy melegvizes barlangjában

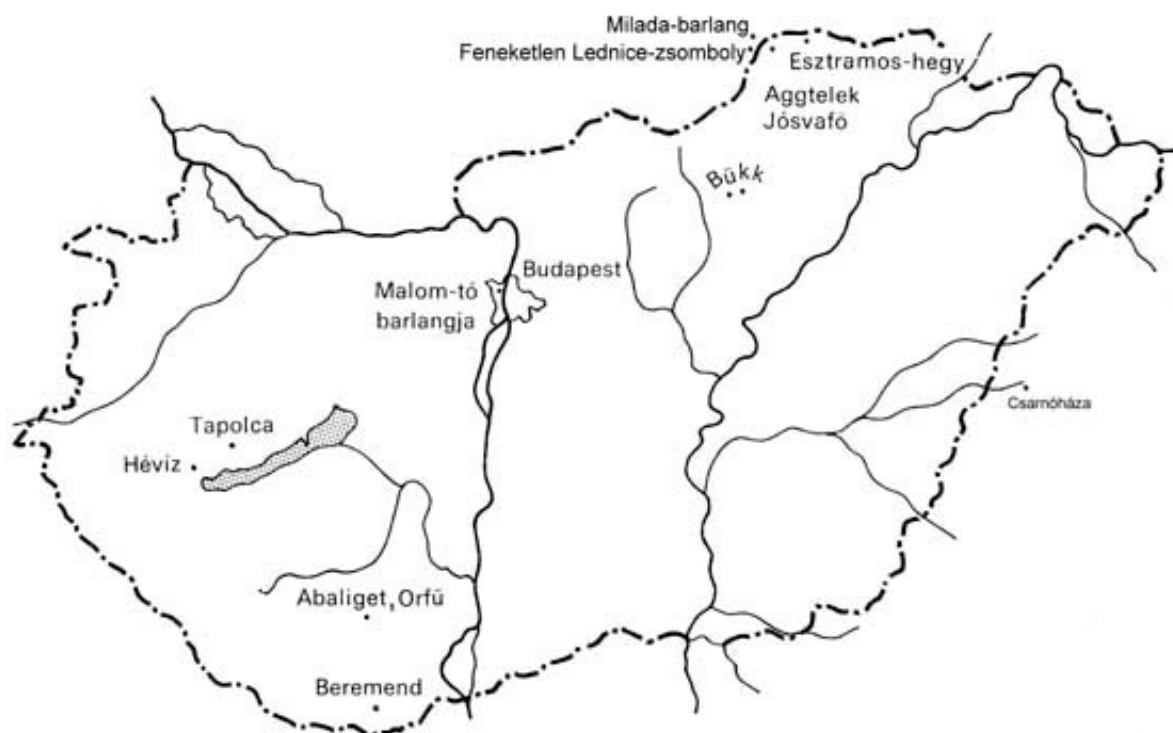
A telefonra itt Beremenden is szükség van, mert messzire és mélyre el lehet úszni a levegős járatról

Más évszak, amikor a víz 1–2 °C-kal melegebb. Ez sokat számít ilyen hosszú merülési időnél, mert ez itt a teljesítőképesség határáig veszi igénybe a szervezetet.

Mindezeket mérlegelve – a csarnóházi sikeres feltárással a hátunk mögött – úgy határoztunk, hogy a további kutatómunkát meghagyjuk az utókornak.

1969 és 1976 között még sok barlangban merültünk. Ezek közül a hazaiak: Szepesi-zsomboly, Létrási vizesbarlang, Esztramos Rákóczi I–II. barlang, Acskó-forrás barlangja, Mátyás-barlang s a beremendi melegvizes barlang. Lengyelországban, Zakopanében két barlangban, Romániában pedig a Fehér Köveknél levő Csontos-zsombolyban, a Virfuras nyelőjében s az Izbndis-forrásban merültünk.

Véleményem szerint itthon végigmerültünk minden olyan vizesbarlangot, ahol a szifonúzás abban az időszakban mint módszer szóba jöhetett, és valamelyest remény volt a továbbjutásra.

Merülési helyeink

Egy megnyert mérkőzés: Baradla-Alsóbarlang '82

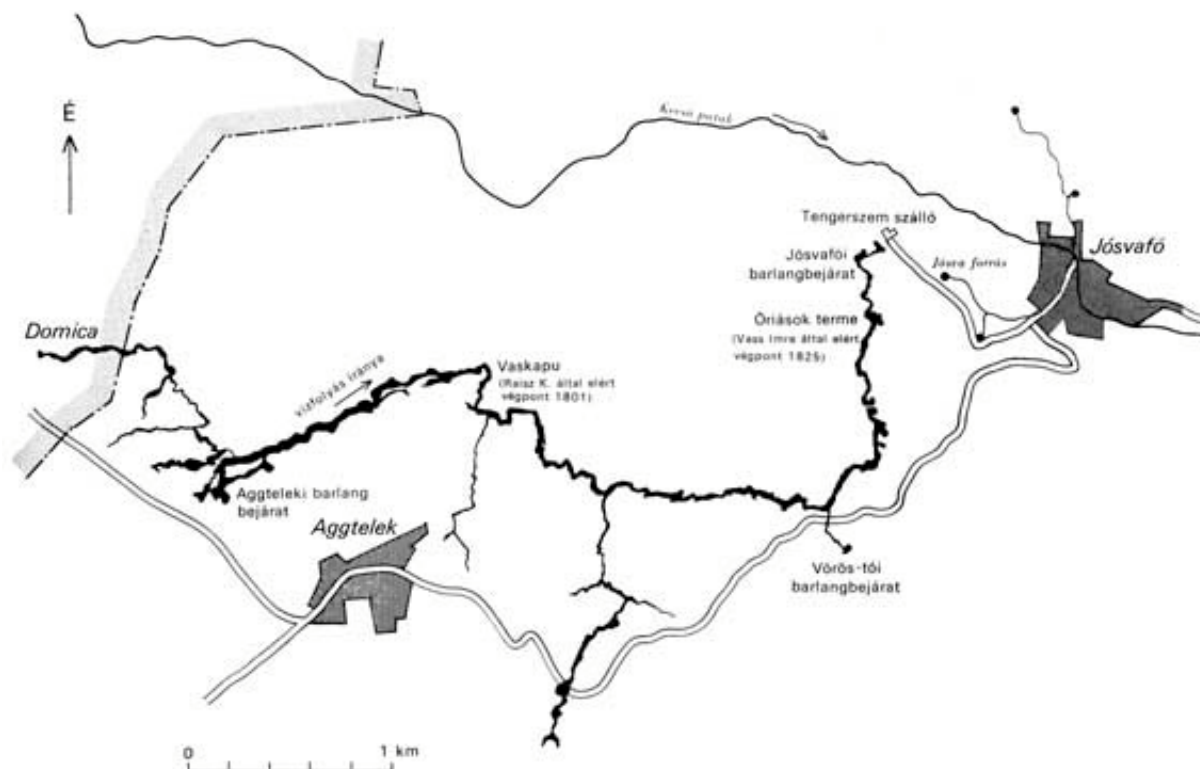
Ismét a Baradla-Alsóbarlang? Igen, de ez a fejezet más, mint az eddigiek! Ebben pont kerül egy kutatás végére, mert itt végre sikerült eljutni a barlang végére is. Hogyan? A két évvel ezelőtt kipróbált szivattyúzási módszerrel.

Látszólag ez roppant egyszerű, s hogy a valóságban mégsem az, azt két adatpárral érzékeltetem. Az egyik: az Alsóbarlangba történt első bejutás időpontja 1957, a barlang teljes feltárásának időpontja 1982. A kettő között 25 év telt el. A másik: az 1982-es, a végpontig való eljutást célzó kutatótábor tervezett időtartama 3 hét, valóságos időtartama pedig 7 és fél hét volt (összesen 157 ember részvételével).

Huszonöt év kellett ahhoz, hogy a különféle próbálkozók tapasztalatai, eredményei alapján kialakuljon és megvalósuljon az itt szükséges helyes feltárási módszer.

Mi történt itt negyedszázaddal azelőtt, és még azelőtt, és azóta?

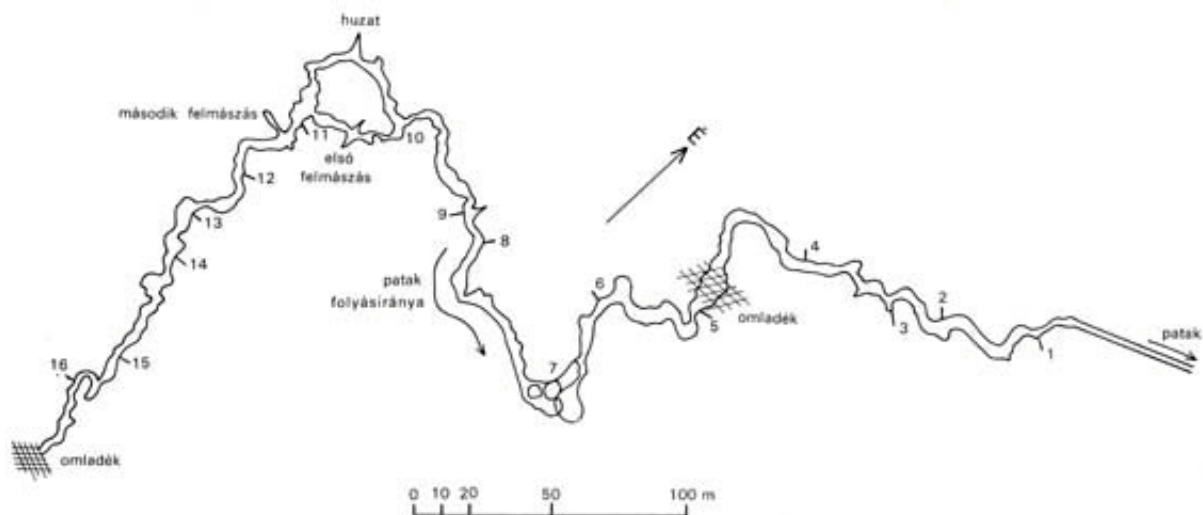
A Baradla-barlang aggteleki bejárata régóta ismert. A barlang aggteleki szakaszában rendszeresen laktak ősemberek. Raisz Keresztély az ezerhétszázas évek végén körülbelül három kilométer hosszan tudta bejárni a barlangot. Befelé haladva bővizű patakot követett útja. Továbbjutását áthatolhatatlannak tűnő tó akadályozta. A barlang későbbi kutatója, Vass Imre „az 1825-dik esztendő Sz. Iván hava 1ső napján” a több éve tartó szárazság révén továbbjutott, s felfedezte a barlang főágát, teljes hosszában, egészen az Óriások-terméig. A barlangról pontos térképet készített, amelynek alapján kiderült, hogy a barlangi vizek felbukkanási helye, a Jósva-forrás, nincs messze az általa bejárt barlangszakasz végpontjától. Az Óriások-termétől a Jósva-forrásig terjedő ismeretlen szakasról így ír: „Az Aggteleki barlang leírása, fekte területével, talprajzolatjával és hosszába való átvágásával, két táblában” című, 1831-ben megjelent könyvében (71. o.): „...a tájék fekte területe rajzolatjából ítélvén, a Baradla-forrásnak nevezett kútfők ... csak 174 öl egyenes távolságba esnének a barlang utolsó pontjától, és ezen közbe, melly különben is meredek hegy oldala alatt van, inkább leszakadozott kősziklakkal teljes nagy hézagot, mint tágasb üregeket lehetne gyanítani.”

Az aggteleki Baradla-barlang alaprajzi térképe

Valóban, e „tágabb üregeket” nélküli barlangrészt sokáig nem tárta fel senki. Negyedszázaddal ezelőtt, 1955-ben szokatlanul nagy árvíz vonult végig a barlangon. Ez az árvíz olyan erejű volt, hogy kinyomta a forrás száját borító törmeléket. Hatására megcsúszott a fölötte levő „meredek hegy oldala”, s a hegyoldallal együtt a rajta levő országút is. Azért, hogy ez a jövőben meg ne ismétlődhessen, 1957-ben tárot építettek a törmeléken át a barlang járható szakaszáig, megteremtve ezzel az árvizek akadálytalan levonulását. Ezzel kezdődött meg az Alsóbarlang feltárása.

A táro vége után következő természetes barlangjárat néhány méter után szifonba hajlott (1. szifon). Ezt a – bejáratától körülbelül ötven méterre levő – szifont leszivattyúzták, majd robbantással megszüntették. Hosszabb szakasz vált járhatóvá, amelynek a végét ismét szifon zárta le (2. szifon). Ezt 1959-ben az MHS könnyűbúvárai átúszták, majd lerobbantották. Nem messze következett azonban a harmadik szifon. Ebben 1968–1969-ben a Vörös Meteor Természetbarát Egyesület „Nautilus” könnyűbúvár-barlangkutató csoport tagjai víz alatti bontást végeztek, amelynek eredményeképpen sikerült a szifont átúszni. 1970-ben robbantással ezt is megszüntették. Még ugyanebben az évben átúszták a 4. szifont is, de a szifon utáni tágas folyosót lezáró omlás megakadályozta továbbjutásukat. 1972-ben következett – erről az előtörténetről mit sem tudva – a mi korábban leírt feltárásunk a 7. szifonig, majd pedig az 1980-ban a Vörös Meteor Természetbarát Egyesület (a továbbiakban VMTE) két szakosztálya által az egyesületen kívüli táborrésztvevők bevonásával végrehajtott próbaszivattyúzás, majd eredményes továbbjutás a 8. szifonig. Ez az Alsóbarlang feltárásának rövid története.

A számmal jelölt helyek a szifonok kezdetét jelölik

A Rövid-Alsóbarlang térképe, VMTE, 1982.

Az eltelt negyedszázad alatt más jellegű vizsgálatok is folytak az Alsóbarlang kutatása közben. Mik voltak ezek és mit eredményeztek? Hallgassuk meg, miként nyilatkozik erről Szilágyi Ferenc, a Baradla-barlang kutatásával foglalkozó VMTE „Baradla” barlangkutató csoport vezetője.

– A Jósza-forrással, illetve az Alsóbarlang tárójával szembe állva a táró jobb oldala mellett egy medence van. A forrás vize részben itt, a medence szélén kövek közül tör fel, részben pedig a tárón folyik ki. A medencében feltörő víz mennyisége normális hozam esetén 8–10 köbméter percenként, a tárón kifolyó víz ezzel szemben mindössze 0,3 köbméter, azaz háromszáz liter percenként.

Ez a két, egymás mellett előbukkanó forrás első pillanatra egyazon föld alatti patak vizének tűnik, azonban tüzetesen megvizsgálva a dolgot, más eredményre jutunk. A legegyszerűbb vizsgálat, a hőmérsékletmérés, rögtön szembetűnő különbséget mutat. Példaként egy 1982-es, nyári mérési adat: a táró vize 11 °C-os, a medencében előbukkanó víz pedig 13 °C-os. Más évszakban a hőmérsékletek is mások, de a kettő között mindig határozott eltérés van. Ezenkívül a víz egyéb mérhető jellemzői is eltérnek egymástól (a kémiai elemzés kimutatta). Ebből nyilvánvaló, hogy a két helyen felbukkanó víz nem a felszínre bukkanásnál ágazik szét, hanem külön-külön úton érkezik az egymás mellett levő két külön forráshoz. A két külön út pedig két külön barlangot jelent. Ezt a tényt már korábbi kutatók feltételezték, majd igazolták is. Tehát két Alsóbarlang van. Egy Rövid- és egy Hosszú-Alsóbarlang. A Baradlában a nyugalmi vízhozamot és a kisebb árvizeket a főágban található barlangi víznyelők vezetik le a Hosszú-Alsóbarlangba. Ez a víz a medencében lát napvilágot. Különösen nagy árvíz idején a Baradla főágában végigfolyik a víz, s mivel a közben levő víznyelők nem képesek elnyelni az áradatot, az eljut egészen az óriások-termi víznyelőig. Az a víz, ami itt nyelődik el, az már a tárón folyik ki. Ez tehát a Rövid-Alsóbarlangon folyik végig.

A Hosszú-Alsóbarlangban ember még nem járt, illetve lehetséges, hogy egy 1954-es tárohajtáskor bejutottak oda is, azonban akkor még nem volt világos, hogy itt két barlang van. Ez akkor mint lehetséges feltételezés vetődött fel.

Sorozatos mérésekkel, a föld felszínén és a föld alatt elnyelődő vizek megfestésével, s felbukkanásuk regisztrálásával, a barlangrendszerben levonuló árvizek megfigyelésével ennek az igazolt ténynek a részleteit finomítottuk.

Az a barlang, amelyikbe a tárón át lehet bejutni, s amelyben most készülünk az 1980-as sikeres kísérlet után ismét szivattyúzni, az valószínűleg az Óriások-terme alját képező törmelékig vezet. Lehet, hogy az Óriások-terme után is folytatódik a járat, de mindenképpen jóval kisebb keresztmetszettel, olyannal, amely mindössze a forrás alaphozamát jelentő háromszáz liter vizet szállítja.

Mostani célunk az Óriások-terméig való eljutás. Ha a Rövid-Alsóbarlang feltárása sikeresen befejeződik, utána távolabbi célunk a Hosszú-Alsóbarlangba való bejutás és annak feltárása – fejezi be Szilágyi Ferenc a tájékoztatóját.

Az elmondottakból világosan kitűnik, hogy a barlangrendszerrel foglalkozó kutatók a 82-es tábor megszervezésekor pontosan tudták, hogy mit szándékoznak feltárni, s meddig akarnak eljutni.

Az 1980-ban a 8. szifonig feltárt, körülbelül 470 méter hosszúságú barlangszakasz valamivel több mint a fele utat jelenti az Óriások-terme alját képező omladékig. Idáig hét szifonon kellett átjutni. Várható tehát, hogy még körülbelül ugyanennyi következik. Könnyebbség persze, hogy az első három le van robbantva.

Nézzük meg, mit kellett ehhez a táborhoz megszervezni, és milyen műszaki feladatot jelentett ez! A táró vízhozama 300 liter percenként. Olyan szivattyúk kellettek tehát, amelyek ennek legalább a kétszeresét tudják szállítani, amellet ők maguk is szállíthatók a barlangban. A svéd eredetű s hazánkban is gyártott Bibo bűvárszivattyú családból a második legkisebb tűnt e célra alkalmasnak. (A bűvárszivattyú olyan gép, amiben a szivattyú a motorral egy házba van szerelve, s a ház vízhatlan. Így az egészet be lehet – sőt kell is – dugni a víz alá, hogy a körülötte levő vizet szivattyúzza, s a rászert csövön nyomja át a felszínre.) Ez a kettes méretű gép kilencszáz litert tud szállítani percenként, súlya harminc kiló. (Műszaki beállítottságú olvasóim kedvéért ideírom: a hajtómotor teljesítménye 2,8 kilowatt.) A gép közel henger alakú, 21–25 cm átmérőjű és 52 cm magas. Felül füle van. Két ember tudja szállítani, de egy is képes mozgatni, ha ketten nem férnek hozzá a barlang szűkebb részein.

*Az Alsóbarlang bejárata a tábor idején. Villamosszekrény, kábeldobok, szivattyú.
Borka Zsolttal és Prágai Alberttel tárgyaljuk a helyzetet*

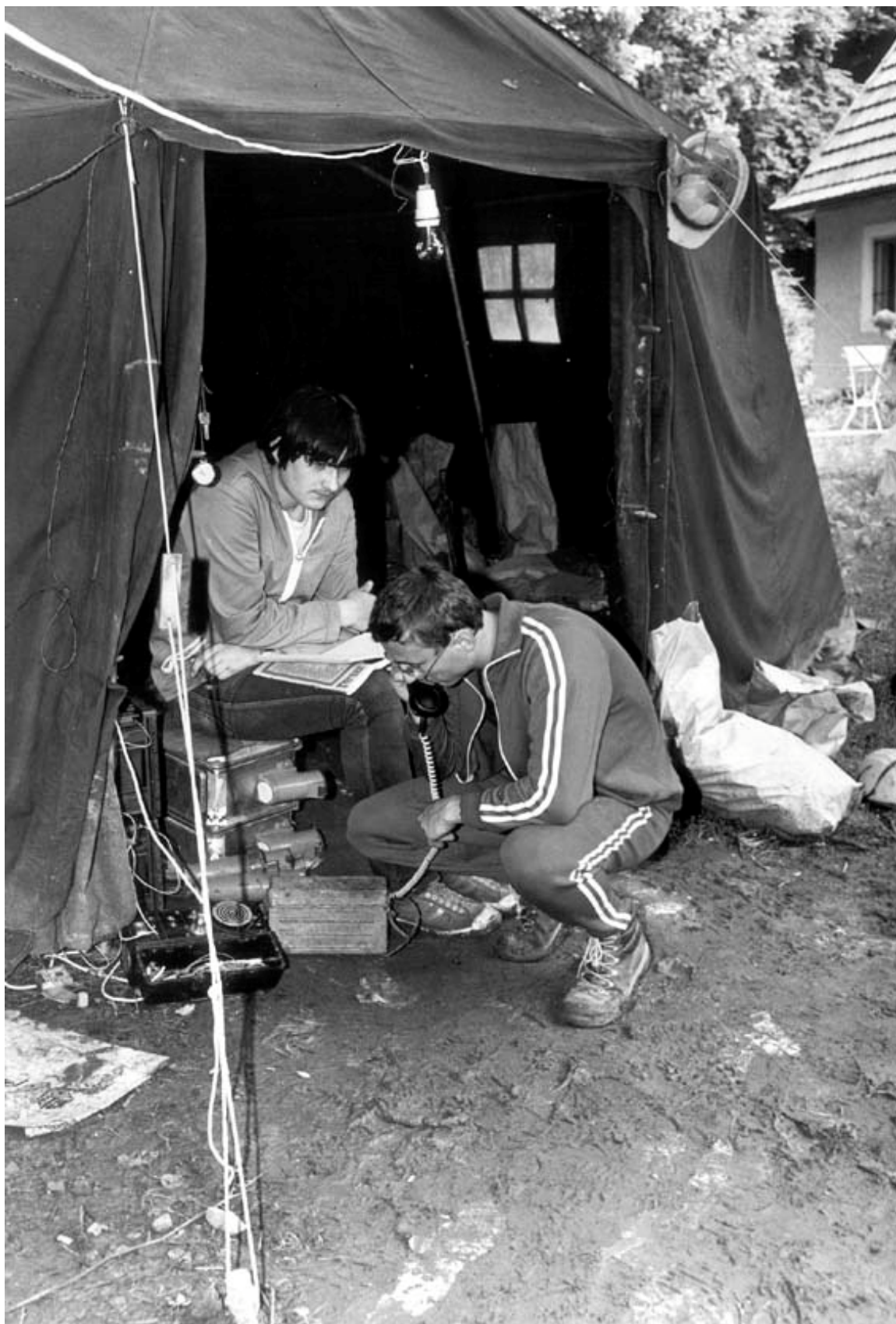
A szivattyúk működtetéséhez meg kellett oldani az erősáramú táphálózat folyamatos kiépítésének lehetőségét. Ezt olyan módon kellett megvalósítani, hogy az ismeretlen szifonok közti, különböző hosszúságú szakaszok hosszához lehessen igazodni. Meg kellett teremteni a szivattyúk egyenkénti ki- és bekapcsolási lehetőségét, valamint olvadóbiztosítókkal és hővédelemmel a gépek villamos védelmét. Mindezt természetesen úgy, hogy a kapcsoló- és védőáramköröket sáros, vizes környezetben biztonságosan lehessen használni, senkit ne érhesen áramütés.

Sok szivattyú kellett tehát, sok tekercs tűzoltó tömlő a szivattyúk által szállított víz vezetéséhez, sok vastag, négyerű kábel, kapcsolók, csatlakozók; folyamatosan bővíthető telefonhálózat a barlangba, s a nagy mennyiségű felszereléshez sok ember, szállítani, szerelni, ügyeletet tartani. A villamos részekhez villamos szakemberek, a barlanghoz térképészek, geológusok, fotósok, s a rengeteg emberhez – „ellátmány”.

A kutatótábort a Vörös Meteor Természetbarát Egyesület szervezte, és teremtette meg sokak segítségével annak a műszaki és gazdasági hátterét. Sok ember közös akarata, érdeklődő, segítő jó szándéka kellett, hogy ez a nagy terv megvalósuljon. Már a szervezés megkezdése előtt világos volt, hogy ehhez kevés két kutató szakosztály lelkes gárdája. A szükséges, több százezer forintos felszerelés előteremtéséhez, különféle vállalatoktól való kikölcsönzéséhez, az országos villamos hálózatra való rácsatlakozáshoz, a sok ember védett területen való táborozásához, az egyesület által a leendő résztvevők munkahelyeire szétküldött kikérők jóváhagyásához sok-sok nem barlangkutató beállítottságú embert kellett megnyerni. Ez – sikerült.

Szerencse volt? Vagy valamiért ők is „velünk voltak”?

A legkönnyebb a létszám megszervezése volt. Barlangos körökben kit ne érdekelt volna egy ilyen, nemzetközi viszonylatban is egyedülálló vállalkozás! Ismét néhány adat: a táboron egymást folyamatosan váltva tizenkét barlangkutató csoport tagjai és számos kutatócsoporton kívüli, magánzó barlangkutató vett részt. Összesen, mint említettem, százötvenhét ember.

*A bejárat melletti ügyeleti sátor. Szilágyi Ferenc telefonál. Jól látszanak a barlangi villamoshálózat bővítésére szolgáló dobozok, amiken az ügyeletes ül.
Itt mindig volt valaki, mellette óra, napló, telefon*

Végignézve a kutatótábor ideje alatt írt munkanaplót, kitűnik, hogy a táboron két ember vett részt végig: Berczik Pál, a műszaki szervező és Borka Zsolt, a „Baradla” csoport tagja. Hallgassuk meg, miként nyilatkozik a műszaki szervezésről, előkészítésről annak megvalósítója.

– Az áramellátó rendszer kialakításakor három dolgot kellett szem előtt tartani. Először is tökéletes védelmet kellett biztosítani áramütés ellen, mert a barlang vizes volta miatt egy egyébként nem túl veszélyes „rázás” itt halálos balesetet okozhat. Másodszor, a rendszernek modulszerűen bővíthetőnek kellett lennie a szifonok – előre ismeretlen – elhelyezkedése és száma szerint. Harmadszor, a modulrendszernek olyannak kellett lennie, hogy ne lehessen hibás elrendezésben kapcsolni, hogy nem szakemberek is helyesen tudják csatlakoztatni a részegységeket.

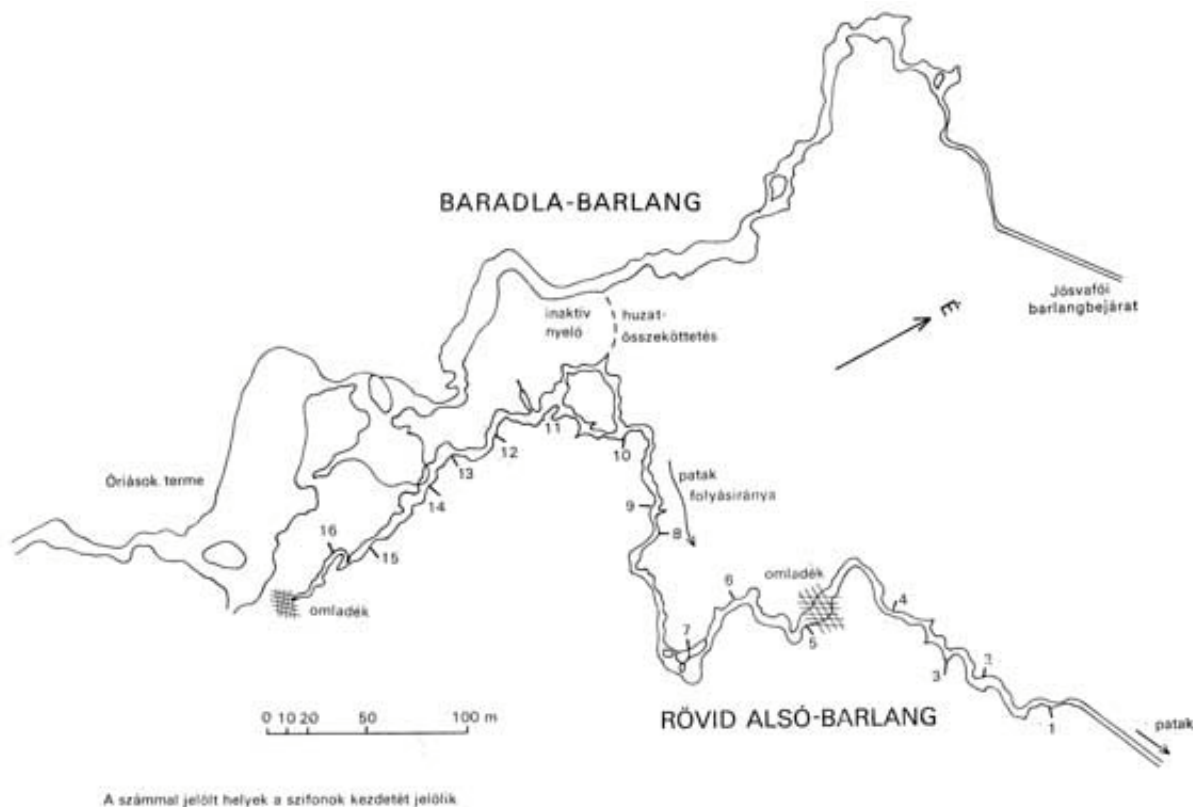
Hosszas töprengés és a hazai forgalomban beszerezhető anyagok felmérése után a következő megoldás született:

Vettünk tíz darab 15×25×25 cm-es – villanszereléshez használatos –, légmentesen záródó masszív alumíniumdobozt. Ezekbe került az egy-egy szivattyú védelmére és ki-be kapcsolására szolgáló biztosító- és kapcsolószerelvény. A kapcsolók biztonságos működtetését úgy oldottuk meg, hogy a kapcsoló eredeti fémtengelyét műanyaggal meghosszabbítottuk, és ezt dugtuk ki – tömítőgyűrűn keresztül – a doboz tetején. A dobozra kívül három nagyáramú csatlakozó került. Egy aljzat, ebbe lehetett bedugni a felszínről érkező tápkábelt. Másodikként egy ugyanilyen méretű dugó, ebbe lehetett csatlakoztatni a barlangjáraton tovább fektetendő tápkábelt. Harmadik csatlakozóként szintén egy aljzat került a dobozra, de az előbbieknél kisebb típus. Ebbe lehetett bedugni a szivattyú dugóját, s ezt kapcsolta, illetve védte a dobozban elhelyezett szerelvény.

Ezzel a kialakítással elértük azt, hogy a barlangon végigfektetett tápkábelre bárhol, ahol csatlakozóval toldva van, rá tudtunk kapcsolni szivattyút, s a szivattyúkat egyenként lehetett ki- és bekapcsolni.

Ez nagyon jó – mondhatnák –, de mi a biztosíték arra, hogy a tápkábelen éppen ott lesznek a csatlakozós toldások, ahol az ismeretlen szifonok vannak? Erre a válasz roppant egyszerű. A barlang előtt ott álltak a kábeldobok, mellettük mérőszalag és vasfűrés, az ügyeleti sátorban pedig a felszerelésre váró csatlakozó aljzatok és dugók. A többi már „csak” a hírközlésen és a kivitelezésen múlt.

Igen – a kivitelezés. Májusban kezdték el a Vörös Meteor szakosztályai a SZIKKTI kutatócsoportja segítségével, s a csoport villamosmérnök tagjának, Gádoros Miklósnak szakmai közreműködésével, s a nyári tábor után, október közepén került vissza az utolsó holmi is Budapestre – zárja Pali a dolognak ezt a részét.

A Baradla-barlang és az Alsóbarlang felülnézeti térképe összerajzolva mutatja a két barlang egymáshoz viszonyított helyzetét (VMTE, 1982)

Horváth Győző csoportjának, a VMTE „Nautilus” Vízalatti Barlangkutató Szakosztályának vendégeként magam is részt vettem a kutatótáborban mint műszaki ember s mint a barlang lehetőségek szerinti ismerője. Összesen tizenhárom napot töltöttem ott két alkalommal.

Milyen volt a táborban?

1982. július 16-án, pénteken a helyszínre érkezett egy megrakott teherautó; létszám: nyolc fő.

Mire hétfő délután huszonharmadikként a Tengerszem-tó alatt, a Jósva-patak partján levő táborba érkeztem, már teljes üzem megy. Éppen indítják az első valódi szifonban – a történeti hűség kedvéért a négyes nevezetűben – a szivattyút. Az ügyeleti napló rövid bejegyzése szerint ugyanis „reggel az ÉMÁSZ bekötött”, ami azt jelenti, hogy megtörtént a csatlakozás az országos villamos hálózatra.

A négyes szifonban a vízszint gyorsan süllyed. Mire rövid bozótirtás után áll a sátrunk, már jön Berczik Pali.

– Nem akarlak sürgetni, de a négyesen már légrés van, és le kéne vinni egy hosszú kábelt, ami a négyestől az ötösig ér el. Mennyi idő múlva tudnál jönni?

Tudom, hogy a táborban folyamatos munka van beütemezve, hogy a rendelkezésre álló három hét alatt a legtöbb eredményt érjük el, így nem lep meg, hogy máris munkára akarnak fogni.

19 óra 40-kor kezdjük a „kígyóbüvölést”. A kábel két végén csatlakozó, rajta műanyag zsák, szigetelőszalaggal szorosan áttekerve, hogy tiszta és száraz maradjon. A két végét így egy-egy ember fogja, akik különösen ügyelnek arra, hogy a csatlakozó ne kerüljön vízbe. Ennek a két embernek úgy kell haladnia a barlangban, hogy semmiképp se essen el vizes résznél, de ha mégis vízbe esne, a csatlakozót akkor is feje fölé kell emelje. A többiek – öten – tíz-tizenöt méteres hosszakat hagyva közben fogjuk a kábelt, és megyünk befelé. A kábel a barlang alján

heverő sziklák, kövek között csúszik. Időnként hurkot vet, elakad. Egy-egy nehezebb rész is megfogja egyenként az embereket. Ilyenkor szörnyű ordítózással megy előre az információ: „Lassan! Elakadt!” Majd: „Mehet!”

A barlang nagyon hamar elnyeli a hangot. A kábel pedig nehéz.

Mire a négyes szifonhoz érünk, már „száraz” lábbal kelünk át. Előzőleg ugyan egy mélyebb résznél derékig kellett a vízbe menni. Mindegy, itt a szifonban a legmélyebb ponton egy gödörben félig szárazon fekszik a szivattyú.

Húzzuk tovább a kábelt.

Folyik a munka a barlangban

Elérjük az ötös szifon előtti omladékhalmazt. Belemászunk, s némi ruhaszaggasztás után ott vagyunk a kristálytisztá vizű tó partján, az ötös szifon kezdeténél. Rövidesen befutnak azok is, akik a szivattyút, a szivattyúhoz szükséges kapcsolószekrényt és a víz elvezetéséhez a tűzoltótömlőket, valamint a folyamatosan kiépítendő telefonvonal drótját cipelik. Berczik Pali szerel. Kis táskájából szerszám és telefonhallgató kerül elő. A tömlő rákerül a szivattyúra, csatlakozók a helyükön. A szivattyút derékig vízben állva lábujjhegygel lerugdossuk olyan mélyre, ameddig csak tudjuk, hogy minél később szívja le maga fölül a vizet, minél később kelljen valakinek lejönni, lejjebb tenni a gépet.

Minden kész. Egy fordítás a kapcsolón, s a lapos tűzoltótömlő hengerré keményedik mellettünk.

- Halló felszín!
- Itt felszín.
- Hány óra van?
- Huszonegy ötvenöt.
- Kösz. Az ötös szívása megindult. Mi is megyünk ki.
- Jó, beírtam.
- Jól van, szevasztok. Vége!

A barlangból kiérve szokatlanul sok víz folyik a lábunk alatt. Most nem a barlangi patak hozama szabja meg a kifolyó víz mennyiségét, hanem a szivattyú teljesítménye.

Az ügyeletes, Gádoros Miklós figyeli a vízhozamot, mi aludni térünk. Reggel fél ötre megszűnik a víz kiáramlása a barlangból. Gádoros Miklós felébreszti a „tartalékot”, maga pedig beöltözik, s lemegy a barlangba, lejjebb tenni a szivattyút.

Megnyílik az ötös szifon.

A délelőtt folyamán készülünk a 6. szifon szivattyúzására. Tizenegy ember újabb szivattyút, kapcsolószekrényt, tömlőt és kábelt visz le a barlangba. Munkájuk eredményeként délután fél négykor megindul a hatos szifon szívása.

Mindenki kijön, csak a gépek és az ügyelet dolgozik tovább.

A hatos rövid, kis vízterű szifon. Két és fél óra múlva megnyílik, további fél óra után már üres. Indulunk le, hogy a szivattyút áttelepítsük a hetesbe. Most nem kell újabb gépet levinni, a hatos szifon medrét egyszerűen át fogjuk hidalni egy hosszúra összetoldott tűzoltótömlővel. Tömlő van lent elég. Gyors szerelés után, este kilenckor megkezdődik a hetes szifon szivattyúzása. Ez egy nagy tóval kezdődő, sok vizet tartalmazó, mély szifon. Idáig jutottunk el 1972-ben könnyűbúvár-felszereléssel.

Először a tó vizét kell kiszivattyúzni. A tó tükre nagy, tíz perc alatt mindössze négy centimétert apad a víz. Ez a szifon sok időt fog elvenni!

A barlangban szinte állandóan úton van valaki. Folyamatosan váltjuk egymást, az egyéni túróképesség szerint. A barlangban végzendő tevékenység is hol több, hol kevesebb embert kíván.

Folyik a munka a barlangban

Fél tízkor a barlangba lefelé tartó Berczik Pál és Gádoros Miklós tapasztalja, hogy az ötösben levő szivattyú nem működik. Megállapítják, hogy a motor hővédelme leoldott. Baja lenne a gépnek? Vagy túl érzékenyre volt állítva a védelem? Kísérlet dönti el a kérdést. Magasabbra állítják a védelem érzékelési szintjét, és bekapcsolják a szivattyút. Működik. Ezt a gépet most többször kell ellenőrizni, hogy így bírja-e a tartós üzemet.

A szivattyúk egész éjjel járnak. A víz széles szőnyegként folyik ki a tárón.

Reggel öt órára a vízhozam lecsökken.

Salamon Gábor, Sásdi László és Végh Zsolt elindulnak lejjebb tenni a szivattyút.

A tó tükre összezsugorodott, s járhatóvá vált az eredeti vízszint alatt körülbelül egy méterre nyíló, tovább vezető lapos rés.

Közben újabb tíz ember „kígyót bűvöl”. Meg kell hosszabbítani a kábelt ahhoz, hogy a szivattyút a lapos résen átcipelve a szifon további, függőleges részét lehessen szivattyúzni. Negyed tizenkettőre a helyszínre ér a kígyó farka is, s újabb félóra múlva már a lapos rés túloldalán dolgozik a szivattyú.

Itt, ebben a függőleges hasadékbán gyorsan süllyed a vízszint. Kettőkor ketten elindulunk, hogy lejjebb tegyük a gépet.

A négyes szifonnál meglepetés vár minket. A vízszint megemelkedett, a szivattyú hallhatóan működik, a kivezető tömlő mégis lapos. Belegázolunk a vízbe, s kiderül, hogy a tömlő vége lecsúszott a szivattyúról. Megpróbáljuk fogóval visszaszerelni, de nem sikerül. Kell egy csilagkulcs. Kirohanás, visszarohanás. Közben a szifon szép lassan telik. Fölszereljük a tömlőt, elindul a szivattyú. Hamar leszívja a felgyűlt vizet, mert ez a gép eggyel nagyobb típus, mint a többi.

Beérünk a hetes szifon hasadékába. A hasadék majdnem függőleges, ezért sikerül jó mélyre, vagy négyméternyire lejjebb lökdösni a szivattyút nyomás alatt levő, vízzel teli, kemény tömlőjénél fogva.

Fél négy van. Kijövünk.

Hatkor újabb két ember megy le. Meghosszabbítják a telefonvezetéket, s állomást helyeznek el a pillanatnyi végpontra.

Hét óra után, mikorra kiérnek, dörög és villámlik. Fél nyolckor megszűnik az áram. Villámcsapás érte a hálózatot? Várunk, hátha megjön a villany. De nem jön. Elkezdünk vizsgálgódni. Kiderül, hogy a mi kapcsolószelekrényünkben levő áramvédő relé oldott le. Visszkapcsolva minden újra működik.

Folyik a munka a barlangban

Éjfélkor két ember lemegy, ismét lejjebb teszik a szivattyút.

Fél egy: a szifonon légrés van, át lehet menni!

Készülünk a továbbtelepülésre. Közben a szifon teljesen kiürül. Huszonnyolc órás szivattyúzásra volt ehhez szükség.

Július 22-e, csütörtök van. Vérmes számítások kezdődnek: ma van a tábor hatodik napja, s már elértük a tavalyelőtti végpontot. Ha így megy tovább, a jövő hét végére felmászunk az óriások-termi víznyelőben a Baradlába, és kijövünk a fenti bejáraton. Kiengednek-e, ha rájönnek, hogy nincs belépőjegyünk?

Dolgozunk tovább. Szivattyú kerül a nyolcasba, s indulnánk vele, amikor a hetes szivattyúja felmondja a szolgálatot. Tíz perc múlva kiderül, hogy a nyolcasban levő is rossz. Gonosz dolog. A nyolcasát kihozzák a hetes elé, hogy ne záródjon be a lassan telő hetes mögé. Öten elindulunk be a barlangba két új szivattyúval. Közben sikerül az egyik szivattyút megjavítani. Este fél tíz van, mire az időközben felgyűlt vizet a hetesből szívni tudjuk.

Kicipeljük a döglött gépet.

Másnap, pénteken reggel Horváth Győző és Nemes Botond mennek le, hogy folytassák a munkát. A felszínen Mátyus Károly és Berczik Pál kezelésbe veszik a rossz szivattyút. Mindkettőnél ugyanaz a hiba: ahol a kábel belép a gépbe, a sok hajlítgatástól – esetleg titkos megemelésről – a vezető erek megsérültek. A kábelt fél méterrel megkurtítják, és újra bekötik a gépbe. Ismét használható a szivattyú.

Eközben a lentiek fél tizenkettőkor átjutnak a nyolcason. Felfedező útjuk rövid: tíz méterrel odébb ott csillog a kilences vize. További hat ember megy le.

A szivattyúzó rendszer egyszerűsítésére tesznek kísérletet. Összetoldják a tűzoltótömlőket, s a nyolcascból közvetlenül az ötösbe vezetik a vizet. Közben van a hosszú és mély hetes szifon. Vajon mennyire esik vissza a szivattyú szállítóképessége így? A kísérlet sikeres: a nyolcas kiürül. A szivattyút átviszik a kilencesbe, s kijönnek mindannyian. Már délután van.

Ötkor Homa Gáborral ketten lemegyünk megnézni a vízszintet. Szépen csökken, tíz perc alatt tizenöt centit megy lejjebb.

Ülünk és lessük a vizet. Aláhajló sziklafal vonala bontakozik ki, sziklatömbök tűnnek elő a víz fogytával.

Különös hangulata van ennek a várakozásnak. Mit találunk itt ma?

Időnként hangos, gurgulázó böffenéseket hallunk. A boltozatos részeken keletkező légüres terekbe hatol be ilyen hanggal kívülről a levegő.

Mit tagadjam, fázunk. De most kimenni nem lehet. A felfedezés láza fűt – bár csak takaréklángon – bennünket.

Negyed nyolckor hosszas hangoskodás után igen erős huzat kél a víz színe fölött kirajzolódott hasadékból. Most már csakugyan nem lehet kimenni.

– Halló, felszín!

– Itt felszín.

– Megnyílt a szifon. Nagyon erős huzat van!

– Jó, beírom.

Még egy órát kell vacogni, amíg egészen a vízre hajolva át tudunk menni a túloldalra. A karbidlámpa lángját kézzel kell védeni, hogy el ne aludjon.

A szifon gödréből felmászva hosszan elnyúló, kristálytishta vizű tó fogad. Keskeny kifolyóján táplálja a hátunk mögött levő szifont. A víztükör túlsó végénél szárazulat. Meglábaljuk a tavat. Lábunk nyomán haragos lesz.

*A Baradla-Alsóbarlang leszivattyúzott szifonjai után a 16. szifonban a barlang végpontja.
A sziklakapu után a kövek közül csorog a víz.*

A szárazulatnál a tó elkeskenyedik, de mögötte újra kitölti teljes szélességében a járatot. Harminc-negyven méterre a kilences szifontól a sziklafal ismét a vízre hajlik. Itt nem egyértelmű a továbbjutás útja. A víz alatt előre is nagy víztér látszik, és kissé jobbra is. Ez tehát a tízes szifon.

Visszamegyünk a telefonhoz, és beszámolunk az ügyeletnek. A huzat közben megszűnt. Mindössze az addig két független légtér egybenyitása okozta. Gábor elindul kifelé, Berczik Pál és Borka Zsolt elindul lefelé. Míg leérnek, addig egy kicsit lecsapolom a tavat néhány kő kipiszkalásával. Ezeket visszarakva majd meg lehet szüntetni a kilences töltődését, amíg ártesszük a szivattyút a tízes tavába.

Ketten leérnek. Megnézzük együtt az új részt, s elindulok kifelé. Az ügyeleti sátorba érve hallom a telefonból:

– Halló, felszín!

– ...

– A tízes szifonban megindult a szivattyú.

Este tizenegy óra van.

Szombaton a víz csökkenésével világossá válik, hogy a járat kettéágazik. Először a jobb oldali ágot kezdjük szivattyúzni. Ahogy ezen légrés nyílik, igen erős, szűnni nem akaró huzat képződik olyannyira, hogy még a bejáratú táróban is lobog tőle állandóan a lámpák lángja. A vízszint további csökkenésével kiderül, hogy a víz a bal oldali ágból ömlik.

A jobb ág hosszan halad előre, majd élesen balra fordul. Itt magasra fel lehet világítani. A huzat valahonnan innen jön. A balra fordulás után ismét vízhez érünk, majd ismét balra fordul a járat, és a vízre hajlik.

Vasárnap a bal oldali ág szívása folyik. Ennek következtében megemelkedik a víz a jobb ágból. Ezzel egy időben hárman kezdjük mérni az új barlangszakaszt. Ezzel a nem nagy pontosságú, de gyors méréssel kiegészítem az 1973-ban készült térképünket, amelyen a Baradla is rajta van. A kanyargó pálcikák a papíron a Baradla egy ismert, inaktív nyelőjéhez mutatnak. Ezek szerint onnan jön a huzat.

Közben „szárazzá válik” a tízes bal oldali ága, és kiderül, hogy a továbbjutás abból nyílik, mégpedig balra. Egyenesen tovább pedig körjárat van a tízes jobb oldali ága felé.

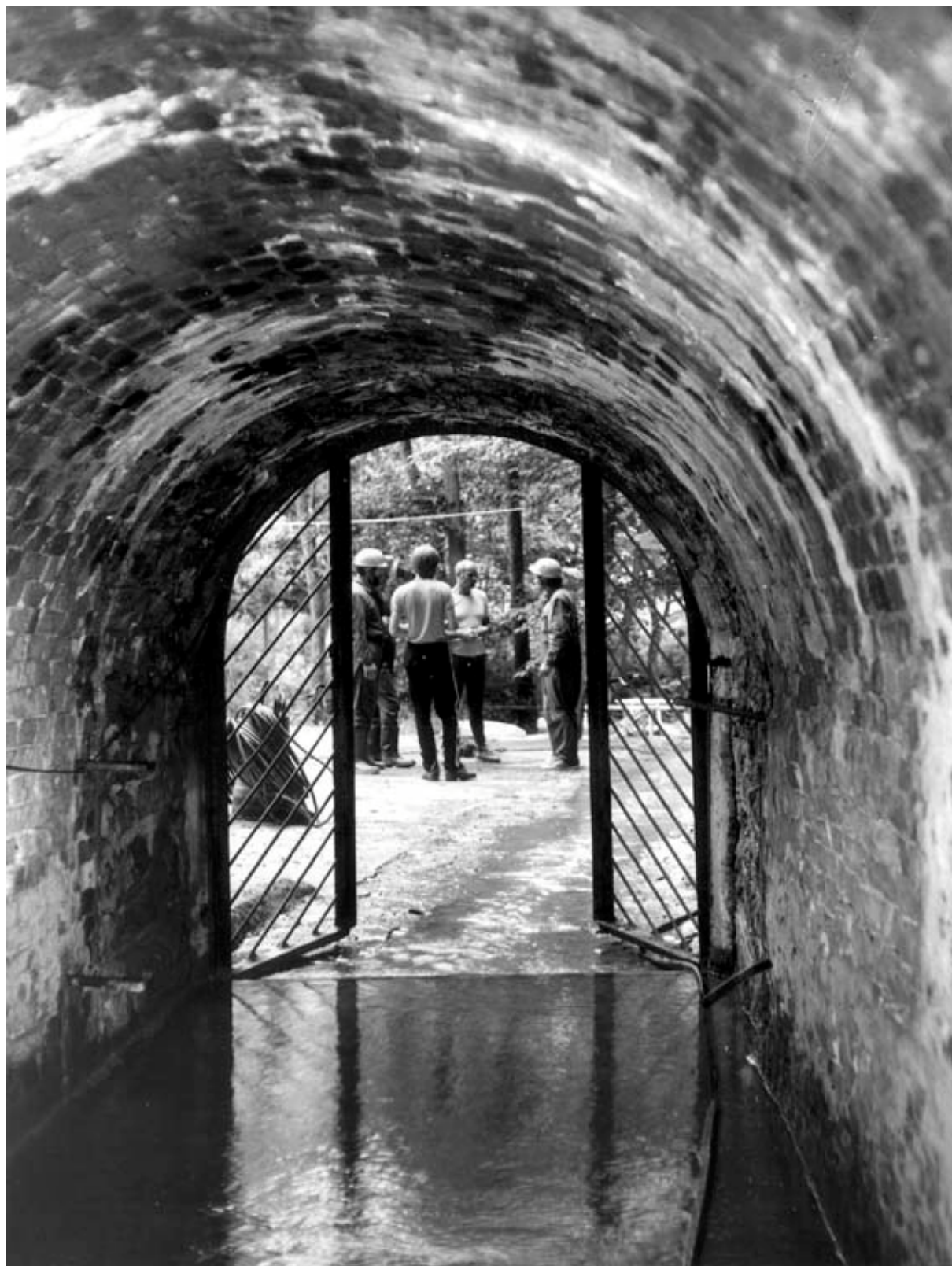
Este hétkor megindul a szivattyú a tizenegyben.

Hétfőn négyen megpróbálnak felmászni a tízes jobb oldali ágában a huzat jelezte hasadékon, de sikertelenül. A fogások mállékonyak, s feljebb a járat elszűkül.

Közben másik hat ember dolgozik a tizenegyben szivattyúzásán.

Délután újabb kábelt és egyéb hozzávalókat vonszolunk le a barlangba a továbbtelepüléshez. Éjfél után negyven perccel megindul a tizenkettesben a szivattyúzás.

Kedd délután a szivattyú átkerül a közeli tizenhármasba.

A barlangból kiérve szokatlanul sok víz folyik a lábunk alatt

Közben sokan érkeznek a táborba. Szerdán már harmincheten vagyunk. A jelenlevők között különféle speciális tevékenységek képviselői találhatók.

Megkezdődik a feltárt barlangszakasz geológiai vizsgálata, térképezése, fotózása. A pontos térképezés nagy figyelmet igénylő, időigényes munka, ezért két csoport kezd el, két irányból. Országh György négy ember segédletével a bejáratától kezd el a mérést befelé, Szilágyi Ferenc pedig másik négy emberrel az elért végponttól kezd a mérést kifelé.

Velük egy időben Borzsák Péter és Prágai Albert fotózzák a barlang jellegzetes részeit.

Minden rendben zajlik, annak ellenére, hogy a tábori életet napok óta borús, esős idő nehezíti. A sátrak körül is sarat dagasztunk, barlangos ruháink nem tudnak kiszáradni. Újra és újra vizesen kell magunkra húznunk overallunkat.

Jellegzetes tábori életkép...

– és ez is [70.jpg]

Szerda este üzemzavar miatt megemelkedett a víz a hetes szifonban. Gádoros Miklós reggel ötig úzi a rejtélyes hibát. Végül kiderül, hogy a felszíni áramellátó egységben egy bizonytalan kötés miatt időnként kimarad egy fázis a háromból.

Csütörtökön reggel a hiba kijavítása után sem jön víz a barlangból. Hegedűs Gyulával ketten lemegyünk. Sorra hagyjuk el a szivattyúkat, mindegyik rendben szűrösli a leapadt vizet. A legbelső a tizenhármass szifonban nem jár. Az időnként kimaradt fázis miatt leoldott a hővédelem. Visszkapcsolása után újra minden működik. Délután hazaindulok. A három hétre tervezett tábor fele ideje telt el. Eddig jól haladtunk. Megegyezünk, hogy értesítést kapok, ha megvan a barlang végpontja.

Ettől kezdve a résztvevők elbeszélése és az eseményeket rögzítő ügyeleti napló alapján ismerem a történeteket.

Pénteken hajnali négykor indult meg a tizennégyes szivása. A tizennégyesnél is találtak felfelé vezető huzatos járatot. Ez, mint a később elkészült térkép mutatja, már közvetlenül a Baradla alatt van, de felmászni itt sem sikerült a felső barlangba.

A szivattyúval kapcsolatos hiba miatt a szifon csak másnap délben fél egykor nyílt meg. Ezután tizenhárman újabb adag kábelt és egyebet vittek le.

Vasárnap hajnali egykor jutottak át a tizennégyesen, körülbelül ötven métert lehetett haladni a következő szifonig. Ez a bejáratától 650 méterre van. Ilyen messzire már különösen nehézkes a felszerelés szállítása. Hétfő hajnali egykor indult a szivattyú a tizenötösben.

A feltáró munka mellett folytatódott a térképezés és a barlang geológiai vizsgálata.

Szerdán sikerült kimutatni a Baradlával való közvetlen összeköttetést. Fent füstölő csóvát gyújtottak a kiszemelt inaktív nyelőben. A huzat lefelé húzta a lángot. A füst lent a várt helyen, a tízes jobb oldali ágából jött.

Este nyolckor sikerült átjutni a tizenötösön. Kanyargós járat után újabb szifon, a tizenhatos.

Csütörtökön hajnalban a tizenhatos szivásához szükséges felszerelés leszállítása történt. Szerelés, szivattyúindítás, hibajavítás. Közben az időjárás esős maradt.

Közeledett augusztus 8-a, vasárnap, a három hétre tervezett tábor utolsó napja. Az, hogy csakugyan ez lesz-e a tábor utolsó napja, kezdett egyre bizonytalanabbá válni. Ebben az időszakban ugyanis a táborban részt vevő szakembereknek az a véleménye alakult ki, hogy itt, a tizenötös, tizenhatos szifon táján a barlang jellege egészen más, mint az előtte levő részeké. Ez azt valószínűsítette, hogy közel járnak a feltételezett végponthoz, a törmelékes óriások-termi nyelőzónához.

A kérdés a következő volt: hagyják-e abba a kutatást vagy folytassák? Érvek és ellenérvek álltak egymással szemben. Az abbahagyás mellett szólt az, hogy a költségviselők három hetes táborat terveztek, és a résztvevők szabad ideje is jórészt elfogyott. A folytatás mellett szólt az, hogy az eddig elért eredmény igen komoly, sokrétű tevékenységet, sok anyagot, pénzt és időt kívánt. Ahhoz, hogy egy később szervezendő tábor során mindez ismét, s legalább ilyen szinten megvalósuljon, nem sok reményt lehetett fűzni. Ehhez sorakozott a szakértők fenti álláspontja, mely szerint legfeljebb egy-két szifon várható még.

A vélemények megoszlottak. Berczik és Borka, akik győzték idővel, feltétlenül a folytatás mellett voltak. Ennek volt még oka. Tudtak valamit, bíztak valamiben.

Tudták, hogy ebben az időszakban szervezett egy közeli barlang kutatására az Acheron barlangkutató csoport egy táborát, s hasonlóan egy másik közeli barlangban fognak a közeli napokban dolgozni Szenthe István és munkatársai. Mindkét csoport régi, jól ismert

barlangkutató társakból áll. Feltételezhető volt, hogy segíteni fognak, annak ellenére, hogy ez nyilván a saját kutatási eredményük rovására történik.

Sok probléma megoldása után augusztus 8-án, vasárnap indult meg a tizenhatos szivattyúzása.

Közben a vita eldőlt: a kutatást folytatják.

A tábor létszáma átmenetileg lecsökkent.

Hétfőn, kilencedikén jelzés érkezett Aggtelekről, hogy a barlangon árvíz vonul végig. Az Alsóbarlangban ennek egyelőre semmi jele nem mutatkozott. Berczik rögtön telefonált a barlangban levőknek:

– Mindenki jöjjön fel a barlangból! Árvízveszély van!

A több százezer forint értékű felszerelés kiszállítását megkísérelni sem volt érdemes. Erre sem idő, sem ember nem volt.

Nesze neked, továbbkutatás!

Húsz óra harmincötök az utolsó ember is a felszínre érkezett. Huszonegy harminckor leoldott a felszíni áramellátó szekrény áramvédő reléje. Ez azt jelentette, hogy a tizenhatosban dolgozó szivattyú csatlakozója víz alá került.

A Hosszú-Alsóbarlang – a medencében feltörő Jósva-forrás – vízhozama közben erősen megnőtt.

A telefonon keresztül a barlangból csobogásszerű hang hallatszott folyamatosan.

Berczik és Borka néhányadmagával elment megnézni az árvizet a Baradlában. A Vörös-tói bejáraton levezető sok lépcső aljánál – ahol este nyolckor még porszáraz volt a barlang – víz fogadta őket. A hirtelen jött árvíz végighömpölygött a főágon.

Visszatértek az Alsóbarlanghoz. Figyelték a tárot. Huszonhárom óra huszonkettőkor Borka Zsolt befelé mutatott és felkiáltott:

– Ott jön!

A táro teljes szélességében arasznyi magas vízhomlok közeledett, s zúdult alá a bejáratot elhagyva a mélységbe.

Megjött az árvíz.

Az árhullám éjfél után fél egykor tetőzött, majd reggel hatig tartotta a szintjét. Tíz órára a vízhozam erősen csökkent, s este tízig tartott, míg levonult az áradás.

Ez az árvízmenyiség az itt szokásos árvizekhez képest közepesnek számított. Szerencsére nem volt olyan ereje, hogy sziklákat sodorjon, s tönkregye a barlangban levő felszerelést. Ahhoz azonban bőven elégséges volt, hogy az összes szifont feltöltse, s így levonultával tulajdonképpen előlről kellett kezdeni a szivattyúzást.

Az árvíz után a sárban Berczik Pál igazítja a tömlőt. Balra fent a telefondrót.

Kedd este tízkor Nagy Zsolt és Müller Tibor elindult üzembe helyezni a négyes szifon szivattyúját. A kapcsolódobozból kihúzták a továbbmenő főkábelt, így lekapcsolták a barlang belső részeit a vezetékről. Fél tizenegykor megkezdődött a négyes szifon szivattyúzása.

A barlang ismételt leszivattyúzása tulajdonképpen a következő feladatot jelentette. A sorra megnyíló szakaszokban levő felszerelést felül kellett vizsgálni. Három dolognak ártott a víz: a kábelben levő csatlakozóknak, a szivattyúkat kiszolgáló kapcsolószekrényeknek és – furcsa, de így volt – a bűvárszivattyúknak.

A csatlakozókból ki kellett vízzel mosni az agyagot, ezután víztaszító spray-vel helyben ki lehetett szárítani őket.

A kapcsolószekrények egy része száraz maradt. Amelyikbe víz ment – öntvényhiba vagy tömítési hiba miatt –, azokat kibontva, szintén bent a barlangban ki lehetett szárítani az említett spray segítségével.

A szivattyúk – a négyes kivételével – mind beáztak! Ennek az volt az oka, hogy a szifonok megteltével a szivattyúk fölött több méter víz volt, s ennek megnövekedett nyomását már nem bírták. Ezeket egyenként ki kellett cipelni, s a felszínen szétszedni őket. A szétszedés után ki kellett szárítani mind a tömör forgórészt, mind a sűrűn tekercselt állórészt, mind pedig a motor belső hővédelmét ellátó elektromos részeket. Ez nem volt egyszerű feladat, különösen tábori körülmények között nem, ahol melegítésre egy Juwel benzinfűző, ellenőrzésre pedig egy egyszerű kéziműszer állt rendelkezésre. Az Acheron- és a Szenthe-csoport valóban beállt a munkába. Változóan hét-tizenegy ember dolgozott.

A szivattyúzás lassan, de folyamatosan haladt. A tizenhatosig mindenképp végig kellett csinálni a felszerelés kimentése céljából. A tizenhatoshoz közeledve azonban ismét választást elé kerültek a kutatók. Mentsék-e ki a felszerelést, s vonuljanak el, mielőtt egy újabb árvíz jön, vagy további kockázatot vállalva küzdjenek a célig? A barlang ismeretlen végpontjáig.

Másfél hónapja folyt a munka. Sok szerencse és balszerencse, vizsályság és megegyezés, fogatkozás és újabb segítő kezek részvétele, megtört lelkesedés és megújuló elszánás volt mögöttük. És a szakértők véleménye az árvíz előtről – hogy nem lehet már messze a barlang vége.

Nem – nem lehetett abbahagyni!

Nemsokára, augusztus 31-én táviratot kaptam:

*„a barlang a 16-dik szifon utaan veeget eer fotosok
felteetlenuel joejjenek fel csuetoertoekig
berczik”*

Amikor másnap, szerdán délután megérkezünk a táborba, nyoma sincs az egy hónappal ezelőtti, pezsgő tábori életnek. Az egész tábor nyolc sápadt, kialvatlan emberből állt. Igen kemény volt ez a három hét az árvíz óta! A kis létszám miatt mindenkire jóval több munka jutott, mint az árvíz előtti három hétben, annak ellenére, hogy nem kellett tömlőt és kábelt cipelni a barlangba.

Végigjárjuk a barlangot. Minden olyan, mint volt, ameddig ismerem. Szép, hosszú barlang lett belőle.

A végpont kissé lehangoló: egy ferdén lefelé vezető hosszú-hosszú csőben megyünk lefelé. Az alján pocsolya, benne a szivattyú. Ezeket elhagyjuk, s átbújunk egy sziklakapun. S itt az orrunk előtt egy kövekből összedobált fal van – tovább nincs. A törmelékből csorog a víz. Visszafordulunk.

Hazaindulunk.

A hátralevő időben folytatták a barlang utolsó szakaszának térképezését.

Azután következett a felszerelés kihordása, rendbe rakása és elszállítása. A résztvevő barlangos egyesületeken, a VMTE Baradla, Diogenész, Tektonik, Vass Imre csoportjainál, illetve Vízalatti Barlangkutató szakosztályánál és az Acheron, a Bekey, az FTSK, az R. Kinizsi, a Szenthe, a SZIKKTI és az Újpalotai SE kutatócsoportoknál „körbehordozták a véres kardot”. S ennek eredményeképpen szeptember negyedikén, szombaton harminchat ember állt munkába. Berczik Pál listát készített a bent levő holmikról, hogy semmi ne maradjon bent. Tizenegy ötvenkor megkezdődött a levonulás. Kíméletlen munka volt, de eredményes. Annak ellenére, hogy éjszaka aludtak, vasárnap fél kettőre minden kint volt a barlangból. Ezután a felszerelés agyagtalanítása, mosása következett.

Hatodikán rendrakás, tábortakarítás.

Hetedikén táborbontás, búcsúest.

Véget ért a 7 és fél hetes, kemény kitartást igénylő, sikeres kutatótábor: ismertté vált a Rövid-
Alsóbarlang teljes hosszában.

* * *

A kutatótáborban eltöltött időm torzító tükrében ilyennek láttam a történeteket. Semmivel sem
voltak kevésbé fontosak azok az események, amelyeket csak tényyszerűen, röviden írtam meg,
mint azok a részek, amelyeket kiemeltem és részletesen szóltam róluk.

Olvasóim esetleges kérdéseit, észrevételeit, véleményeit érdeklődve várom a
gabor@mozsary.hu e-mail címen!

A leírtakkal kapcsolatban megjelent szak-, illetve tájékoztató cikkek

Acta Zool. Hung., (1974) XX. Zicsi A.: Ein neuer Höhlen-Regenwurm (Oligorchaeta: Lumbricidae) aus Ungarn

Buletinul Cercului de Speologie „Emil Racoviță” 1974. Mozsáry Gábor: Peștera Bulz

Búvár (1976. 1.) Mozsáry Gábor – Dr. Mozsáry Péter: Búvárfelszereléssel az esztramosi Rákóczi barlangokban

Élet és Tudomány (1983. X. 14. 41. szám) Berczik Pál – Borka Zsolt: Szifonról szifonra; a jósvafői Alsóbarlang feltárása

Föld és Ég (1975. június) Plózer István: Őslénytani tárlat a Lukács-fürdő Malom-tavának víz alatti forrásbarlangjában

Karszt és Barlang (1974. II.) Dr. Mozsáry Péter – Plózer István: A barlangi bűvármunkák gyakorlata

(1974. II.) Dr. Mozsáry Péter: A Kossuth-barlang szifonja

(1974. II.) Mozsáry Gábor: A Csarnóházi-forrásbarlang szifonjának feltárása

(1982. II.) Szilágyi Ferenc: A Baradla Rövid-Alsóbarlangjának feltárása

(1982. II.) Hegedüs Gyula – Horváth Győző: Folytatódott a Baradla-Alsóbarlang feltárása

Karszt- és Barlangkutató Tájékoztató (1972. 5.) Dr. Mozsáry Péter – Mozsáry Gábor: A Mátyáshegyi-barlang szifonjának vizsgálata

(1972. 6.) Plózer István: Könnyűbúvár-munkálatok a Malom-tavi barlangban

(1972. 7.) Dr. Mozsáry Péter – Mozsáry Gábor: Beszámoló a Baradla-Alsóbarlang szifonjairól

(1973. 3.) Dr. Mozsáry Péter – Mozsáry Gábor: Beszámoló a VITUKI Barlangkutató Csoport és az Amphora Könnyűbúvár SC Kossuth-barlangi szifonfeltárásáról

(1974. 1.) Plózer István: A malom-tavi Molnár János-barlang vízalatti járatainak feltárása 1972–1973.

(1974. 1.) Dr. Mozsáry Péter: A Baradla-Alsóbarlang

(1974. 2.) Dr. Mozsáry Péter: A Bihar-hegység új nagy barlangja

(1974. 3–4.) Dr. Mozsáry Péter: A Létrás-tetői-barlang (Szepessy-zsomboly) szifonja

Magyar Hírlap (1974. május. 8.) „Új fajjal állunk szemben”

Természet Világa (1973. 10.) Dr. Mozsáry Péter – Mozsáry Gábor: Új állatfaj az aggteleki Alsóbarlangban

Merülésre indulunk a Bódvárakó melletti Esztramos hegyben levő barlangban.

Jól látható a búvár kezében levő telefondróttekercs, amelyet saját magának gombolyít le. A búvártelefon a biztonságos barlangi merülés elengedhetetlen segéd-eszköze. Biztosítja a felszín és a búvár folyamatos kapcsolattartását és a visszatérés útját a zavarossá váló vízben.